

REVIJA ZA SLOVENCE PO SVETU
MAGAZINE FOR SLOVENES ABROAD
REVISTA PARA LOS ESLOVENOS POR EL MUNDO

JULIJAVGUST
1979
LETNIK 26

RODNA GRUDA 8|9

SLOVENIJA

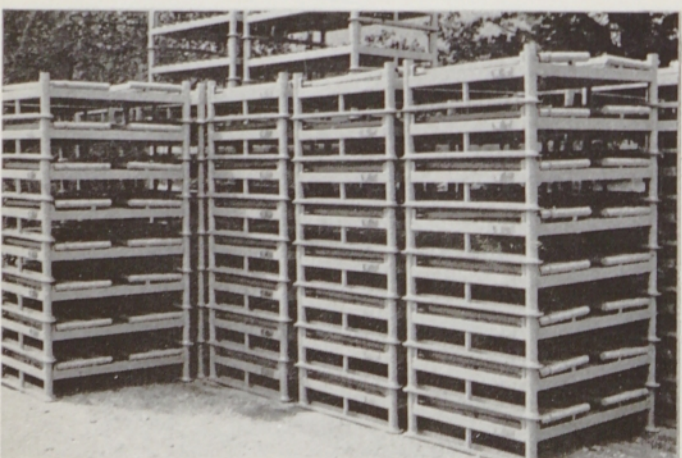
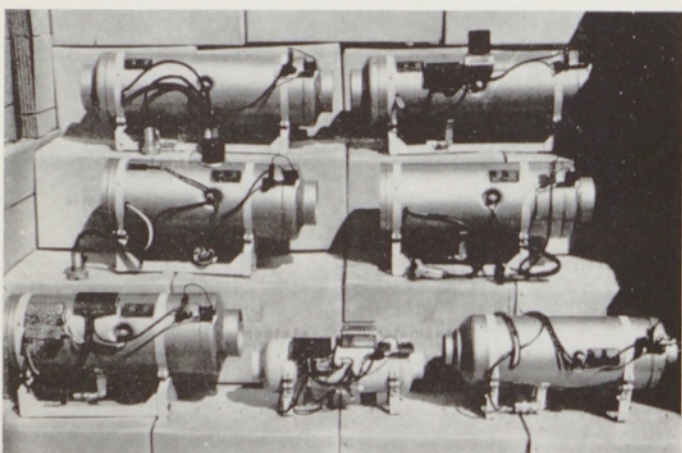

avtomontaža

Tovarna gospodarskih vozil, trgovina in servis motornih vozil • Ljubljana n. sol. o.

Projektira, konstruira in proizvaja: avtobusne in specialne šasijske, avtobusne karoserije; mestne, primestne in turistične izvedbe, po želji kupcev s klima napravami • nadgradnje za gospodarska vozila in priključna gospodarska vozila • toplozračne in toplovodne grelce za avtobuse, druga vozila in manjše objekte ter toplovodne peči za centralno ogrevanje • jeklene konstrukcije, jeklene profile, odpreske in transportne BOX PALETE • montaža traktorjev SAME 35 in 45 KS, remont motornih vozil ter kmetijske mehanizacije • proizvodnja vijačnega blaga • zunanje trgovinska dejavnost: kooperacija, izvoz-uvoz, zastopstvo tujih firm: MAN, RABA MAN, SAME, ALFA-ROMEO, Ö. A. F. in druge • Samoupravno je organizirana na osem TOZD in Delovno skupnost skupnih služb.

Številka 8/9
Avgust/september 1979
Letnik 26

Revija za Slovence po svetu
Magazine for Slovenes abroad
Revista para los Eslovenos por el mundo

Izdaja
Slovenska izseljenska matica
Ljubljana
Telefon
061 / 20-657

Naslov
61000 Ljubljana
Cankarjeva 1/II
p. p. 169
Slovenija, Jugoslavija
Telefon uredništva
061 / 23-102
Telefon uprave
061 / 21-234

Glavni urednik
Drago Seliger

Odgovorni urednik
Jože Prešeren

Urednica
Jagoda Vigele

Uredniški odbor
Janez Kajzer, Jože Olaj,
Ernest Petrin, Jože Prešeren,
Ina Slokan, Mila Senk,
Juš Turk, Jagoda Vigele

Uredniški svet
Anton Ingolič (predsednik),
Matjaž Jančar, France Poznič,
Franci Stare, Andrej Škerlavaj,
Martin Zakonjšek

Oblikovalec
Peter Žebre

Prevajalci
Alberto Gregorič (španščina),
Viktor Jesenik (francoščina),
Milena Milojevič-Sheppard
(angleščina)

Revija izhaja vsak mesec,
8. in 9. številka izideta skupno.

Tisk
ČGP Delo, Ljubljana

Oproščeno prometnega davka
po pristojnem sklepu št. 421-1/173
z dne 24. VII. 1973

Vaša pisma	2
Urednik vam	3
Dogodki	4
Jugoslavija in svet	5
Po Sloveniji	6
Osebnosti	7
Pevci iz Aumetza na turneji po Sloveniji	8
Kakšen je »slovenski življenjski stil«?	10
Portreti slovenskih vasi: Kobjeglava	13
Intervju: Janez Menart	14
Izseljenci — skrb celotne naše družbe	16
Spomin na ameriškega letalca še živi	18
Slavne slike: Anton Ažbe — Zamorka	20
Reportaža po željah: Ribnica na Pohorju	22
Reportaža po željah: Cirkulane v Halozah	24
Prilogi: Med rojaki po Evropi — English Section	25
Mojstri s kamero: Jože Kološa	34
Naši po svetu	36
Ob 125-letnici rojstva Mihaila Pupina	40
Za mlade po srcu	42
Krožek mladih dopisnikov	44
Peter Božič: Očeta Vincenca smrt	45
Beno Zupančič: Kri in pepel	47
Vaše zgodbe: Z Iga v New York City — Za soncem — Hrepenenje	49
Materinščina — Nove knjige	51
Mislimo na glas — Slovenski lonec	52
Filatelija — Domače viže — Vaš kotichek	53

SLIKA NA NASLOVNI STRANI:

Poletje na Notranjskem
Foto: Janez Zrnec

LETNA NAROČNINA

Jugoslavija 150 din, Avstralija 7 aus. \$, Avstrija 120 Asch, Anglija 4,50 Lstg., Belgija 260 Bfr, Danska 45 Dkr, Finska 35 FM, Francija 35 FF, Holandija 18 Hfl, Italija 7.000 Lit, Kanada 10 can \$, ZR Nemčija 16 DM, Norveška 45 Nkr, Švedska 40 Skr, Švica 15 Sfr, ZDA — U. S. A. 8 US \$, Južnoameriške države 8 US \$.

PLAČILO NAROČNINE

Dinarski tekoči račun: 50100-678-45356 — Devizni račun: 50100-620-010-32002-2818 5 pri Ljubljanski banki — Plačilo je možno tudi po mednarodni poštni nakaznici ali s čekom, naslovljenim na »Slovenska izseljenska matica« v priporočenem pismu.

POTOVANJE

Pred 50 leti sem se iz Trsta do New Yorka vozil 22 dni. Ko sem se pa zadnjikrat peljal z zrakoplovom, sem prispel iz Clevelanda v Slovenijo v devetih urah. Če bi kateri človek pred 50 leti trdil, da bo znanost v tolikem času tako napredovala, da bo človek prišel iz Clevelanda v Ljubljano v devetih urah, bi mu ljudje rekli, da se mu je zmešalo, da je nevaren človeški družbi in bi bilo najbolje, ko bi ga vtaknili v norišnico. Toda znanost in čas sta prinesla neznanske spremembe in tako danes ljudje premagujejo v hitrem času velike razdalje.

Tako je prišla v Cleveland na obisk družina Umek z otoka Tasmania, Avstralija, k bratovi družini Tonija Umeka. Domenjeno je bilo, da je prišel sem še oče obeh Umekov iz Slovenije, da so se tukaj sešli. Vsi so iz vasi Knežak, Pivška dolina, le oče je bil rojen v sosednji vasi Bač in se je priženil v Knežak.

Kot je navada, so jih prišli pozdravit tudi drugi rojaki, ki so si mimogrede ogledali tudi nekatere zanimivosti v okolici. Pokazali smo jim tudi slovenski dom za ostarele. Gostje so čestitali vsem, ki imajo zasluge za to, da je bila sezidana ta tako potrebna stavba. Darovala sta tudi 20 dolarjev za pomoč temu domu.

Jack Tomšič, Cleveland, Ohio, ZDA

UMRLA NAM JE MATI IN ŽENA

V zamudi sem s poravnavo naročnine, za kar pa je vzrok bolezen in smrt moje žene. Bolna je bila skoraj leto dni, letos 13. februarja pa nam je umrla. Zapustila me je samega z dvema otrokoma, fant je star 12 let, hčerka pa 6 let. Zdaj imam dela čez glavo, saj sem za vse sam. Tudi moja žena je z veseljem brala Rodno grudo. Mislili smo letos priti na dopust v domovino, če pa bo vse po sreči, se morda vidimo prihodnje leto.

Karel Časar, London, Ont., Kanada

NAJLEPŠE VESELJE

Še nikoli v življenju nisem dobila tako lepega koledarja, kot ste ga poslali letos. Najlepša hvala tudi za revijo Rodna gruda. Zahvaljujem se vam za najlepše veselje, ki ste ga nam lahko pripravili.

Daniela Valenčič, Porto Alegre, Brazilija

NOVA OBLEKA

Prav vesel sem nove obleke na Rodni grudi. List, ki tako lepo napreduje, zasluži pokazati svetu, da tudi Slovenci zmorejo kaj novega!

Mathew Nickelson, San Diego, Calif., ZDA

Iskrene čestitke ob 90-letnici in še na mnoga leta!

Uredništvo

NAJRAJE V SLOVENIJO

Prilagam ček za naročnino in želim, da bi mi pošiljali revijo z letalsko pošto. Mislim, da bo zadostovalo. Rodna gruda mi da veselje in jo pričakujem vsak mesec. Nisem bil rojen v starem kraju, moji starši pa so bili rojeni v Košani in Čepno blizu Senožec. Žena in jaz sva bila že trikrat v Sloveniji. Rada obiščeva sorodnike. Rajši greva v Slovenijo kakor pa po Ameriki. Slovenija je zanimiva, tam pa imava tudi priliko, da se učiva slovenščino. Vse je zelo drugačno kot tukaj in nama se šele tam zdi, da imava prave počitnice.

Slovenščine se nisem učil doma, ker nas oče in mama nista spodbujala. Sam se malo učim in mi veliko pomeni, če govorim in pišem slovensko, čeprav ni vse pravilno.

Letos poleti bova spet potovala v Slovenijo in upava, da bo tako tudi še nekajkrat v bodoče.

Frank Trenta, Akron, Ohio, ZDA

ROJSTNI KRAJ

Pošiljam vam ček za poravnavo naročnine za Rodno grudo. Ako vam je mogoče, vas prosim, če kdaj opišete malo tudi moj rojstni kraj Šmartno ob Dreti, kraj, kjer sem hodila v šolo. Že vnaprej se vam zahvaljujem.

Josie Remitz, Sacramento, Calif., ZDA

NA POČITNICE

Oba z možem vam želiva vse najboljše in še veliko delovnih uspehov pri urejanju revije. Ko dobivamo Rodno grudo, najbolje razumemo, kaj nam vse pomeni ta časopis. Človek rad bere tudi o naših ljudeh, ki so razkropljeni po vsem svetu, saj mnogi nimajo te sreče, da bi lahko šli večkrat domov.

Če vam je mogoče, bi prosila, da bi objavili tečaje tujega denarja, saj se že pripravljamo za počitnice.

Helene Jeras, Mouzon, Francija

BELOKRANJEC

Po dolgem času se vam spet oglašam in vam pošiljam naročnino za Rodno grudo. Upam, da jo bom še vnaprej tako redno prejemal. Vsem v uredništvu želim veliko uspehov.

Če vas bo kdaj pot zanesla v Belo krajino, pa napišite kako reportažo o Stražnjem vrhu.

Silvester Aupič, München, ZR Nemčija

SPOMIN NA MARTINA MAUČECA

Minili sta dve leti od smrti Martina Maučeca. Rojen je bil leta 1927 na Dolnji Bistrici v Prekmurju. Leta 1957 je prispel z ženo Marijo v Kanado in se naselil v mestu Montreal. Bil je poln energije in življenja. V Montrealu se je začelo njegovo drugo življenje, druga kultura, drug jezik.

Začel je delati in kmalu si je pridobil dosti prijateljev. Rad je pomagal, če ga je kdo prosil za pomoč. Po nekaj letih življenja v Montrealu sta si z ženo uredila lepo letno hišico na podeželju, kjer so se večkrat zbirale slovenske družine. Martin je bil rad vesel, rad je imel družbo, veselil se je in pripovedoval zgodbe iz svojega življenja. Martin je pridno delal in si urejeval čim lepše življenje. Misli je, da bo kmalu prišel čas, ko bo lahko užival sadove svojega truda. Toda prišlo je drugače, kakor je pričakoval. Prišla je bolezen in uničila njegovo energijo in končno ustavila njegovo srce.

Umrl je v petdesetem letu življenja 7. septembra 1977. Zdaj počiva njegovo truplo na Montreal griču. Njegov zadnji dom krasi lep spomenik. Večno bo živ spomin na tebe, Martin.

Marija Maučec, St. Leonard, P. Q., Kanada

ŠESTO POTOVANJE

Poleti 1977 sem bila na svojem šestem potovanju v Jugoslavijo. Imela sem se prekrasno. Bila sem 6 tednov. Od Kranja prek Ljubljane, Novega mesta, Zagreba in Splita. Domovina je krasna, ljudje so prijazni, lepo oblečeni in imajo, po mojem mnenju, vsega, kar si zaželi. Trgovine so polne ljudi, posebno v Ljubljani. Na cestah je polno avtomobilov, v stanovanjih televizijski aparati in tudi dosti telefonov. Ko to pišem, imam v mislih Ljubljano. Ljubljana je po mojem mnenju

evropska Amerika. Ljudje imajo vsega v preobilici in so zaradi tega že postali ošabni. Lepotilni saloni, javna kopališča in prostori, kjer si ljudje očistijo noge in kurja očesa, so tudi vedno zasedeni. Vse to kaže, da ljudje dobro živijo. Veliko Ljubljančanov odhaja ob koncih tedna v gore ali k morju.

Čeprav sem imela med bivanjem v Sloveniji tudi nekatera bridka doživetja, pa vendarle ugotavljam, da je bil moj obisk lep in prijeten. Vsa večja mesta v Jugoslaviji imajo veliko modernih trgovin, restavracij, vlaki in avtobusi so zelo čisti, ljudje prijazni. Večina mladih žensk je zaposlenih, otroke pa imajo ta čas v vrtcu.

Ko sem bila v mojem rojstnem kraju Novem mestu, sem obiskala tudi Šmarješke toplice in sem tam ostala en teden. Hotel, cottage, zasebne hiše so polne ljudi, ne samo turistov, ampak ljudi, ki si zdravijo revmatizem, srčne in druge bolezni. Zelo težko je dobiti rezervacijo in cene so precej visoke. Moja soba, zajtrk, kosilo, večerja, je stala 18 dolarjev dnevno. Za ameriške razmere to ni veliko, je pa sorazmerno drago. Poudarjam pa, da so sobe krasne, čiste, postrežba prvovrstna, hrana odlična. Gostje so večinoma Hrvati, Italijani, nekaj Nemcev, nekaj Slovencev in skoraj nič Amerikancev.

Povsod je bilo zelo prijetno in moram priznati, da se Jugoslavija, posebno Slovenija, vedno lepše razvija tudi v ekonomskem smislu. Imam vedno prijetne spomine in upam, da bom spet kmalu obiskala rojstno domovino.

Antonia Kennick, Bedford, Ohio, ZDA

MINEVAJO MESECI, DNEVI

Čas hitro teče, leto je hitro naokoli. Že dolgo se pripravljam, da vam bom poslala naročnino za Rodno grudo, a hitro minevajo meseci, dnevi.

Zelo rada jo berem, zelo mi je všeč. Kadarkoli jo berem, mi misli hite v mojo rojstno domovino, ki sem jo zapustila leta 1913. Podala sem se s trebuhom za kruhom kakor na tisoče drugih. Ko prebiram Rodno grudo, vidim, da smo raztreseni povsod, po raznih deželah. Kakor vidim, tudi Jugoslavija zdaj lepo napreduje. Obiska-

la sem jo leta 1952, potlej pa ne več.

Tukaj v Minnesoti smo imeli zelo hudo zimo, veliko snega in tudi mrzlo je bilo. Zdaj, ko to pišem, je že 3. maja, pa je še vedno 20 do 28 pod ničlo. Še nobene zelenjave nismo posejali. A vendar se tolažimo s pogovorom, da za dežjem vedno posije sonce. Tako je naše življenje v Minnesoti.

Frances Krainik, Chisholm, Minn., ZDA

TUDI SESTRA BO BRALA

Posiljam ček za naročnino za Rodno grudo za nas in za sestro moje žene, ki živi v Trstu — prilagam njen naslov na dopisnici, ki je bila priložena Rodni grudi.

Rodna gruda je nam zelo všeč. Zelo smo veseli, da domovina tako lepo napreduje v splošno zadovoljstvo. Tudi jaz sem šel zelo mlad po svetu, komaj šestnajst let mi je bilo. Doma sem iz prelepe Sodražice na Dolenjskem. Pristrčno pozdravljam vse dopisovalce v Rodni grudi in vse v uredništvu!

Joseph Vesel, Cleveland, Ohio, ZDA

KAKO NAPREDUJE SLOVENIJA

Priloženo pošiljam čekovno nakazilo za Rodno grudo. Oba z možem revijo nepopisno ceniva, ker nam pri naša košček domovine, lepe Slovenije. Vsak Slovenec, ki živi na tujem, bi jo moral prejemati. Vsi zelo, zelo radi zvmemo, kako napreduje naša lepa Slovenija.

Andy in Alice Mirtich, St. Petersburg, Fla., ZDA

STIK Z DOMOVINO

Posiljam vam naročnino, kolikor vam dolgujem in upam, da mi boste tudi v prihodnje pošiljali Rodno grudo in koledar. Oboje radi beremo, ker nam to omogoča reden stik z domovino. Doma smo iz Studenca pri Sevnici in če vam bo mogoče, napišite kaj o Sevnici in Krškem. Zelo vam bomo hvaležni.

Družina Žibert, Maracaibo, Venezuela

Poletje v domovini je že po tradiciji čas, ko se potrjuje načelo kulturne izmenjave med Slovenci doma in na tujem: da naj poteka v obeh smereh. Iz opravičljivih razlogov prihaja med letom v domovino sorazmerno malo izseljenskih kulturnih skupin, zato pa jih pride več v času poletnih počitnic, množičnega počitniškega preseljevanja. Ta »povratna« izmenjava je morda kakšno leto skromnejša, vendar pa je najbrž prav zato sprejeta s toliko večjo pozornostjo. Prav gotovo je odveč vsak strah izseljenskih kulturnih ali zabavnih skupin, da jih bo slovenska publika ocenjevala s prestrogimi merili, jih podcenjevala ali da jih celo ne bo sprejela. Iz dozdajšnjih izkušenj lahko povem, da je bilo gostovanje katerkoli izseljenske kulturne skupine v kateremkoli slovenskem kraju prvovrsten dogodek in naj so se pojavili na odru »Amerikanci« ali kdo drug. V zadnjem času je dokaz za to tudi gostovanje slovenskih pevcev iz Aumetza v Franciji, ki so se mudili v domovini med letošnjimi prvomajskimi prazniki (članek o tem gostovanju je objavljen v tej številki). Ljudje so jih povsod lepo sprejeli, povsod so bile tako polne dvorane, da so bili sami pevci nadvse prijetno presenečeni. Gostovanje so si več ali manj organizirali sami, zato je bilo njihovo zadoščenje še toliko večje. In prav gotovo bodo odslej še z večjo pripravljenostjo sprejemali tudi pevske zборе in druge kulturne skupine iz domovine.

Za omenjenimi francoskimi pevci so letos naši gostje še instrumentalisti: harmonikarski ansambel Button Box iz Združenih držav Amerike — diatonična harmonika je postala pravi ljudski inštrument ameriških Slovencev, Veseli vadrovčki — priznано najboljši inštrumentalni ansambel med Slovenci v Kanadi — pa ansambel Vikis s Švedske, ki velja za enega izmed najboljših tovrstnih ansamblov med našimi rojaki v Evropi. Vsem tem izražam še posebno dobrodoščilo z željo, da bi se skupaj z drugimi obiskovalci kar najbolj prijetno počutili med nami!

Jože Prešeren

NOVA TITOVA POT MIRU

Le nekaj dni po svojem 87. rojstnem dnevu in nekaj dni po vrnitvi z uspešnega obiska v Sovjetski zvezi je predsednik Jugoslavije Josip Broz Tito odpotoval na uradni obisk v Alžirijo, Libijo in na Malto. Razgovori in in skupna sporočila, ki so jim sledila, pričajo, da ima Jugoslavija s temi državami enaka ali zelo sorodna stališča o najpomembnejših mednarodnih vprašanjih, še posebej pa o kriznih žariščih in trenutnem stanju v neuvrščenenem gibanju.

JUGOSLOVANSKA SMER NA EVEREST

Po treh mesecih in osmih dneh so se v Jugoslavijo vrnili člani jugoslovanske odprave, ki so preplezali prvenstveno smer na najvišjo goro sveta Mt. Everest in na njen vrh zasadili jugoslovansko zastavico. Na letališču Brnik so zmagoslavno sprejeli naše planince, vzklikanju in pozdravljanju ni bilo konca. Še posebne pozornosti sta bila deležna oba prva jugoslovanska zmagovalca Everesta Nejc Zaplotnik in Andrej Štremfelj.

Vodja odprave Tone Škarja je ob vrnitvi v domovino dejal: »Jugoslovani imamo mnogo gora, a Triglav je en sam. Svet ima mnogo gora, a Everest je en sam. Vzponi na vrhove so veselj, so radost, vzpon na Triglav, vzpon na Everest pa je dolžnost. Zato smo se nanj povzpeli tudi mi.«

Že nekaj dni po vrnitvi v domovino je predsednik zveznega izvršnega sveta Veselin Djuranović sprejel člane jugoslovanske himalajske odprave, ki jim je izročil red zaslug za narod z zlato zvezdo, s katerim jih je odlikoval predsednik Tito.

Jugoslovanski alpinisti so se za vzpon na najvišjo goro na svetu pripravljali več let, uporabljali so skoraj izključno domačo opremo ter poskrbeli za resnično najboljši izbor alpinistov. Član naše odprave je imel s seboj tudi filmsko kamero, zato si bomo kdaj v prihodnje lahko ogledali avtentične posnetke o tem podvigu.

PISATELJSKO SREČANJE NA BLEDU

Na Bledu je bilo v prvi polovici maja 12. mednarodno pisateljsko srečanje, ki je bilo posvečeno zlasti knji-

ževnostim tako imenovanih malih narodov. Bled se je s tem srečanjem še bolje uveljavil kot kraj za nadaljnje utemeljevanje teh kultur in književnosti, ki so zaradi manjšega jezikovnega področja pogosto neupravičeno zapostavljene. Med udeleženci blejskega srečanja je bila tudi vrsta znanih pisateljev iz skoraj vseh evropskih dežel in tudi s Kitajske.

35 LET PARTIZANSKEGA PEVSKEGA ZBORA

S slavnostnim koncertom v ljubljanski dvorani Tivoli je Partizanski pevski zbor iz Ljubljane proslavil svoj jubilej — 35-letnico delovanja, obenem pa tudi gojitve tradicij narodnoosvobodilnega boja, pri katerem je pomembno vlogo odigrala tudi partizanska pesem. Partizanska borbeno pesem se je rodila v težkih dneh zgodovine jugoslovanskih narodov — v času narodnoosvobodilnega boja in letos mineva 35 let, odkar je glavni štab Narodnoosvobodilne vojske Slovenije ustanovil Partizanski invalidski pevski zbor, mineva pa tudi 35 let od njegovega prvega nastopa v Semiču v Beli krajini. Najprej je vodil zbor partizanski skladatelj Karel Pahor, potem pa je prevzel vodstvo Pavel Šivic. Po osvoboditvi je zbor prevzel najprej Janez Kuhar, za njim pa skladatelj Radovan Gobec, ki ga vodi še danes. Prav v dneh zborovega jubileja je tudi njegov dirigent slavil življenjski jubilej 70-letnico.

4000 PEVCEV NA CELJSKEM FESTIVALU

Na letošnjem 13. mladinskem pevskem festivalu v Celju je sodelovalo 32 domačih pevskih zborov in 11 zborov iz tujine, skupno več kot 4000 mladih pevcev. V okviru festivala so bile v Celju in drugih krajih v okolici številne prireditve, na kateri so sodelovali tako domači kakor tudi tuji pevski zbori.

NOVO PREDSEDSTVO SLOVENIJE

Na seji vseh treh zborov slovenske skupščine so v maju razglasili novo predsedstvo SR Slovenije. Predsedstvo SR Slovenije je zdaj sestavljeno takole: predsednik Viktor Avbelj, člani: Tone Bole, Marijan Breclj, Anica Kuhar,

Stane Markič, Vida Tomšič, Josip Vidmar, France Popit in Mitja Ribičič.

Med nalogami, ki jih bo slovensko predsedstvo reševalo v prihodnje, zasledimo: varstvo neodvisnosti države, uresničevanje oblasti delovnih ljudi, utrjevanje bratstva, enotnosti in enakopravnosti vseh narodov in narodnosti, odgovornost za razvoj socialistične samoupravne družbe in uveljavljanje skupnih interesov delavcev in občanov v Sloveniji in Jugoslaviji.

13. GRAFIČNI BIENALE

V Moderni galeriji v Ljubljani so odprli 13. mednarodni grafični bienale, na katerem razstavlja 476 umetnikov iz 58 držav 1167 grafičnih listov. Razstava bo odprta do 15. septembra.

Mednarodna žirija, ki ji je predsedoval Ronald Alley, je letošnje nagrajence izbrala takole: veliko častno nagrado je dobil Robert Rauschenberg (ZDA), veliko premijo Adriana Šimotova (ČSSR) in dve enakovredni premiji Adriana Maraž (Jugoslavija) ter Michelangelo Pistoletto (Italija).

V okviru grafičnega bienala so tudi retrospektivne razstave nekaterih dosedanjih nagrajencev in razstava ob 80-letnici nestorja slovenskih grafikov Božidarja Jakca.

KULTURNI DOM IVAN CANKAR ODPIRA VRATA

Osrednja slovenska proslava slovenskega kulturnega praznika v letu 1980 naj bi bila že v dvorani novega kulturnega doma Ivana Cankarja v Ljubljani. Več mesecev so zidarji na gradbišču novega doma kopali in betonirali predvsem v globini, zdaj pa je večina kletnih etaž že zaprta in na zunaj se že kažejo obrisi bodočega doma kulture. Najprej naj bi bila dograjena srednja dvorana, ki bo imela 650 sedežev.

TEMELJITA OBNOVA ČRNOGORSKEGA PRIMORJA

Vse družbeno-politične skupnosti SR Črne gore se zavzemajo za to, da bi bila obnova v potresu močno prizadetega črnogorskega Primorja temeljita in da bi pri obnovi ne ponavljali starih napak. Pred nedavnim so v

Črni gori ustanovili tudi poseben odbor, ki je zadolžen za vprašanja obnove in zaščite kulturnih spomenikov v republiki. V odboru so ljudje, ki bodo obnavljavcev nudili vso strokovno pomoč, jim pomagali uresničevati dolgoročne programe graditve na porušenem območju in skušali pritegniti k sodelovanju tudi strokovnjake iz drugih jugoslovanskih republik.

Še vedno doteka tudi pomoč iz domovine in tujine. Nenehno prihajajo tudi nakazila naših izseljencev, posameznikov in izseljenskih društev oziroma organizacij. Na pomoč so priskočile tudi razne mednarodne organizacije. Tako se je med drugim mudil v Črni gori posebni tehnični svetovalec Združenih narodov za Evropo Ronald Neath, ki je preučeval možnosti za zidavo stanovanjskih zgradb, in ponudil strokovno pomoč te mednarodne organizacije. Pripravljenost za pomoč pri obnovi pa je v imenu svetovne turistične organizacije ponudil tudi njen predsednik Giovanni Fresco.

POMOČ IZSELJENCEV

Številna izseljenska društva po vsem svetu so, kot smo poročali že v prejšnji številki, sprožila široke akcije zbiranja pomoči za odpravo posledic katastrofalnega potresa v Črni gori. Nekatera društva so o svojih akcijah obvestila tudi naše uredništvo, za nekatera pa smo izvedeli posredno prek izseljenskih listov in drugih virov.

Med drugim smo bili obveščeni, da je šel v sklad za Črno goro tudi čisti dobiček koncerta Koroškega akademškega okteta v Torontu. Organizacija Progresivne Slovenke Amerike je namenila v sklad za Črno goro ček v znesku 500.— ameriških dolarjev, Slovensko društvo »Planina« iz Mt. Ise v Avstraliji pa je maticji poslalo ček v znesku, 1.605,30 angl. funtov, kar so zbrali njihovi člani v nekaj dneh po potresu.

Skupaj z naročnino Rodne grude pa so poslali prispevke za Črno goro naslednji naši naročniki: Danilo Klun, Venezuela — 172.— am. dol., Benjamin Medvešek, Luksemburg — 1.000.— Bfr., Angela Medvešek, Luksemburg — 1.000.— Bfr., Vladimir Medvešek, Luksemburg — 1.000.— Bfr., Rafael Pintar, Francija — 50.— din, Julijana Borlak, Belgija — 1.000.— Bfr.

KORENINE ITALIJANSKE KRIZE

Politični položaj v Rimu že dolgo časa ni več zadeva, ki bi bila zgolj italijanska »notranja stvar«. Razsežnosti krize (politične, gospodarske, moralne), v katero se je zapletla Italija, so take, da segajo čez njene meje; so samo po sebi umevno, zadeva vse zahodne Evrope, zlasti držav EGS, zahoda kot vzhoda. Toda prejkoslej je njeno razpletanje v pozitivno smer v interesu sosed. In ena od njih smo mi.

Čeprav bi v tem prispevku radi spregovorili zgolj o poteh najnovejšega italijanskega političnega položaja (pišemo ga še pred političnimi volitvami in pred volitvami v evropski parlament), bi radi opozorili na eno od točk našega interesa za položaj v Italiji: prva je vsekakor ta, da bi radi obdržali na svoji zahodni meji stabilno, demokratično državno skupnost, s katero bi bilo mogoče uspešno uresničevati duha helsinške konference. Ena njenih prvih konkretizacij nasploh je bil podpis osimskih sporazumov med državama. Ti sporazumi med Italijo in Jugoslavijo niso samo odstranili zadnjo hipoteko vojne, ki je kot senca ležala med odnosi (meja), ampak so dosedanje nesoglasja ustvarjalno nadomestili z vrsto gospodarskih sporazumov.

Toda vrnimo se v Italijo. Kje je bistvo nesporazuma, zaradi katerega se nad to zahodno, meščansko parlamentarno demokracijo zbirajo oblaki? Krščanska demokratska stranka je po porazu komunistov na volitvah leta 1948 tri desetletja deželi vladala »po svoji podobi«. Vse do konca tako imenovanega gospodarskega čudeža, ki je izviral iz pomoči zahoda, je sama izbirala stranke za svoje vladne koalicije, bolj iz potrebe po »pokritju« svoje politike, kot pa iz prepričanja o popolni nujnosti njihovega sodelovanja v vladah. Čim bolj pa so se začele v »gospodarskem čudežu« kazati razpoke, bolj je potrebovala levico, da bi utrdila socialni mir, pomirila delavstvo, predvsem sindikate ter skušala prebresti neprijetno obdobje. Toda te trenutne nujnosti sodelovanja z levico (najprej s socialisti) so se pokazale z leti vse bolj naravnane na nujnost, ki jo nosi s sabo prihodnost. Medtem je namreč komunistična partija, predvsem pa se je to pokazalo po intervenciji sil varšavskega pakta na Češkoslovaškem, pridobila na svojo stran vse več volivcev, in to predvsem zato, ker je zahtevala spremembo, ne pa zgolj reformo kapitalističnega sistema, katerega težo nosi delavstvo po tovarnah, obubožani kmetje in emigracija, ki se razliva po Evropi, predvsem pa nerazviti jug. Ta je postal prava smodnišnica sodobne Italije. V tem delu dežele so osredotočena vsa velika nasprotja italijanske družbe.

Komunistična partija je postala druga najmočnejša politična sila države ter si je začela — v imenu pravil parlamentarne meščanske demokracije — prizadevati, da bi vstopila v legalni prostor vlade. V prepričanju, da bi delitev dežele na desno in levo krilo ter zaostrovanje med njima privedlo državo na rob državljanske vojne oziroma bi jo celo pahnilo vanjo, tako, na primer, kot se je zgodilo v Čilu leta 1973, je generalni sekretar italijanske komunistične partije Enrico Berlinguer začel zagovarjati linijo »zgodovinskega kompromisa«, predloga, po katerem naj bi se v vlado demokratične enotnosti napotile socialistične, katoliške in komunistične politične sile. Partija je doživljala vrsto volilnih uspehov, zasedla je nekaj odličnih, ključnih mest v državnem aparatu (Pietro Ingrao, komunist, je postal predsednik poslanske zbornice parlamenta), predvsem pa se je utrdila na terenu. Vladine odločitve so postale brez podpore, ki so jo pred letom in pol začeli nuditi komunisti (s politiko zgodovinskega kompromisa v mislih) nemožeče, partija je bila pred vladnimi vrati. Toda — pod skorjo navideznega sporazumevanja so bila že znamenja potresa: kako z Italijo s komunisti v mednarodnem okviru? In ponovno je izbruhnil vulkan političnega nasilja, kriza se je še bolj poglobila. Do kam bo segla?

Predsednik republike Josip Broz — Tito je prevzel pokroviteljstvo nad svetovnim prvenstvom v veslanju, ki bo od 28. avgusta do 9. septembra na BLEDU. V treh konkurencah bo startalo 1300 tekmovalcev iz štiriintridesetih držav in z 269 čolni.

Predstavniki Kovinotehne v CELJU so pred kratkim s kitajskimi partnerji podpisali sporazum za pet let o poslovno-tehničnem sodelovanju v proizvodnji pianinov po kitajski tehnologiji. Gre za prvi primer nakupa tehnologije nekega jugoslovanskega podjetja na Kitajskem. Obrati za izdelovanje pianinov bodo v okviru delovne organizacije Primat poslovali v manj razvitem jugoslovansko-avstrijskem obmejnem pasu. V pianine pa bodo vgrajevali tudi precej na Kitajskem izdelanih delov.

V okviru tedna upokojencev v CELJU je bila letošnjega maja tudi velika pevska prireditev — V. srečanje pevskih zborov društev upokojencev. Na njem je nastopilo 38 pevskih zborov društev upokojencev z 850 pevci, program pa je popestril znani operni pevec Ladko Korošec. V sklepni pesmi v počastitev rojstnega dne predsednika Tita je poleg upokojenskih pevskih zborov sodelovala tudi celjska mladina.

V Brestu v CERKNICI so se odločili, da bodo staro tovarno ivernih plošč obnovili in vanjo postavili strojno opremo, izdelano v zahodnonemški tovarni Siempelkamp. Če bodo dela in nabava opreme potekali brez večjih težav, bo tovarna zoper ogenj odpornih plošč nared za proizvodnjo v letu 1980. Za Brest pomeni ta investicija doseganje boljše izkoriščenosti proizvodnih zmogljivosti, obenem pa bo tovarna založila domači trg s kakovostnimi ploščami, ki jih moramo sedaj uvažati.

V DOBJU pri POLJANAH se je 20. maja pred 138. leti rodil starosta slovenskega sladkovodnega ribištva, svetovno znani ribiški strokovnjak in nadarjen slikar prof. Ivan Franke. Na njegovi rojstni hiši, ki se ji reče pri Košancu, so ob tej priložnosti odkrili spominsko ploščo. Profesor Franke je bil pobudnik in pionir umetnega razploda postrvi, pobudnik ustanovitve prvega slovenskega ribiškega društva, soustvarjalec in mentor prvega »ribarskega zakona na Kranjskem«, prvi raz-

iskovalec boleznih potočnih rakov itd. Zdaj je v Sloveniji 17.000 odraslih ribičev, ki so združeni v 62 ribiških družinah.

Pred 20 leti so na DOBROVEM v Goriških Brdih zgradili vinsko klet, ki je takrat lahko sprejela 450 vagonov grozdja. Danes lahko v briški kleti odkupijo kar 1400 vagonov grozdja. Na območju, kjer so doma zlata rebula, pinot, merlot in tokaj, je 1400 hektarov vinogradov, vsako leto pa jih obnovijo okoli 100 hektarov. Tako so lani na novo zasadili prek 106 hektarov.

Pod DONAČKO GORO gradi planinsko društvo Sloga Rogatec — Straža planinski dom. Zanj so člani in tudi nečlani doslej opravili okrog 7.000 prostovoljnih delovnih ur. Dom bo imel na voljo 20 ležišč v sobah in 50 ležišč na skupnem ležišču. Doslej so v spodnjih prostorih uredili kuhinjo, dnevno sobo, ki je hkrati tudi jedilnica, in brunarico.

V ILIRSKI BISTRICI so odprli novo tovarno vlaknenk, v kateri bodo izdelovali plošče ultrales po suhem postopku. Gre za eno največjih naložb v srednjeročnem planu slovenske lesne industrije in doslej največjo v zgodovini podjetja Lesonit. Tovarna je veljala 707 milijonov dinarjev, je v celoti avtomatizirana in ne bo onesnaževala okolja.

V soboški občini so pri JURIJU v rogaševski krajevni skupnosti odprli novo tovarno Liva iz Postojne, v kateri je našlo zaposlitev šestdeset ljudi, v prihodnjem srednjeročnem obdobju pa bi naj bilo pri Juriju kar 240 kovinarjev. Otvoritev tovarne pomeni uresničevanje načrtov za skladnejši in enakomernejši razvoj občine Murska Sobota. Za najmanj razvite predele Goriškega predstavlja tovarna obetavnejša prihodnost, mnogim domačinom, ki so bili doslej na delu v tujini, pa odpira možnosti, da se zaposlijo doma.

Tovarna Tomos v KOPRU je na podlagi izbora selektivnega komiteja mednarodnih gospodarskih revij Mercado Mundial, Eurosa, Tet, African Trade Review prejela nagrado za izvoz v letu 1978. Tovrstne nagrade podeljujejo tistim gospodarskim organizacijam, ki so v poslovnem letu dosegle nadpovprečne rezultate v izvozu, tako po količini in kakovosti. Podelit-

vi so prisostvovali tudi predstavniki francoskega gospodarstva, veleposlaniki v Franciji in predstavniki drugih gospodarskih in kulturnih dejavnosti.

V vasi KROG blizu Murske Sobotice že dalj časa opozarjajo na problem šolskih prostorov, saj je poslopje staro že 67 let. V njem so zdaj štiri učilnice, ki so postale pretesne za 114 učencev, ki prihajajo iz Stahovec, Murskih Črnc in Kroga. Poleg tega nimajo nadvse potrebne telovadnice, zato se malčki drenajo kar na hodniku. V pritičnih prostorih stare šole je tudi vzgojno-varstveni zavod, v katerem štiri vzgojiteljice skrbijo za 49 otrok. Potrebe po prostorih so velike, zato o njih razpravljajo občani na svojih številnih zborih in so doslej zbrali za gradnjo novega poslopja že okrog 170 tisoč dinarjev v obveznicah.

Farmaceutsko-kemična industrija Lek v LJUBLJANI je v lanskem letu dosegla ugodne proizvodne in izvozne dosežke. Končnih izdelkov je Leku uspelo prodati za več kot 1,66 milijard dinarjev. Na tuja tržišča so prodali za 3495 milijonov dinarjev raznih izdelkov, kar je 20,5 odstotka skupne proizvodnje. Izvozni plan so presegli za 3 odstotke, kar je v primerjavi z letom 1977 za 42 odstotkov več. Za program, ki v glavnem sloni na lastnem znanstvenem in raziskovalnem razvoju ter tehnologiji, odvajajo letno 6 odstotkov od vrednosti proizvodnje.

Mariborska prizadevanja za delovanje organizatorjev kulturnega življenja v delovnih organizacijah so doživela še eno potrditev in priznanje: maja je bilo v MARIBORU zvezno posvetovanje kulturnih organizatorjev. Iz vsake republike in pokrajine je prišlo 10 kulturnih animatorjev, tako da je posvet zajel skupaj z gosti čez 170 udeležencev.

V RADLJAH ob DRAVI so po 56 letih obstoja in dela v neprimernih prostorih le dobili novo lekarno, ki je plod dela in skrbi vseh občanov. Nova lekarna je sodobno urejena, zaposleni pa bodo kmalu pričeli delati v dveh izmenah.

SLOVENSKA BISTRICA se lahko pohvali, da je kraj, ki letos slavi 120-letnico svojega čitalništva in knjižničarstva. Dogodek je tembolj pomemben zato, ker je bila Slovenska Bistrica pred 120 leti le podeželski zaselek, kjer pa so živeli kulturno osveščeni

ljude. Slovenskobistričani so proslavili jubilej s preselitvijo matične knjižnice v prenovljene prostore in razstavo o knjižničarstvu in čitalništvu v svojem kraju, ki jima je bil začetnik zaslužni Josip Vošnjak leta 1859. Drugi zaslužni mož je bil Lovro Stepišnik, ki je veliko pripomogel k razvoju kulturnega poslanstva knjižnic.

V TRBOVLJAH so podpisali pogodbo o pripravljanih delih za gradnjo toplarne in termoelektrarne Trbovlje 3.

Ta nov slovenski elektroenergetski objekt, ki bo kombinacija termoelektrarne z močjo 150 megavatov in toplarne s prav tako močjo, naj bi pričeli graditi leta 1981, dotlej pa je treba opraviti posamezna pripravljana dela. Tako bo potrebno pri TE Trbovlje zgraditi predor za železnico in zgraditi novo deponijo premoga ter opraviti še druga dela. Termoelektrarna — toplarna Trbovlje 3 — naj bi bila nared v letu 1984.

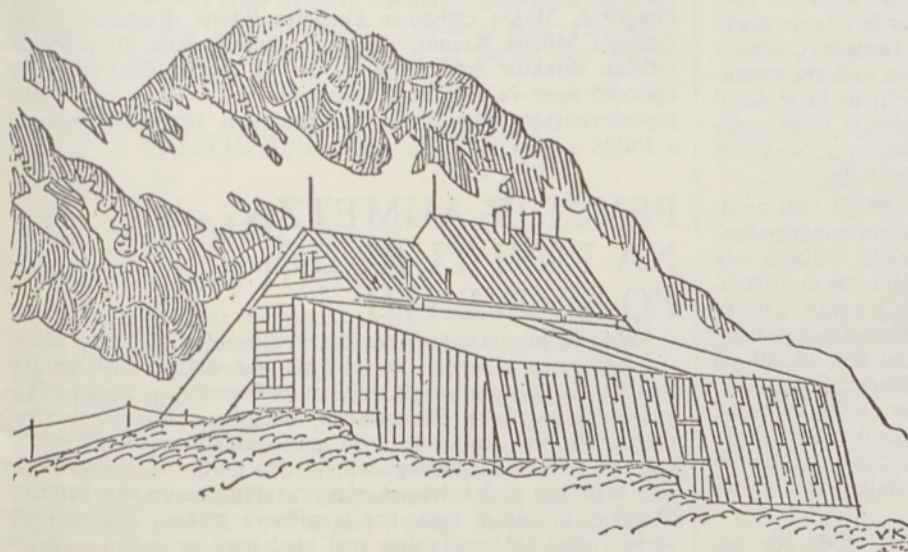
TRIGLAVSKI DOM NA KREDARICI

Ze nekaj mesecev teče v slovenski planinski organizaciji akcija zbiranja obveznic posojila za ceste; s kreditom, ki bi ga na osnovi obveznic dobila Planinska zveza Slovenije, naj bi prenovili in občutno razširili Triglavski dom na Kredarici. Zgradili bodo tudi tovorno žičnico, s katero bodo olajšali dosedanje zamudno in izredno naporno oskrbovanje treh najvišjih triglavskih postojank — Triglavskega doma, Staničeve kočice in Planike.

Za ta velikopotezni in smeli, a skrajno potrebni poseg bi potrebovali 70 milijonov dinarjev, vendar akcija še ne doživlja takega razcveta, kot so ga načrtovali njeni organizatorji. Triglavski dom na Kredarici, najvišje ležeča planinska postojanka v Jugoslaviji, na višini 2515 metrov, ki že od leta 1896 sem ponosno stoji tik pod Triglavom in katere zmogljivost je sedaj 124 ležišč, že zdavnaj ne zadošča več potrebam.

Po načrtu naj bi z razširitvijo Triglavskega doma pridobili 180 dodatnih ležišč in 400 sedežev v jedilnici. Kakšna neprecenljiva pridobitev bo to, vedo vsi tisti, ki so kdaj ob petkih ali sobotah obiskali to postojanko in občutili strahotno gnečo; takih planincev pa ni malo.

Obveznice zbirajo Planinska zveza Slovenije (Ljubljana, Dvořakova 9), vsa planinska društva v Sloveniji in pa vse enotne temeljne banke Ljubljanske banke. Darovalci prejmejo za sedaj začasna potrdila, kasneje pa bodo zamenjana z ličnimi spominskimi potrdili, ki jim bo priključena še spominska značka, ime vsakega darovalca pa bo objavljeno v Planinskem vestniku.

Tak naj bi bil razširjeni Triglavski dom na Kredarici. Stari del doma je v ozadju, v novem delu pa bi pridobili dodatnih 180 ležišč in 400 sedežev v restavraciji

Akademiku prof. dr. SREČKU BRODARJU so podelili naslov zasluznega profesorja. To ugledno družbeno priznanje je dr. Brodar kot eden izmed najpomembnejših slovenskih arheologov prejel za izjemne uspehe pri vzgojno izobraževalnem, mentorskem in znanstvenem delu. Odkril je tudi najpomembnejšo paleolitsko postajo v Sloveniji in Jugoslaviji — Potčko zijalko na Olševi.

Slikar LOJZE PERKO praznuje letos sedemdeseto življenjsko obletnico. Doma iz Dolenje vasi pri Cerknici je vse življenje zvest svoji Notranjski. »Klatil sem se po svetu, bil v Sofiji, Aleksandriji, na Dunaju, v Ameriki,« pravi, »a moje pravo mesto je tu, blizu Starega trga, Loške doline, kjer sem pogнал korenine, brez katerih bi usahnil, kot bi ovenele barve na mojih oljih...«

Predsednik Tito je odlikoval slikarja JOŽETA HORVATA-JAKIJA z redom dela s srebrnimi žarki. Odličje je slikarju izročil sekretar medobčinskega sveta ZK Celje Janez Zahrastnik, ki je ob tej priložnosti tudi dejal: »Jaki ni le velik slikar, ampak tudi humanist, človek, ki je od vsega začetka ostal zvest samemu sebi in ki je vedno želel pomagati drugim.«

HUBERT BERGANT, priznani slovenski virtuozi na orglah, je odpotoval na koncertno turnejo po Sovjetski zvezi. Nastopil bo na petih recitalih v Odesi, Lvovu, Bakuju, Astrahanu in Donetskem.

V času tedna jugoslovanskih filmov v Sydneyu se je med tamkajšnjimi slovenskimi izseljenci mudil režiser iz Ljubljane DUŠAN POVH. V okviru tega tedna je bil prikazan tudi slovenski film »Praznovanje pomladi«.

UMRLI SO:

ANTUN AUGUSTINČIČ, kipar, član sveta federacije, član jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti in dolgoletni profesor akademije likovne umetnosti v Zagrebu. Z njegovo smrtjo je jugoslovanska likovna umetnost izgubila velikega ustvarjalca.

ITA RINA (Ida Kravanja), 72 let, filmska igralka svetovnega slovesa, ki je pred drugo svetovno vojno igrala v vrsti filmov v številnih državah. Slavo si je pridobila zlasti s filmom Erotikon.

Predsednika Tita so v Bohinjski Bistrici pozdravila dekleta v lepih gorenjskih narodnih nošah

Postavljanje mlaja pred novim kulturnim domom Jožeta Ažmana v Bohinjski Bistrici

NOV KULTURNI DOM

ZA BOLJŠI JUTRIŠNJI DAN

Prvi maj, praznik dela, je bil letos še posebej slovesen v Bohinjski Bistrici, kjer je bila ena od največjih letošnjih proslav v Sloveniji. Minilo je namreč 40 let, odkar je bila na domu domačina, usnjarskega delavca, komunista Tomaža Godca v dneh od 15. do 18. marca 1939 seja začasnega vodstva komunistične partije Jugoslavije, ki se je je udeležil in jo je vodil Josip Broz Tito. Takrat izvoljeno vodstvo partije je okrepilo vezi s partijskimi organizacijami v vsej državi in se s svojim delom obrnilo k velikim problemom delovnih ljudi.

Slavnostne seje v Bohinjski Bistrici se je udeležil tudi predsednik republike Josip Broz Tito, ki je v kratkem govoru zbranim udeležencem proslave med drugim dejal: »Mislim, da nam ne bo nič preprečilo, da ne bi uresničili vsega tistega, kar smo si vnaprej začrtali, da bi bil naš jutrišnji dan še boljši za vse naše delovne ljudi. Vedno se spominjamo tistega, kar je bilo in kako je bilo pred štiridesetimi leti, hkrati pa pogledjmo, kaj in kako je danes. To bo spodbuda, da moramo še več delati, da moramo ohraniti enotnost naših narodov, da moramo ustvariti pogoje za nadaljnji razvoj naše socialistične skupnosti v miru. Z eno besedo: delajmo tako, da bo še boljše novim generacijam, ki bodo lahko dejale: hvala našim prednikom, ki so nam to ustvarili.«

V Bohinjski Bistrici so ob proslavah odprli tudi nov lep kulturni dom, ki so ga imenovali po padlem revolucionarju, domačinu Jožetu Ažmanu. V hiši Tomaža Godca so ob tej priložnosti odprli tudi zanimiv muzej, ki prikazuje razvoj delavskega gibanja v bohinjškem kotu.

Prizor iz novega slovenskega filma z naslovom Draga moja Iza. Drugi z leve proti desni je nosilec glavne vloge Andreja Novaka, ki jo igra Zvone Hribar, ob njem je Milena Zupančičeva

NOV SLOVENSKI FILM

DRAGA MOJA IZA

Po literarni predlogi Iva Zormana je scenarist in režiser Vojko Duletič posnel nov slovenski celovečerni film z naslovom Draga moja Iza.

Zgodba je postavljena časovno v leta narodnoosvobodilnega boja in v prvo leto miru. Ena izmed poglavitnih osebnosti v filmu je Andrej, bivši partizan, sin slovenskega kmeta Novaka in meščanke Marije Heisingerjeve. Pri Novakovih imajo še sina Antona, ki pade že v začetku vojne kot talec in je žrtev nemških nacistov, sina Staneta, ki ostane zvest kmetiji, se pa med vojno pridruži belogardistom, in hčer Ano. Slednja se zaroči z belogardistom, po koncu vojne pa odide ilegalno Avstralijo.

Sin Andrej živi med dvema svetovoma, meščanskim in kmečkim, doživlja razočaranja, izgubi dekle, ki jo je ljubil, se po samomoru brata Staneta spre z očetom in odide živeti v mesto. Kljub izgubljenim idealom je Andrej prepričan, da revolucije ni moč zanikati in uničiti in se vrniti nazaj v preteklost. Dekle Iza, mlada in čedna neznanka, je zanj prisposodba hrepenenja po sreči, ki bi jo rad dosegel, a se mu ves čas izmika . . .

Kritiki so nov slovenski film ugodno ocenili, zlasti igro Zvoneta Hribarja v vlogi Andreja, Berta Sotlarja kot očeta Novaka, Milene Zupančičeve, Andrejeve ljubezni, in Štefanije Drolčeve, Andrejeve meščanske matere. Pomembnejše vloge pa so odigrali še Boris Juh, Radko Polič, Lučka Uršič, Marjeta Gregorač, Majda Grbac in Demeter Bitenc. Kostume je načrtovala Milena Kumar, glasba je delo Zorana Simjanovića, odlični direktor fotografije pa je bil Karpo Godina, ki je opozoril nase že s filmom Okupacija v 26 slikah, najboljšim jugoslovanskim filmom na lanskoletnem filmskem srečanju v Pulju.

PEVCI IZ AUMETZA NA PRVI TURNEJI PO SLOVENIJI

Letošnje prvomajske praznike v Sloveniji, ki so se zaradi »podaljšane vikenda« zavlekli na več dni, je prijetno popestrila skupina slovenskih rojakov iz Francije, pevcev moškega pevskega zbora Slovenskega delavskega društva iz Aumetza. Za vse kraje, kjer so nastopali, je pomenil njihov koncert velik kulturni dogodek, vreden toliko več še zlasti zaradi tega, ker je dal delavskemu prazniku pomembno kulturno obeležje, in zaradi tega, ker je njihova turneja dokazala, da so še vedno spletene trdne vezi med temi na tujem rojenimi slovenskimi rojaki in domovino njihovih staršev in dedov.

»V Francijo se vračamo veseli in zadovoljni. V domovini naših staršev smo bili povsod lepo sprejeti, spoznali smo številne nove prijatelje, s katerimi se bomo prav gotovo še sre-

Moški pevski zbor Slovenskega delavskega društva iz Aumetza, Francija. Večina pevcev je iz našega drugega izseljenskega rodu, del iz tretjega, del pa je tujcev

čali. Naš pevski zbor se sicer ne more primerjati z marsikaterim od pevskih zborov v Sloveniji, vendar pa nam na tej turneji ni šlo zato, da bi se postavljali z našim petjem, temveč smo hoteli dokazati, da z velikim veseljem gojimo slovensko kulturo, zlasti slovensko pesem. Na tej turneji smo hoteli tudi tistim pevcem, ki še niso bili v Sloveniji, pojejo pa slovensko, pokazati, od kod izvira naš rod in naša pesem,« nam je dejal po končani turneji predsednik društva Tone Pišlar.

Moški pevski zbor iz Aumetza, ki ga vodi Andrej Pišlar, šteje 26 članov, turneje po Sloveniji pa se je udeležilo 22 članov. Prav je, če jih kar naštejemo: Gabriel Balic, Joseph Bettiol, Jean-Noël Collignon, Jean Cigale, Joseph Cigale, Martin Gorišek, Gabriel Jamnik, François Jakic, Jean Kogovsek, André Kogovsek, Bernard Klein, Robert Lebrun, Ernest Pecovec, André Pislar, Antoine Pislar, Bruno Ragni, Francis Riedel, Emile Selsek, Gérard Spolenak, Jean Tolmajner, Jean-Luc Tolmajner in Gilles Tolmajner. Zbor je nastopal v Laškem, v Marijagradcu, Zagorju, Sp. Idriji, Podtaboru pri Grosupljem, Mozirju in v Kamniku. Organizatorji njihovih koncertov so bili po večini domači pevski zbori oziroma posamezniki, prijatelji pevcev oziroma njihovi sorodniki.

»Kje nam je bilo najbolj všeč? Težko je reči, ker so nas povsod lepo sprejeli in napolnili dvorane. Moram pa priznati, da smo se še najbolj počutili v Laškem, kjer smo spali po domovih tamkajšnjih pevcev in smo z njimi tako navezali še pristnejše stike,« nam je dejal tajnik društva Jean Tolmajner, ki je v vseh krajih obiskovalce koncerta seznanil tudi s kratko zgodovino njihovega zbora oziroma društva. Omenimo naj še, da je moški pevski zbor SDD iz Aumetza gostoval v Sloveniji na lastno pobudo in lastne stroške. Morda so nam prav zaradi te svoje pevske zagnanosti pripravili še toliko bolj pristno doživetje.

J. P.

ROČNE PLETENINE, KI KROŽIJO PO SVETU

VISOKA MODA PRIHAJA S HRIBOV

Pletenine, ki vam na jugoslovanskih ulicah najbolj padejo v oči, so zagotovo doma v Sirogojnu, majhni vasi, izgubljeni med hribi v notranjosti Srbije. Ime te zakotne vasi je v nekaj letih postalo pojem umetnosti ročnega pletenja in je seglo daleč v svet, saj od tod pleteni izdelki romajo tudi v Švico, Francijo, ZR Nemčijo, Veliko Britanijo, Združene države Amerike in drugam. Zakaj so ti ročni izdelki tako rekoč osvojili ljubitelje pletenin? Odgovorov je več. Eno so čudoviti izdelki, ki vsakega prevzamejo, drugo pa je v naši splošni miselnosti vračanja k naravi in k tradiciji. In sirogojske pletenine niso nič drugega kot tradicija, prenesena v sodoben čas in v sodoben namen.

Sicer pa pogledjmo nazaj v zgodovino. Na zlatiborskih planotah je malo rodovitne zemlje, zato pa več borovih gozdov

Sirogojske pletenine z narodnimi vzorci vzbujajo veliko zanimanje tudi v tujini

in neizmernih pašnikov. Tu so že od nekdaj gojili velike trope ovac, ženske pa, ki so jih pasle, so hkrati tudi pletle razne izdelke za domače potrebe. Vendar so se ob tem tudi umetniško izživljale, izmišljale so si nove in raznovrstne vzorce tako dognano, da je pletenje sčasoma postalo prava ljudska umetnost in tradicija, ki se vleče vse do danes.

Da bi ohranili to ljudsko umetnost in hkrati zaposlili ženske v teh nerazvitih krajih zahodne Srbije, so se leta 1961 pletilje združile v okviru kmečke zadruge. Pobudo je dala Dobriča Smiljanić, takratna sekretarka turistične zveze v Zlatiboru in sedanja umetniška direktorica temeljne organizacije združenega dela Sirogojno. Z njeno pomočjo — Dobriča Smiljanić je cenjena in priznana modna kreatorka — so pletilje začele pesti izdelke, v katerih so združile svojo tradicionalno ljudsko umetnost s sodobnimi tokovi dandanašnje mode. Tako so čudoviti modeli iz čiste volne v prelepah folklornih vzorcih začeli svoj pohod v svet.

Počasi je v Sirogojnu nastala velika tovarna brez tovarniškega poslopja, saj ženske pletejo doma. To so raztresene vasi in zaselki, od katerih so nekateri oddaljeni med seboj tudi po tri ure in več hoda. A ženske imajo zaposlitev, ki je hišam prinesla elektriko, vodovod, pralne stroje, hladilnike. Lani so te ženske, ki jih novinarji često imenujejo zlate roke, pripetle več kot 23 milijonov čistega dohodka in naredil čez 30.000 pletenin, od katerih je nad 1200 različnih vzorcev in modelov.

Tako je v gospodarsko zaostalih krajih zahodne Srbije zrasla prava industrija ročnega pletenja, ki je ženskam prinesla ne le večji kos kruha, ampak tudi ekonomsko osamosvojitvev in ne nazadnje večjo enakopravnost. Začelo se je s 25 pletiljami, danes pa jih je 1650 po skoraj petdesetih vaseh in zaselkih. Pletilje so danes zelo cenjene, celo ženini že gledajo bolj na tista dekleta, ki pletejo, kot na druga. S svojim delom si pletilje niso le izboljšale življenjske ravni, ampak so si tudi zgradile lep združni dom v Sirogojnu, ki je arhitektonsko tako oblikovan, da sodi v pokrajino. V tem domu je center vsega dogajanja; sem množično prihajajo tudi turisti, poslovni moške in novinarji.

Albina Podbevšek

ŽIVETI JE TREBA POLNO

KAKŠEN JE »SLOVENSKI ŽIVLJENJSKI STIL«?

Različno se prebijamo vsak skozi svoja leta. Živimo pač. Včasih zadovoljni s tem, kar imamo, drugič spet polni želja za novim, lepšim, sodobnejšim, najboljšim.

Kako pravzaprav živimo? Razmišljanja v to smer privedejo skoraj brez izjeme do odgovora, da pomeni povprečnemu slovenskemu občanu dobro življenje predvsem — čimveč »otipljive materialne lastnine«, torej posest lepega stanovanja, sodobno opremljenega seveda, dovolj »spodobnega« avtomobila, morda še počitniške hišice in kopice najrazličnejših gospodinskih strojev. Le redko vključuje predstava o dobrem življenju tudi tiste vrvine, ki so jih sociologi in drugi strokovnjaki v svetu že davno uvrstili v pojem visokega standarda, namreč nematerialne, duhovne vrednote, kot so aktivna rekreacija, kultura, dopusti, udejstvovanje v prostem času...

Pravi standard naj bi bil torej sožitje solidne materialne osnove in dovolj polnega, vsestranskega, celovitega življenja.

In kakšen je, ob tem izhodišču, slovenski standard oziroma življenjski stil povprečnega Slovenca? Pomeni nekaj imeti tudi — znati živeti? Koliko Slovenci imamo in kako živimo?

VEČ ZA UDOBJE KOT ZA ZDRAVJE

Kar najbolj objektivni odgovor na ta vprašanja je skušala poiskati pred nedavnim izvedena anketa raziskovalnega instituta fakultete za sociologijo, politične vede in novinarstvo v Ljubljani. Anketa je zajela (po regijah in slojih glede na izobrazbo ter kvalifikacijo) okrog 2000 ljudi; z ugotavljanjem, v kolikšni meri zadovoljujejo Slovenci svoje materialne potrebe, s kakšnimi dejavnostmi se ukvarjajo v prostem času in kaj so pripravljene storiti za svoje rekreacijsko in kulturno življenje, pa niti ni toliko želela prikazati »opis povprečnega življenjskega stila«; njen osnovni namen je bil ugotoviti, v kakšnem medsebojnem razmerju je zadovoljevanje vseh naštetih vrednot in opozoriti na zgrešeno splošno prepričanje, da je dovolj, če imaš službo, hišo, avto in vse, kar sodi poleg. Napak je misliti, da je zgolj udobje pogoj za telesno zdravje in duhovno zadovoljstvo in da je »luksuz« vse, kar ni otipljivega.

Seveda se je treba ob tem zavedati, da sta standard v najosnovnejšem pomenu in pa nanj vezan življenjski stil z vrednotami nematerialnega značaja odvisna od marsičesa: zlasti od objektivnih družbenih pojavov (socialnega položaja) in objektivnih možnosti za uresničevanje tudi duhovnih, ne le pridobitniških vrednot. Že res, da je življenjski stil odvisen od materialnega standarda, a polno ži-

Lastna hišica, lasten domek — največja želja Slovencev (foto: Janez Zrnec)

Kaj vse bi žrtvovali za pločevinaste konjičke? (foto: S. Busič)

veti je mogoče tudi brez zelo debele denarnice. Dokaz? Med sloji, ki imajo isti ali podoben socialno ekonomski položaj, je mogoče najti dokaj različne življenjske stile.

A naj povedo svoje izsledki:

Glede zadovoljevanja materialnih potreb ugotavljajo raziskovalci: (rezultati ankete so bili objavljeni v letošnjih prvih dveh številkah Teorije in prakse, revije za družbena vprašanja)

— Žeja po predmetih trajnejše rabe je postala že množična, pri čemer velja opozoriti, da velja potrošniško zanimanje predvsem kupovanju gospodinjskih strojev, avtomobilov in televizorjev, veliko manj pa predmetom umetniške vrednosti.

Pralni stroj ima med 10 slovenskimi gospodinjstvi 9 družin, 87% gospodinjstev ima hladilnike, dve tretjini imata šivalne stroje in sesalnike za prah, hladilne skrinje pa si je omislila že skoraj polovica družin. Sorazmerno redki so stroji za pomivanje posode — ima jih le 7% gospodinjstev. Avtomobili so postali že skoraj nekakšen statusni simbol: imajo ga tri petine vseh anketirancev in večina tudi pridno skrbi, da »model ne zastara«. . . 68% anketirancev ima črno bele, 22% pa barvne televizorje in v celoti je mogoče šteti prav televizorje med najbolj številčne predmete trajnejše rabe v Sloveniji. Veliko manj so razširjeni predmeti umetniške vrednosti: slike ima 21% anketiranih družin, pri glasbilih pa je številka še nižja — 17%. Pač pa velja ob zadovoljevanju materialnih potreb opozoriti na močno usmerjenost v individualne gradnje ali obnavljanje hiš: večina Slovencev, zajetih v anketni vzorec, prebiva v zasebnih hišah in stanovanjih (polovica v lastnih hišah), v najemniških stanovanjih jih prebiva le ena četrtnina. Kar 44% anketirancev želi svoje stanovanjske razmere spremeniti; sem sodijo tako tisti, ki morajo stanovanjsko vprašanje šele urediti, kot tisti, ki želijo že obstoječe razmere izboljšati.

Jasno je seveda, da je treba za zadovoljitev želja po materialnih dobrinah pritegovati pas drugje; podatki kažejo, da ga Slovenec priteguje prav pri tistem, kar naj bi omogočilo pravi, polpolni standard in s tem tudi kvalitetnejši življenjski stil. Varčuje (zaradi denarja ali pa, ker je v delovni bitki za ta denar preutrujen za rekreacijo, kulturo in zabavo) takole: najraje (49% se odreče izletom, dolгим vožnjam z avtomobilom in zabavi; 45% jih je pripravljenih zaradi novega avta ali stroja v gospodinjstvu stiskati pri hrani in obleki, pri dopustih in potovanjih varčuje 29%, 16% pa bo skušalo manjkajoči denar pridobiti z občutno manjšim obiskom kulturnih prireditvev in nakupom knjig.

NAROD OBISKOVALCEV

Dejavnost v prostem času?

Večina Slovencev se, kot kažejo podatki, v prostem času ukvarja z gospodinjstvi opravili (64% in od teh polovica več kot 3 ure na dan), 57% pa prisoja največ pomena v prostem času negi in vzgoji otrok. Dopolnilnemu, honorarnemu delu se posveča okrog 20% anketirancev, zanimiva pa je ugotovitev, da je mogoče tudi samoupravno in politično dejavnost uvrstiti med dokaj močno dejavnost zunaj delovnika — s tem se ukvarja 23% anketiranih. Poleg kmetov se z obdelovanjem zemlje in vrtov po dve uri dnevno ubadajo dve petini prebivalcev. . . Samo 14% porabi prosti čas za dopolnilno šolanje in izobraževanje. Če pa bi Slovence vprašali, kaj najraje počne, kadar ima nekaj časa zase, bi povedal — kar v 94% primerov — da obožuje obiske prijateljev in sorodnikov in da mu ni žal ne časa ne poti do družinskega klepeta in nekaj uric »med svojimi«. Takoj za obiski so na vrsti gostilne — vanje zahaja v prostem času več kot 60% Slovencev.

Kulturna in rekreacijska dejavnost?

Slabo, slabo, bi lahko rekli. Slabo, ker večina Slovencev (87%) zadosti svojim kulturnim željam samo tako, da zvečer sede pred televizor ali kvečjemu še prižge radio. Pa še ob tem naj bo povedano, da so najprivlačnejše prav oddaje, ki kulturno najmanj bogatijo: nadaljevanke, filmi in drame; za zahtevnejše, kritične oddaje ni ne posluha ne zanimanja. Prvi televizijski glednik nastopa tu kot častna izjema — gleda in posluša ga redno 84% Slovencev.

Kar zadeva branje knjig, ni nič novega spoznanje, da z našo bralno kulturo nikakor ne moremo biti zadovoljni: 44% anketirancev v zadnjem letu ni prebralo niti ene knjige in le 21% jih je prebralo več kot 6 leposlovnih del. Poleg tega tri četrtnine Slovencev sploh ne obiskuje knjižnic in tudi pri branju časnikov in revij ne zaslužijo kaj prida hvale: še »Dela«, osrednjega slovenskega glasila, ne bere 42% anketiranih. Med kulturne dejavnosti, ki se jim Slovenci posvečajo s »srednje velikim deležem«, kot navedejo rezultati ankete, je tudi obiskovanje filmskih predstav (28%) in poslušanje glasbe; podatek, da 52% anketiranih v kino sploh ne zahaja, je po svoje vendar presenetljiv.

Vsa druga kulturna udejstvovanja že sodijo med nemnožična, osredotočena so v glavnem na ozek in bolj ali manj stalni krog udeležencev. Tu gre predvsem za obiskovanje gledaliških predstav, likovnih razstav, muzejev in galerij. 44% Slovencev na primer omenja, da v gledališče ne hodi, 35% jih lani ni videlo niti ene predstave. Nobene likovne raz-

stave ni doslej obiskalo 46% anketirancev in 76% jih ni kupilo še nobenega likovnega dela. Stalne zbirke v galerijah in muzejih pa so menda najmanj zanimive — manj kot 19% prebivalcev se lahko pohvali, da redno spremlja novosti v umetniškem ustvarjanju. Kadar se Slovenec odloča za nakup likovnih del (pa se ne množično, le s 24%), bo večinoma izbral olje ali grafiko — prvo verjetno zavoljo tradicije, drugo zavoljo uspešno propagirane in dokaj razširjene tehnike, oboje pa manj zaradi poznavanja in prave ljubezni kot zaradi modnosti. Žal. . .

Rezultati na tem področju niti niso nenavadni: najlažje in najmanj zahtevno je kulturo sprejemati pasivno, ostati torej lepo v copatah doma in vrteti gumbe na televizorju in radiu. Vse drugo (tudi branje knjig) zahteva že določeno zbranost in celo vključenost v umetniško dogajanje. A če vemo, da polovica Slovencev sploh ne hodi na koncerte, skoraj polovica pa jih še nikdar ni bila v gledališču, kaže to na precejšnjo nerazvitost kulturnih vrednot in hkrati na premajhne možnosti za zadovoljevanje kulturnih potreb.

Tretja sestavina »kakovostnega« življenja naj bi bilo *rekreacijsko udejstvovanje*. 71% anketirancev navaja, da športu in rekreaciji ne namenja svojega prostega časa načrtno, ampak da se razgibavajo na občasnih sprehodih ali izletih. Pa še tu jih le 20% hodi na sprehode in izlete redno vsak teden. 20% jih to počne dvakrat na mesec, ostala polovica pa še manj pogosto.

Ob primerjavi razmerij med materialnim standardom in dejavnostmi, ki s standardom te vrste vred šele pomenijo kvalitetni življenjski stil, je torej mogoče trditi, da način življenja poprečnega Slovence nikakor ne navdušuje. Četudi kaže hlastanje za nekaterimi vrstami dobrin že na pravo potrošniško miselnost, same želje po novem in boljšem niti niso toliko zaskrbljujoče, dokler ne začnemo, da bi jih uresničili, plačevati to z najdražjim — s slabšo hrano in oblačenjem, odrekanjem dopustov, s krajšimi počitnicami ali služenjem potrebnega dodatnega denarja v času, ko bi morali počivati, se sprostiti in tako zviševati delovno storilnost običajnih službenih dni. Prav tej nevarnosti pa smo kar blizu. . .

Neenakost med sloji

Zanimive so tudi ugotovitve o tem, kakšne so potrošniške želje in kulturno rekreativne navade pri posameznih socialnih in izobrazbenih slojih. Kot navaja sociolog dr. Peter Klinar, ki je rezultate ankete objavil v Teoriji in praksi, »izrazito vplivata na različno kvaliteto življenja prav stopnja izobrazbe in kvalifikacij«. Analiza je zajela 5 plasti: sred-

nji sloj uslužbencev z visoko in srednjo izobrazbo, sloj uslužbencev z nižjo izobrazbo, sloj visoko kvalificiranih, sloj nekvalificiranih delavcev in sloj kmetov.

Prva, srednja plast srednje in visoko izobraženih ima družbeni položaj pretežno določen s poklicem in znanjem in je v glavnem usmerjena v individualno napredovanje, kar se neredko kaže v materialnem udobju, obilju, včasih celo razkošju in snobizmu. 45% pripadnikov tega sloja prebiva v najemniških stanovanjih (ki jih tudi veliko lažje dobi kot ostale kategorije), a pri večini se kaže želja po graditvi ali nakupu lastne stanovanjske hiše. Ta sloj ima tudi največ lastnikov počitniških hišic. Vsekakor pa je srednja plast v največji meri potrošnik avtomobilov, gospodinjskih strojev in (z nadpovprečnim deležem) tudi barvnih televizorjev. Ta sloj kupuje dražje, boljše reči in tudi ne varčuje pri primarnih potrebah, hrani in obleki. Dejavnosti tega sloja v prostem času so specifične: bolj kot druge kategorije se ukvarja z vzgojo otrok, lastnim izobraževanjem in družbenopolitično dejavnostjo in se posveča bolj zahtevnim kulturnim dejavnostim, torej tistim, ki so bile poimenovane kot nemnožične (gledališče, likovne razstave...). Na splošno je mogoče ugotoviti, da je ta plast v kulturno dogajanje najbolj vključena. Srednji sloj tudi v večji meri kot drugi namenja del svojega prostega časa športu in rekreaciji, kar je po eni strani odsev možnosti za takšno udejstvovanje in po drugi odsev potrebe za razgibavanjem zaradi narave dela, ki ga ta ljudje opravljajo.

Med tem slojem in slojem uslužbencev z nižjo izobrazbo je precej razlik. Ta plast se srečuje z eksistenčnimi problemi in lahko zato nekatere potrebe zadovoljuje, nekaterih pa sploh ne. Uslužbence z nižjo izobrazbo tarejo stanovanjski problemi, pri nakupu gospodinjskih strojev so skromnejši, kot imetniki avtomobilov pa se pojavljajo na lestvici za uslužbenci z visoko in srednjo izobrazbo in za visoko kvalificiranimi delavci. V prostem času se ta sloj ukvarja največ z gospodinjskimi opravili in z dopolnilnim delom, da bi izboljšal osnovni materialni položaj. In tu se pojavlja, navaja dr. Klinar, pomemben družbeni problem: sloji, ki imajo že tako nižjo izobrazbo, se ne izobražujejo naprej, ampak ostajajo na pridobljeni ravni. Tako se tudi v kulturnem udejstvovanju posvečajo nezahtevni dejavnostim (kino, televizija), od rekreacijskih oblik pa gojijo v glavnem le sprehode.

Življenjskemu stilu tega sloja je dokaj podoben stil sloja nekvalificiranih delavcev, ki jim povprečno nizek materialni standard otežkoča zadovoljevanje drugih potreb. Pri večini stanovanjske razmere niso urejene, zaradi pomanjka-

nja denarja pa pripadniki tega sloja tudi ne kažejo večjih želja za gradnjo hiš ali adaptacijo stanovanj. Pralni stroj in hladilnik najdemo v družinah tega sloja redkeje kot druge, kot lastniki avtomobilov pa so nekvalificirani delavci celo za upokojenci in gospodinjami. Ta sloj tudi varčuje pri hrani bolj kot vse druge kategorije. S prostim časom je podobno kot pri prejšnji plasti: dopolnilno delo, gospodinjsko delo, nič več nadaljnega izobraževanja. Nekvalificirani delavci najraje poslušajo radio in gledajo nezahtevne televizijske oddaje. Med njimi jih 64% ni bilo še nikdar v gledališču, 91% pa jih ni kupilo še nobenega likovnega dela. Udeležujejo se sprehodov in izletov, v aktivnejše rekreacijske oblike skoraj niso vključeni.

Visoko kvalificirani delavci so takoj za kmeti najštevilnejši lastniki individualnih hiš in z nadpovprečnim deležem tudi lastniki počitniških hišic. Z gospodinjskimi stroji razpolagajo na ravni poprečja, višje deleže od poprečja pa je opaziti pri hladilnih skrinjah in šivalnih strojih, kar kaže na specifičnosti nekaterih gospodinjskih. Ta sloj daje velik pomen zadovoljevanju materialnih dobrin, varčuje pa zlasti pri obleki, zabavah, izletih, dopustih in kulturi. Po materialni porabi je blizu življenjskemu stilu srednjega sloja, a brez izrazite ekskluzivnosti in luksusne porabe. Svoj prosti čas porablja ta sloj z nadpovprečnimi deleži v dopolnilnem delu (tudi zunaj delovne organizacije), precej se posveča vzgoji otrok in je z nadpovprečnim deležem vključen tudi v družbenopolitično dejavnost. Visoko kvalificirani delavci najraje gledajo televizijo, opazno pa je, da se postopno vključujejo tudi že v zahtevnejše oddaje. Najdemo jih v veliki meri tudi kot gledalce na športnih prireditvah in uvrščajo se v pogostnejše obiskovalce gostiln kot pripadniki drugih plasti. Tudi pri aktivnejšem športno rekreacijskem udejstvovanju je pri tem sloju opaziti premik na boljše.

Stil življenja kmetov je še dokaj tradicionalen, četudi doživlja nenehne spremembe. Ker je vse podrejeno proizvodni dejavnosti, je v kmečkih družinah manj predmetov trajnejše rabe. Vlaganje sredstev v zgradbe in stroje za proizvodnjo omejuje druge nakupe, kmetje prednjačijo le kot imetniki hladilnih skrinj. So na zadnjem mestu kot imetniki avtomobilov, imajo pa veliko več motornih koles kot drugi sloji. Tudi televizorjev je med kmeti najmanj. Njihove materialne potrebe so še »dokaj nerazvite, nederiferencirane ali pa slabo zadovoljene«, saj dajejo prednost materialni porabi, ki je vezana na proizvodno dejavnost. Skladno s tem se odvijajo tudi njihove dejavnosti v prostem času: ni ga veliko, ker je nenehno posvečen delov-

nim opravilom. Nekaj ga zavzame še vzgoja otrok, lastno izobraževanje in družbenopolitična dejavnost, seveda pa je treba tu upoštevati tudi razlike med mestom in vasjo in s tem različne možnosti za ali kulturno ali športno udejstvovanje. Kulturne in rekreacijske dejavnosti so pri kmetih med vsemi sloji najslabše razvite. 88% kmetov ne obiskuje niti filmskih predstav, 80% jih še ni bilo na nobeni razstavi. Najbolj množična kulturna dejavnost kmetov je poslušanje radija; televizijski program gledajo sorazmerno kratek čas. S telesnokulturnimi in rekreacijskimi dejavnostmi se ne ukvarjajo, tudi na sprehode in izlete ne hodijo in v gostilne redko zahajajo. Vse to kaže na nezadostno razvito vsestranost v njihovem življenjskem stilu.

Razmerja med posameznimi sloji se torej prepletajo. Ideala, ki ga v teoriji predstavljata solidno materialno blagostanje in širina, humanost v vseh drugih načinih, seveda ni lahko doseči za vse sloje v enaki meri, saj bi se sploh ne smela pojavljati več eksistenčna vprašanja (kot na primer pri nekvalificiranih delavcih).

Tudi v SZDL in gospodarski zbornici so že razmišljali o poti v novo kvaliteto slovenskega življenjskega stila. Prav mogoče je precej narediti, meni dr. Peter Klinar; gospodarska dejavnost lahko na primer omeji neizčrpane reklamne in propagandne manipulacije z materialnimi dobrinami in se obrne na reklamno skoraj prazno kulturno področje, svoje lahko prispevata industrija, publicistika... In treba bo seveda več storiti za dodatno izobraževanje zlasti pri tistih slojih, ki jim vztrajanje na položaju, kot je, pomeni tudi vztrajanje pri starem in nekvalitetnem življenjskem stilu. Kot rečeno, vplivata prav izobrazba in kvalifikacija na boljši ali slabši delovni položaj in s tem na večjo ali manjšo možnost spreminjanja življenjskega stila.

In najboljši začetek bi bil, ko bi vsak posameznik pomislil ne le na udobje telesa, ampak tudi na duhovno zadovoljstvo, ko razmišlja o dobrih ali slabih platih svojega življenja, in ko bi za to duhovno širino kdaj pa kdaj storil vsaj to, da bi poskusil še tisto, česar doslej iz lenosti, izgovorov ali nezainteresiranosti ni storil.

Tudi bolj polno življenje je v prvi vrsti stvar zavesti in odločitve. Zakaj ne bi živeli bolj koristno zase in za druge, ko pa je to v tolikšni meri odvisno od nas samih? Naj ne bo luksus, ampak potreba vse, kar ni ravno hiša, avto, vikend in stroji... stroji... Ne, nismo še roboti brez čustev, čas pa je le, da se kdaj zamislimo: pomeni imeti res — znati živeti?

Jelka Šprogar

KOBJEGLAVA

PORTRETI SLOVENSКИH VASI

»Pod fašizmom nismo imeli kaj jesti. Iz dneva v dan smo natepali kašo in močnik. Tudi govoriti smo morali italijansko. Učitelj je zahteval, naj zapišem črko K po italijansko in ko tega nisem znala, je zarenčal, da mi bo odrezal jezik. Toda naši ljudje so se držali. Le malo je bilo tistih, ki so se prodali fašistom. V naši vasi ni bilo izdajalca,« pripoveduje Marija Abram, upokojenka, stara petinšestdeset let in rojena tu na Krasu, v Kobjeglavi. Zaliva solato in radič potem pride še hčerka, tudi Marija, ki pa je poročena in prodaja v vaški trgovini. »Za naš kraj je značilno,« pripoveduje hčerka, »da je mladina izredno delavna. Otroci hodijo v nižjo šolo v Štanjel in v osemletko v Dutovlje. Lahko se reče, da je kar precej otrok. Vsi se vozijo z avtobusom. Vas pa je starinska, čeprav ima precej novih hiš in so skoraj že vse ceste asfaltirane.«

Kobjeglava je čudovita kraška vas na prijetnem griču, ljudje pa so pravi Kraševci, gostoljubni in dobri, čeprav bi se reklo, da so na prvi pogled tudi nezaupljivi. Ta nezaupljivost je najbrž ostala še iz tistih težkih fašističnih časov, vendar pa je to samo še neprijeten spomin, neprijeten kakor je včasih kraška burja.

Ljudje se vozijo na delo v tovarno aluminija v Komen, vozijo se v Du-

tovlje, Sežano, Ajdovščino in Novo Gorico... Včasih pa je bilo za delo veliko težje, še posebno težko je bilo, če si bil Slovenec in še stokrat težje, če si bil uporen Slovenec. Običajno si moral od doma s trebuchom za kruhom. Kobjeglavci so bili navajeni vsega, več hudega kot dobrega, čeprav je prav pri njih doma slavni kraški teran. Raste na nizkih trtah pri zemlji in diši po kraški burji, po pašnikih in zemlji in je najboljšo vino, ki si ga človek lahko misli. Toda piti ga je potrebno s premislekom, drugače te teran »poterani«, zašibi kolena in napravi omotičnega. Toda domačini sveto zatrjujejo, da te po njihovem vinu ne bo nikoli bolela glava.

Še na eno kobjeglavsko posebnost smo naleteli tisto majsko popoldne. Na posebnost, ki ni le posebnost te vasi, toda prav tu v Kobjeglavi pravijo, se dobi najboljši kraški pršut. Bilo pa je tako, da pri Ščuki, kjer je sušilnica pršutov, niso bili najbolj navdušeni, da bi ta pršut tudi pokazali. Zaupali niso niti, koliko pršutov trenutno visi v sušilnici. Sklicevali so se na poslovno tajnost in na zadrugo, ki je lastnica teh dobrot. V smehu pa nas je Helena Abram, ki skrbi za sušilnico, vendarle popeljala na dvorišče in pokazala pršut, ki je bil na prvi pogled pravi, pravcati le da je bil iz

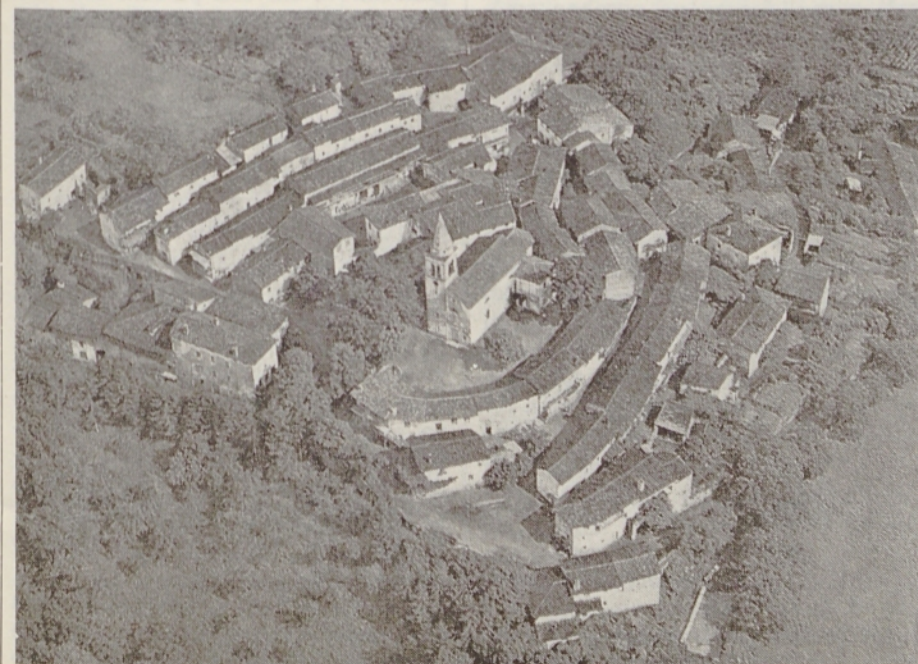
kamna. No, malo smo se nasmejali, pršut pa smo vseeno poskusili v gostilni v Tupeljčah, ki se drži Kobjeglave in kjer imajo še pravo odprto kraško ognjišče.

Jedli smo tudi kruh, spečen v domači peči, in duhali polento, spečeno v kaminu v pravem kotličku, da je nas žgečkalo v nosu. Majske trave so valovile v sončni pripeki. Konj pa ni bilo nikjer, čeprav pravi legenda, da se Kobjeglava imenuje po konjih odnoso po kobilah, s katerimi so tod njega dni furali, in za katere so imeli prav tu v Kobjeglavi posebne hleve za počitek in zamenjavo. Zakaj ravno kobile, ni vedel povedati nihče. No, neka stara ženica je kot v dokaz domnevala, da to najbrž zaradi tega, ker so kobile bolj pridne, skratka kobjeglavske kobile je primerjala s kobjeglavskimi ženskami, ki so tudi pridne kot mravlje. Zdaj, ko grade velik dom kulture, pa so pridni vsi Kobjeglavci, otroci in odrasli. Lepo so uredili tudi spomenik žrtvam v zadnji vojni in na spomeniku piše, da je padlo tu trinajst borcev in več drugih žrtev vojne.

Pod vasjo so njive z žitom, krompirjem in drugo zelenjavo, vmes pa plantaže terana in češenj. No, na češnje smo skoraj pozabili. Kobjeglavske češnje so slastne, da smo se že takrat, ko so bile komaj v cvetju, oblizovali. Je tudi veliko steljnikov in pašnikov in domačini so povedali, da precej kmetov goji živino za prodajo.

V Kobjeglavi imajo poleg terana tudi izvire odlične pitne vode. Imajo cerkev iz osemnajstega stoletja z znamenitim oltarjem in Marijino sliko, delo Josipa Tominca. Pri pokopališču so nekoč lomili sivi marmor, v bližnjih jamah Krtovca, Golobnjaka in Jelence pa so našli ostanke iz neolita. Vas se prvič omenja leta 1300, to je samo domneva, od tod pa so bili neizpodbitno doma Anton Rudež, nabiralec ljudskega blaga, Viktor Birs, slikar, in še mnogi drugi...

Franc Ščuka, carinik v Rožni dolini, in zagnani lovec je pokazal svoje lovske trofeje. Povedal je, da imajo v Kobjeglavi odlični balinarski klub in naštel nekaj domačinov, ki živijo v Ameriki. To so: Ludvik Pipan, Franc Jerič, Justina Judež in še nekaj drugih...

Kobjeglava na Krasu (fotografija je posnetek naslovne strani naše revije v letu 1971)

Janez Menart

MENJAVE

*S cerkve, ki iz britofa raste,
strt strešnik sklenkljã med križe.
Za zidom rak grbi hraste.
Iz krčme poskočne viže.*

*Siv župnik ófer pobira;
na strehi je nova opeka.
Občina trg asfaltira;
stric Zane hraste poseka.*

*Kazalce v cerkvenem zvoniku
krástasta rja napenja.
Čas črkam na spomeniku
ostre robove načenja.*

*Birt novo kelnarco išče
in, kakor je videl v svetu,
si zrihta juke-box in kegljišče
in puščico s ceste: K BUFFETU.*

*Herr Katz iz Bavarske preplača
voz, skrinjo, komat, škant brez
strune;
kmet fička pred hlevom obrača,
vnuk v cerkvi angelčka sune.*

*Nov župnik potres izkoristi
in turnu dá cagarje zlate,
naj vidijo komunisti,
kdo boljše ima delegate.*

*Brez glúšnika vnuk se med križi
s požegnanim mopedom vozi.
Stric Zane se v grobu fiži
v precej neudobni pozi.*

»Janez Menart je kot pesnik izrazito izvorna in samosvoja osebnost. Formalno je pesnik zasidran v tradiciji, vendar suvereno mojstrí najzahtevnejše oblike. S sproščenim ritmom in v kateremkoli verzem sistemu izpoveduje življenjsko občutje današnjega človeka, njegovo veličino in majhnost, zahtevnost njegovih stremljenj, bolečino njegove zavrnosti, jedko kritičnost in hkrati globoko pritrjevanje pristnim in bistvenim humanim vrednotam...« Tako je med drugim zapisano v utemeljitvi letošnje Prešernove nagrade, ki jo je Janez Menart prejel za pesniško in prevajalsko delo. Najvišje slovensko književno priznanje je pesnik res dobil ob življenjskem jubileju — letos slavi 50-letnico — vendar pa sam jubilej prav gotovo ni odločilno vplival na odločitve, saj ima za seboj že vrsto knjig, ki so prav vse vzbudile precejšnjo pozornost slovenske javnosti. Omenimo naj le nekatera dela: *Pesmi štirih* (skupaj s Kovičem, Pavčkom in Zlobcem, 1953), *Prva jesen*, 1955, *Časopisni stih*, 1960, *Semafori mladosti*, 1963, *Bela pravljica*, 1963 *Srednjeveške balade*, 1973, *Pod kužnim znamenjem*, 1977. Vrsta njegovih pesniških zbirk je izšla tudi v srbohrvaških prevodih, sam pa je veliko prevajal iz tujih jezikov v slovenščino.

»Moje življenje je bilo urejeno, dovolj mirno, čeprav ne posebno srečno,« pravi sam o sebi v prostem razgovoru. »Že mlad sem izgubil očeta in mater in potem sem se potikal po raznih internatih. Nazadnje se je vse srečno končalo. Imel sem tudi dovolj priložnosti, da sem razvil svoj talent, ki mi je bil prirojen.«

Janez Menart je študiral slavistiko in primerjalno književnost na ljubljanski univerzi, za tem pa je bil nekaj let zaposlen pri filmu, nekaj let je bil svoboden književnik, zdaj pa je že dvanajst let na ljubljanski televiziji. Nekaj časa je bil urednik dramske redakcije, zatem dramaturg, zdaj pa je prevajalec. Srečno je poročen s Tonko iz Bele krajine, s katero imata hčerko Barbaro.

— Vse vaše dosedanje pesniške zbirke so bile deležne precejšnje pozornosti v slovenski javnosti, in to ne le med poznavalci, temveč tudi širše, tudi med preprostimi ljudmi. Kaj menite sami o tem?

»Težko rečem, zakaj je prišlo do tega. Res pa je, da pišem iz življenja, ki ga doživljam; tako pa ga doživljam tudi številni drugi okoli mene. Zato marsikdo lahko najde v mojih pesmih tudi del samega sebe. Tem prej, ker jih vsakdo lahko razume. Če se le da, pišem namreč tako, da bi me lahko razumel vsakdo. Najbrž bo to glavni vzrok za lep sprejem mojih pesmi.«

— Iz katerih vzorov ste zajemali? Ali ste predvsem izhajali iz slovenske pesniške tradicije?

»Ko sem doraščal, sem bil prepuščen samemu sebi. Bila je vojna in pomembne so bile druge reči. Tako je bilo v šoli in drugod v življenju, takrat je šlo predvsem za obstanek. In tako sem rasel predvsem iz slovenske tradicije, ki mi je bila na voljo. Tujo literaturo sem spoznal šele na univerzi. Posebnega vzornika nisem imel, pač pa tem več drobnih posamičnih vzorov. Če sem uporabljal sklenjeno pesniško obliko, bi težko rekel, da sem koga posnemal, saj so jo uporabljali že mnogi pred menoj. Res pa je, da sem imel v šolskih letih rad Minnattijeve pesmi. Dolgo sem jih občudoval, pozneje pa sem se sam usmeril drugam. Cenil sem Prešerna, Aškerca, Gregorčiča. Prešerna sem znal skoraj vsega na pamet. Spominjam se še, kako mi je bila zlasti všeč pesem Orglarček. Na univerzi pa sem bral tudi tuje pesnike, kolikor mi je omogočalo jezikovno znanje — Byrona, Shakespeara, Villona in druge.«

— Kaj vam pomeni poezija v življenju? Ali menite, da je današnji čas še naklonjen poeziji?

»Zaradi tehničnega in splošnega napredka je v naših dneh vsa umetnost na boljših nogah, kot je bila nekdaj. Zato poezija in sploh literatura sorazmerno nimata več tiste moči, ki sta jo imeli nekdaj, saj so področja, ki jih je prej zavzemala literatura, nadomestile nekatere druge stvari. Poglejmo na primer leto 1800: kaj je imel takrat človek? Ni bilo televizije, ne radia, ne filma. Koncerti so bili samo za izbrance. Še najbolj je bila dostopna literatura, zato je imela sorazmerno večji pomen.«

Poezija pa bo po mojem mnenju kljub vsemu sčasoma samo pridobila — ker je kratka in zgoščena. Trdno sem prepričan, da je literatura kljub televiziji in filmu še vedno močnejša,

ker je človek ob njej aktiven. Knjiga, če je dobra, nikoli ne zastari. Seveda pa bo veliko odvisno tudi od same poezije, če bo takšna, da bo imela dovolj bralcev.«

— *Kako ocenjujete položaj knjige v sodobni slovenski družbi?*

»O tem sicer ne razmišljam veliko, ker se s knjigotrštvom ne ukvarjam, vem pa, da je podatke o tem moč prikrojiti tako, da gredo v prid tistemu, ki jih pač zagovarja.

Glede na to, da vsaka družina, vsak človek nameni umetnosti določen odstotek svojih dohodkov, bi bilo z družbenega stališča pravilno, da bi temu človeku dali v roke tiste knjige, ki bi bile njemu najbolj potrebne, ne pa da to kupno moč izrabljamo z nepotrebni deli. Založniki danes raje prodajo eno drago knjigo kot pa deset cenenih. Gledajo pač predvsem na dobiček. Posebej bi bilo treba podpirati in spodbujati izdajanje tistih knjig, ki bi jih moral imeti vsak naš človek, da bi jih lahko dobil po primernih cenah. Na splošno pa ne mislim, da so knjige pretirano drage. Pretirano draga je le slaba knjiga, za dobro pa — to večkrat povem — ni nikdar škoda denarja, kot ga ni za dobro orodje.«

— *Ali se udeležujete tudi kakih mednarodnih pisateljskih srečanj?*

»Sem član društva slovenskih pisateljev, nekaj let sem bil tudi predsednik. Zaradi raznorodnosti hotenj to društvo v umetniškem smislu nima kake posebne možnosti, imelo pa bi lahko večji organizacijski pomen, če bi imelo dovolj denarja. Taka društva so potrebna, ker narod potrebuje zastopnike, ki skrbijo za zveze z okoljem in drugim svetom. Ko sem bil mlajši, sem se udeleževal nekaterih pisateljskih srečanj, zdaj pa imam manj časa, tudi zaradi redne zaposlitve.«

— *Na kaj mora posebej paziti dober prevajalec iz tujih literatur v slovenščino?*

»Prevajalci so potrebni tako iz kulturnih kot iz nacionalnih razlogov. Vsak narod mora imeti v svojem jeziku največje literarne umetnine sveta, drugače mu nekaj manjka. Ljudje morajo imeti možnost, da se seznanjajo tudi s tujimi klasičnimi in sodobnimi deli. In končno je prevajanje koristno tudi za sam jezik, ki je tako prisiljen k temu, da se razvija.

Vsak pesnik, ki se čuti sposobnega prevajati poezijo, je dolžan svojemu

narodu, da naredi na tem področju čim več. Mene osebno je naučil prevajati poezijo že Prešeren, ki nam je s svojimi prevodi dokazal tri temeljne stvari: da je treba vedno prevajati iz izvornika, da je treba prevajati v izvorni obliki ali vsaj tisti, ki je tej najbližja, in da se tedaj, kadar prevajalec niha med točnostjo prevoda in lepoto, mora odločiti za lepoto.

Teh načel se držim tudi sam in praksa je že potrdila, da so pravilna. Dokazano je tudi že bilo, da ni nobenega evropskega jezika, ki ga ne bi bilo moč zadovoljivo prevesti tudi v slovenščino, tako po vsebini kakor po obliki.«

— *Kaj vam v slovenskem življenju ni všeč?*

»Mislim, da razpadajo medsebojne človeške vezi v korist vnanjega uspešništva in ozkih koristi, potrošništva, vnanje bahavosti, pretiranega uživanja. Ljudje se čedalje manj srečujejo med seboj. Včasih so se bolj intimo zanimali drug za drugega. Lep primer je vas, ki zdaj ni niti senca tiste vasi, kakršna je bila še pred 20, 30 leti. Moti me tudi pomanjkanje vljudnosti, ki jo še zlasti pogrešam pri številnih mladih ljudeh.«

— *Pred nedavnim je bil v Portorožu seminar »Slovenščina v javnosti«, ki so ga sklicali in vodili slavisti, zdaj pa se mi, da je bil bolj namenjen drugim »porabnikom« tega jezika. Udeležili ste se ga tudi vi...*

»Jezikovna akcija »Slovenščina v javnosti« mora biti prvenstveno usmerjena v organizacijske oblike. Znanstveni problemi se bodo vedno urejali v znanstvenih krogih. Tu pa gre predvsem za družbeno skrb za spoštovanje slovenskega jezika in za družbeno zavzetost za napredek slovenskega jezika.

Portoroški seminar je premočno izzvenel v strokovne zadeve. Jaz sam sem pristaš praktičnih in ostrejših ukrepov. Če oblast lahko uvede druge zakone, potem bi lahko tudi jezikovne. Primer: Obstaja določba, da morajo biti v kinu vsi podnaslovi slovenski, vendar pa pri tem niso dosledni, ker so kazni prenizke in se jih izposojevalcu filmov splača plačati. Če pa bi določili visoke kazni, bi bili gotovo vsi filmi podnaslovljeni v slovenščini. Na podoben način bi se dalo urediti tudi marsikaj drugega, če bi bila prava volja. Po mojem bi moral vse za-

deve v zvezi z jezikom voditi in usmerjati poseben jezikovni urad.«

— *Veliko pozornosti naše revije je posvečene Sloveniji na splošno — pokrajini, ljudem, krajem, slovenskemu načinu življenja. Kako bi vi kot pesnik opisali Slovenijo?*

»Tipične slovenske pokrajine ni več in vprašanje je, kolikšen del sprememb v tej tipično slovenski deželi je nujno povezan z razvojem. Nisem strokovnjak, vendar mislim, da je precej pozidanega, mnogo preveč, zlasti preveč dobre zemlje. Stari ljudje so znali z zemljo bolje gospodariti kot mi. Vsakogar, ki ima občutek za skladnost, motijo vnebovpjioči primeri kaženja okolja in narave. Zaenkrat vitez vasi še ni pretirano skažen, zlasti ne v nekaterih krajih na Dolenjskem, Notranjskem, Beli krajini. Hudo pa je že okoli Domžal in Vrhnike, kjer je mnogo preveč pozidanega. Vesel sem, da je veliko gozdov, več jih je kot po vojni, strašno pa je vprašanje rek, ki so že skoraj vse onesnažene. Zato je nujno, da dá družba več poudarka varstvu narave, okolja nasploh, da pride do tega, da bi se tudi ljudje vzgajali v tem duhu. Vsaka skupna zadeva, kamor spada tudi varovanje narave, je namreč odvisna od sto tisočev posameznikov.«

— *Kaj bi svetovali izseljencem, kam naj se odpravijo na izlet, kadar so na obisku v Sloveniji?*

»Na najzanimivejše kraje jih opozarjajo že potovalne agencije, prav gotovo pa ima vsakdo tudi svoje zasebne želje in okuse. Svetoval bi jim, da si vzamejo dovolj časa in da naj svojega obiska že vnaprej ne natrpajo z manj potrebnimi stvarmi, da bi tako lahko sami presodili, kaj je zanje najzanimivejše. Želim, da bi tudi oni zaživeli z našimi ljudmi, da bi spoznali to naše življenje.«

— *Na kaj ste kot Slovenec najbolj ponosni?*

»Na to, da smo obstali. Na to, da se je tako majhen narod, ki je bil tako ogrožen, obdržal. Na lastno trdživost, katere glavni, čeprav ne edini dokaz je jezik, ki ni nazadoval, temveč se je razvil tako, da obvlada vsa, tudi najzahtevnejša področja človeškega delovanja in ustvarjanja.«

IZSELJENCI —

OBČNI ZBOR SLOVENSKE IZSELJENSKE MATICE

Pogled na del udeležencev občnega zbora SIM, ki se ga je udeležil tudi Mitja Ribičič, predsednik republiške konference SZDL Slovenije

Novi častni članici SIM, povratnici iz Združenih držav Amerike, Anna Krasna in Anna Grill, poleg njiju na desni Ina Slokan, upokojena urednica

Del delovnega predsedstva občnega zbora — na levi Franc Žugel, prejšnji tajnik SIM, v sredini Jože Hartman, na desni Drago Seliger, prejšnji predsednik SIM

V Ljubljani so se 22. maja zbrali delegati Slovenske izseljenske matice na rednem občnem zboru, ki je ocenil del našega društva v minulem štiri-letnem obdobju, obenem pa je razgrnil nekatere probleme sodelovanja SR Slovenije s slovenskimi izseljenci in njihovimi potomci v prekmorskih in nekaterih evropskih državah. Iz prej pripravljenega obsežnega poročila je razvidno, da to sodelovanje zajema iz leta v leto večje število slovenskih izseljenskih naselbin, društev in združenj, ki si prizadevajo za čimboljše odnose med staro in novo domovino. Številni izseljenci narodov in narodnosti Jugoslavije so ponosni na svojo matično domovino, ki si tudi v zunanjepolitičnih odnosih prizadeva, da bi našla nove poti za humanejše odnose med ljudmi in narodi. V trdnosti in nerazdružljivosti Jugoslavije vidijo izseljenci jamstvo tudi za obstoj njihovih lastnih kulturnih društev in za obstoj njihovega kulturnega in narodnostnega dela.

Dosedanji predsednik Slovenske izseljenske matice Drago Seliger je v svojem uvodnem govoru na občnem zboru med drugim poudaril:

»Naši izseljenci živijo v različnih državah, ki imajo najrazličnejše gospodarske, politične, socialne, kulturne in druge načine življenja in dela. In vendar njih velika večina z vredno pozornostjo in spoštovanjem spremlja naša prizadevanja, predvsem iz dveh razlogov. Velika večina naših izseljencev je namreč povečala množico delavskega razreda v državah, kjer so se naselili, in prav dobro vedo, kaj je pravica do dela in kaj je s pravicami, ki bi morale izhajati iz dela. Nam in vsem na svetu je znano, da smo narodi in narodnosti SFRJ izbrali svojo lastno pot graditve našega lastnega doma. To je načelo, za katerega smo trdno prepričani, da mora postati last vseh, če želimo in hočemo ustvariti družino svobodnih in enakopravnih narodov na zemeljski celini.«

Še posebej o dosedanjem sodelovanju Slovenske izseljenske matice s slovenskimi izseljenci po svetu pa je Drago Seliger poudaril:

»Zgodovina slovenskega izseljenstva — pa tudi izseljenstva drugih narodov in narodnosti naše skupnosti — nam zgovorno pripoveduje, da so bili izseljenci vedno čvrsta spona med njihovo novo in staro domovino. Še več!

SKRB CELOTNE NAŠE DRUŽBE

V zgodovinskih obdobjih, ko svet ni poznal tako razvitih komunikacijskih sredstev, so bili izseljenci pogosto edini verni tolmači resnice o našem narodu, o naših narodih in narodnostih ter njihovi zgodovini in njihovih streljenjih. To dejstvo je prišlo najmočnejše do izraza v požaru druge svetovne vojne, ko so izseljenske množice v vseh sredinah sveta enotno ponudile svojo pomoč našemu narodnoosvobodilnem boju. Zvesti tej tradiciji ostajajo tudi danes izseljenci v svoji veliki večini glasniki miru in mirnega sožitja med vsemi narodi in množični poslanci prijateljstva in sodelovanja med staro in novo domovino. O tem nas prepričujejo številni podatki, ki so bili prikazani tudi v našem poročilu, o tem nam pripoveduje tudi zavzetost in ne majhne žrtve, ki jih vlagajo v ohranjanje in razvijanje materinega jezika na vseh kontinentih, kjer živijo, o tem nam govori njihova skrb za ohranjanje in oplajanje kulture naroda, iz katerega so izšli.«

V razpravi o poročilu je sodelovala vrsta dosedanjih zunanjih sodelavcev matice in izseljencev-povratnikov, med katerimi naj omenimo, da je dal nekaj tehtnih pobud za delo matice tudi Marjan Osolnik, matičin podpredsednik in republiški sekretar za mednarodno sodelovanje. Občni zbor je pozdravil in mu zaželel kar najbolj plodno delo tudi podpredsednik hrvaške izseljenske matice Stjepan Blažeković, ki je obenem izrazil tudi željo po nadaljnjem uspešnem sodelovanju vseh izseljenskih matic v Jugoslaviji.

Blagajniško poročilo je v imenu nadzornega odbora podal dolgoletni predsednik tega odbora Štefan Urbanc, ki je poudaril, da je SIM skrbno gospodarila in da bi morala biti v prihodnje deležna še več materialne podpore s strani naše družbene skupnosti.

V nove organe Slovenske izseljenske matice so bili izvoljeni: Stane Kolman, predsednik, Marjan Osolnik in Pavle Bojc, podpredsednika, in člani: Štefan Antalič, Kristijan Bavdaž, Srečko Berčič, Pavle Car, Bojan Lubej, Aljoša Mrak, Mart Ogen, Darko Petrovšek, Marko Pogačnik, Drago Seliger, Ivan Seničar, Tatjana Suhadolnik, Andrej Škerlavaj, Ivan Tavčar, dr. Jože Toporišič, Martin Zakonjšek. Člani nadzornega odbora so: Štefan Ur-

banc, Albin Kovač in Mirko Turk. Izvršni odbor je na svoji prvi seji izvolil za novega tajnika matice Marka Pogačnika, dosedanji tajnik France Žugel pa je odšel v pokoj.

Stane Kolman, novi predsednik Slovenske izseljenske matice, rojen 1923 v Pivki, je aktivno sodeloval v NOB od leta 1941, po vojni pa je bil na raznih pomembnih dolžnostih, med drugim tudi v diplomatski službi, kjer se je seznanil tudi s problematiko slovenskega izseljenstva. Nazadnje je bil v letih 1972 do 1976 veleposlanik SFRJ v Vatikanu, zdaj pa je tudi predsednik komisije SR Slovenije za odnose z verskimi skupnostmi.

Novi tajnik Slovenske izseljenske matice Marko Pogačnik, roj. 1946, je bil doslej sekretar koordinacijskega odbora za vprašanja naših delavcev v tujini pri republiški konferenci SZDL Slovenije.

V imenu novoizvoljenih članov izvršnega odbora SIM se je za zaupanje zahvalil Stane Kolman, ki je poudaril, da »skrb za pravice in interese naših izseljencev, predvsem pa sodelovanje z njimi, ni le zgolj naloga SIM, temveč naloga naše slovenske samoupravne družbe v celoti. Tako je zapisano tudi v ustavi, kar pomeni, da si mora vsa slovenska družba prizadevati za nadaljnje sodelovanje z izseljenci in za čim tesnejšo povezanost med Slovenci v tujini in matično domovino.«

Občni zbor je izvolil z večino glasov tudi tri nove častne člane Slovenske izseljenske matice, ki so veliko prispevali h kulturnemu delovanju med izseljenci. Novi častni člani so: Anna Grill, soustanoviteljica in častna predsednica Progresivnih Slovenk Amerike, Anna Krasna, pisateljica in dolgoletna kulturna delavka med ameriškimi Slovenci, in Anton Ingolič, dolgoletni sodelavec Slovenske izseljenske matice in pisatelj vrste del s tematiko iz življenja slovenskih izseljencev.

J. P.

Stane Kolman, novi predsednik SIM

Marko Pogačnik, novi tajnik SIM

SPOMIN NA AMERIŠKEGA L

V SLOVENSKIH GORICAH

Malokomu pri nas je znano, da so bile tudi Slovenske gorice, področje med Lenartom in Voličino, med zadnjo vojno pribežališče rešenih ameriških zavezniških letalcev. Podali smo se v te kraje, da bi na samem kraju raziskali, kako so pravzaprav potekali razburljivi dogodki pred 35 leti.

Takratni partizanski aktivist Ivan Fantič je danes matičar na krajevnem uradu v Voličini. Sodeloval je pri dveh akcijah, katerih namen je bil, reševanje zavezniških vojakov in želja, da bi jim omogočili pot na varno na osvobojeno ozemlje v Belo krajino, od koder bi se lahko vrnili v svojo bazo.

Spomladi leta 1944 je bila sredi Maribora izvršena drzna akcija. V policijskih zaporih je bilo 18 zavezniških vojnih ujetnikov. Tu je bil zbirni center, od koder so jih nato gestapovci pošiljali v koncentracijska taborišča. Partizani so z njimi navezali stike z namenom, da jih osvobodijo. Naloga je bila zelo tvegana. Prevzel jo je takrat komaj 18-letni partizan Mirko Pravdič, ki je podrobno poznal položaj. Zavezniki so si preskrbeli ključ, Mirko pa je izkoristil alarm ob zavezniškem letalskem napadu na mesto. Policist, ki je stražil pred vrati, se je umaknil na varno, medtem pa je Mirko sredi belega dne izpeljal akcijo. Toda kam z ujetniki? Najprej je vsa skupina korakala drug za drugim po Vetrinjski ulici, na čelu pa je bil Mirko. Ko so se oddaljili od središča mesta, so tekli na Kalvarijo in mimo Treh ribnikov, Piramide in proti košaškim gozdovom. K sreči alarma ni bilo hitro konec in so tako pridobili na času. Končno so prišli v Slovenske gorice, kjer so jih gostoljubno sprejeli vaščani Voličine, Selc, Zavrha, Nadbišča, Čemšljenika. Vaščani so jih nahranili in prenočili. Ivan Fantič se še danes spominja, kako so prebivalci teh vasi storili prav vse, da bi zagotovili varnost zavezniških vojakov. Ko so Nemci zaslutili, kaj se dogaja po vaseh, so prihrumeli v vasi in začeli s preiskavami. Toda Ivan je vojake v zadnjem trenutku odpeljal v močno zaraščen gozd, kjer so počakali na zvezo z borci Šercerjeve brigade. V tej akciji so poleg Mirka Pravdiča sodelovali še Ivan Fantič ter brodnika Izidor Brumec in Bernard Kolarič.

Naslednja akcija, pri kateri je sodeloval Ivan Fantič in njegova sestra

Voličina v Slovenskih goricah, kjer so dobili varno zavetje številni zavezniki

Ivan Fantič kaže kraj, kjer se je pred 35 leti spustil padalec Robert Thomas iz Texasa

Poskus rekonstrukcije skoka na Zavrhu — sodeluje padalka Fanika Kranjc, ki je njena mati dva tedna skrbela za rešenega letalca

Štefka Kranjc še hrani lonček, iz katerega je pil mleko rešeni letalec

Štefanija, se je zgodila 7. novembra 1944 v vasi Zavrh v Slovenskih goricah. Eskadrilja ameriških bombnikov se je vračala z uspešne akcije. Toda eno izmed letal je zadela nemška protiletalska obramba — odlomilo se je krilo in letalo je strmoglavilo v Vinički vasi. Delu posadke je uspelo pravočasno odskočiti iz letala. Na območju štirih kvadratnih kilometrov so se spuščali proti tлом. Ivan Fantič, ki je opazoval vse to, je stekel proti najbližjemu padalcu, toda v tem času so tudi Nemci opazili, kaj se dogaja in z motocikli so se odpeljali proti prizorišču dogajanja. Ivan je bil hitrejši in pritekkel je do jablane, ki je bila vsa pokrita s padalom, pod njo pa je bil nepoškodovan padalec. Pomagal mu je, da se je rešil vezi in da je naglo slekel gornje oblačilo, v katerem ne bi mogel bežati. Takrat se je približal še drugi partizanski aktivist Emil Čuček, zgrabil obleko in padalo. Približevali so se tudi že Nemci. Zato se je Emil obrnil proti njim ter jim nesel padalo in obleko. S tem jih je zamotil ravno toliko, da je Ivan z rešenim padalcem že dosegel varno zavetje gozda. Policisti in gestapovci so se sicer pognali za njim, toda globoko v gozd si niso upali. Ivan je medtem rešenega Amerikanca zavlekel v gosto grmovje in ga tam zakopal v listje. Nekako mu je dopovedal, naj miruje v listju in počaka do noči, ko ga bo prišel iskat. Medtem pa so Nemci že našli dva druga padalca in se vrnili v svojo postojanko v Lenart. Znano je bilo, daso imeli Nemci nalogo, da pobijejo vse ujete padalce in taka usoda je doletela tudi ujeta.

Ko se je znočilo, je Ivan Fantič, ki se mu je pridružil tudi Franc Rojko, odšel v gozd do kraja, kjer je bil skrit Amerikanec. Na dogovorjeni znak se je listje razmaknilo in pokazal se je prestrašeni, zaskrbljeni letalec. Njegova skrb je bila upravičena, saj je bil še pred nekaj urami v ameriški bazi nekje v južni Italiji, nenadoma pa se je znašel sredi neznanе dežele, med tujimi ljudmi, ki jih ni razumel. Toda kljub temu je čutil, da mu hočejo pomagati. Zato se je krčevito oprijel Ivana in mu popolnoma zaupal.

Sredi noči so Amerikanca pripeljali na Fantičev dom v vasi Zavrh, kjer sta ga prevzeli v oskrbo mati in sestra Štefanija.

Napeta zgodba iz vojnih dni pa še ni končana. Po daljšem poizvedovanju sem prišel do ugotovitve, da je rešeni letalec Thomas Roberts, rojen 4. februarja 1924 v Carus City, Texas. S temi podatki sem se ponovno napotil v Slovenske gorice na prizorišče zgodbe, ki se je odvijala pred 35 leti.

Štefanija Fantič, danes poročena Kranjc, mati odraslih otrok, se dogodka še vedno živo spominja: »Dva tedna je bil skrit pri nas v hiši. Govoriti ni znal drugače kakor angleško. Sporazumevala sva se z risbami. Spominjam se, da je bil v stalnem strahu pred gestapovci. Veliko je molil in mi poskušal z risbami dopovedati, da bi bil rad za Božič doma. Rad je pil mleko, še raje pa je jedel grozdje. Končno je prispel k nam Edi Zorko-Mihec, da bi ga odpeljal k partizanom. Ob slovesu nam je dal vedeti, da se nam za vse zahvaljuje in da nas ne bo pozabil.«

Pozneje se je Štefanija še velikokrat spomnila tega dogodka. Pa še nekdo. To je Fanika, njena danes osemindvajsetletna hči, učiteljica, v prostem času pa navdušena padalka. Takole pripoveduje:

»Za padalstvo me je navdušil prijatelj, ki ga nisem nikoli videla in ne poznala. To je bil mlad fant iz Amerike, ki je med drugo svetovno vojno iz strmoglavljenega letala »prijadral« v moj domači kraj Zavrh. Mama mi je veliko pripovedovala o njem, pa tudi stric, ki ga je rešil. Ko sem se vpisala v tečaj za športne padalce, sem bila stara že devetnajst let. Vztrajno sem trenirala in zdaj imam za seboj že 110 skokov, od tega tudi dva v mojem rodnem kraju, prav tam, kjer je pred 35 leti odskočil ameriški vojak.«

Vaščani Zavrha v Slovenskih goricah, kjer je bilo v hudih vojnih časih varno zatočišče zavezniških vojakov, upajo, da je rešeni letalec Thomas Roberts še živ in da bo kdaj obiskal tudi Zavrh, kot je ob slovesu obljubil Štefaniji. Morda pa bi ga pomagal najti tudi kdo od bralcev naše revije?

BIL JE UČITELJ LEPOTE

SLAVNE SLIKE

Življenje ANTONA AŽBETA je bilo do kraja čisto preprosto in mirno, četudi je ves svoj prosti čas prebil v hrupni družbi. Kar vemo o njem, so drobni spomini redkih prijateljev pa učencev in znancev, a vsi govore, da je bil — kot je kasneje zapisal Rihard Jakopič — »pod šegavo krinko in prešerno kretljivo ter razposajeno besedo« hudo osamljen in nesrečen človek, ki se ni znal smejeti, a je imel žlahtno, razumevajoče in nenavadno dobro srce.

Rodil se je 30. maja 1862 kot dvoječek brata Alojzija Juriju Ažbetu in Marijani Debeljakovi v Dolenčicah v Poljanski dolini in kmalu ostal brez staršev. Gospodarni varuh je za kmetovanje nepripravnega fantiča dal učiti v Celovec za trgovskega vajenca. Tam je ostal pet dolgih let, se izučil delati — kot beremo v Jakopičevih spominih — »škrniceljne, točil špirit in petrolej in opravljal vse v to stroko spadajoče posle«. Potem se je le preselil v Ljubljano. To se je zgodilo takrat, ko je sloviti Janez Wolf poslikaval fasado frančiškanske cerkve. Tedaj se je mlademu Ažbetu zjasnilo in spoznal je, da ni ustvarjen za prodajalca špicerijskega blaga. Šel je k Wolfu v šolo in od tedaj si ni več strigel las: postal je namreč umetnik . . .

Slikarstvo je študiral na Dunaju, potem pa v Münchnu, kjer je prav kmalu odprl znamenito slikarsko šolo in jo vodil do smrti. Ažbetova šola je veljala za najboljšo zasebno šolo v Münchnu; slovela je zavoljo učiteljeve zgleadne strpnosti, doslednega spoštovanja učenčeve individualnosti in tudi popolne svobode, ki jo je puščala sleherniku. Njeno vodilo je bilo: Postanite najprej dobri tehniki, nato pa svobodno ustvarjajte kot umetniki!

Šolska delavnica je bila v neki leseni stavbi, naokoli pa so bili vrtovi. Na vratih delavnice je bil napis »Nur fest!« in pod njim je bila naslikana krogla s svojim leskom, svetlobo, senco — in njeno lastno senco. Tu je bilo doma slikanje s čistimi barvami, s temperamentom, in k temu pogumu je Ažbe spodbujal svoje učence z nenehnim »Nur fest!«, kar je pomenilo: Ne boj se!

Učenci so v Ažbetovo slikarsko šolo prihajali iz številnih evropskih dežel: razen Nemcev so bili med njimi Rusi, Romuni, Poljaki, Francozi, med Ažbetove slovenske učence pa prište-

vamo skupino impresionistov, Jamo, Groharja, Jakopiča, Sternena . . .

Igor E. Grabar, eden izmed Ažbetovih ruskih učencev, se v knjigi z naslovom *Moje življenje* takole spominja svojega slavnega učitelja:

«. . . Kardovski in jaz sva osupnila ob njegovi prvi korekturi. Kakor vedno je začel s svojim znamenitim ‚načelom krogle‘. Oba sva risala glavo, kakor sva pač znala. Pogledal je najini risbi in dejal:

‚Premalo pravilnosti, preveč kopiranja: imamo zakone, ki jih je treba poznati.‘

Vzel je oglje in narisal kroglo; pokrnil jo je z notnim tonom in narisal senco, označil refleks, odstranil ostre sence in s kruhovo sredico retuširal oči.

‚Vidita, v tehle petih elementih je vsa skrivnost modeliranja. Vse, kar nam je bliže — mora biti svetlejše, kar je dalje od nas, temnejše; vse, kar je bliže viru svetlobe — prav tako svetlejše, kar pa je dalj od njega — temnejše. Zapomnita si to in ravnajta se po tem pri risanju; nič ni bolj preprostega.‘

Ko je končal in odšel, sva se spogledala: kako je to vendar preprosto! Začela sva na vse kriplje risati, saj sva čutila trdna tla pod nogami. Od dne do dne sva dosegala uspehe in čez mesec dni ne bi nihče več spoznal najinih risb . . .«

Značilnost Ažbetove šole ni bila toliko v začetnem pouku, v abecedi slikarske obrti od risanja z ogljem do nauka o sorazmerju in v razmerju barv. Njeno značilnost moramo veliko bolj iskati v tem, da so se mladi slikarji v njej ne le začenjali učiti slikarske tehnike, ampak da so začenjali biti slikarji. Prav v tem je Ažbetova izredna pedagoška nadarjenost dosegla svoj veliki uspeh.

Prav zavoljo svojega pedagoškega dela je narisal razmeroma malo slik, a se je vendarle proslavil v svetu s portreti nemških plemenitajev in sijajno študijo črnke, ki je naša tokratna slavna slika. Sploh je posebno rad slikal črnice in kakor hitro se je ponudila priložnost, je tudi v šolo privedel črnca za model, da je lahko pokazal svojim novim učencem, kako težavno je naslikati tako temen obraz, kako se dá z barvo doseči njegovo življenjsko resničnost, njegov topli violetni lesk in žametasta koža.

Zasebno ni bil srečen, saj je narava mačehovsko ravnala z njegovim telesom: bil je neznaten človek, koščček grbec, zavoljo tega neuspešen v ljubezni do žensk in je tako ostal vse življenje samec. Morda je zavoljo tega tudi pretirano veseljačil; tudi zavoljo hude in zahrbtnne bolezni je iskal navdih še v vinu, a utehe v njem ni bilo. Zadnja leta se sploh ni več dotaknil čopiča in že začete kompozicije je prekril prah na stojalih.

Ni imel svojega gospodinjstva, krčma mu je bila dom in le enkrat na leto je odprl vrata svojega ateljeja za velik Ažbetov ples . . .

Malo pred smrtjo je doživel veliko veselje: cesar Franc Jožef ga je odlikoval z viteškim križcem svojega reda.

Spomladi leta 1905 je bil že močno oslabelel. Bolezen v grlu, verjetno je bil rak, je naglo napredovala, in 5. avgusta istega leta je bil Anton Ažbe že mrtev. Njegov pogreb v Münchnu je bil poslednji dokaz velike priljubljenosti in spoštovanja.

Za prijatelje in učence je živel še dalje in Rihard Jakopič se mu je v Slovanu oddolžil tudi s temile besedami, ki govore o slikarjevi umetnosti:

»Visoka umetnost se imenuje, kar nas povišuje. Ne kaže nam vsakdanje lepote stvarjenja, ne družiti nas z vsakdanjim trpljenjem, ne sili v resnično življenje . . . Njegova šola je šola lepote in njegova umetnost je ‚princip lepote, aristokracija v umetnosti‘ . . .«

*Anton
Ažbe:
Zamorka.
Last:
Narodna
galerija,
Ljubljana*

»V Ribnici na Pohorju sem preživel vsa otroška leta in še partizanal sem po Pohorju v Šerčerjevi brigadi. Veselilo bi me, če bi kaj napisali o tem kraju in objavili vsaj eno njegovo sliko.«

Franc Kreiner, Edmonton, Kanada

Ribnica na Pohorju je gručasta vas na planem Ribniškem polju z nadmorsko lego 715 metrov. Pred vetrovi, ki pihajo tukaj čez planinske vrhé in so najglasnejši ob pomladih, varuje kraj glavni hrbét zahodnega Pohorja, se pravi Ribniško sedlo, Jezerski vrh, Črni vrh in obe Kopi, tako da čepé prijazne vaške hiše, obdane z lepo urejenimi vrtovi, v zatišju prostranih smrekovih gozdov.

Nekatera znamenja kažejo, da je kraj čutil že turške čase. V kasnejših stoletjih so živeli tukaj ljudje največkrat v hubah in siromašne najemniške družine, poljski delavci in žagarji, slabo plačani in izkoriščani, so tolkli lakoto in bedo.

Tisti, ki so pionirji tega kraja in so si ga izbrali za svoj življenjski prostor, so prišli semkaj iz Podjunske doline. Zavaljo tega so imeli prvi prebivalci zgolj izrazite koroške priimke, bližnja josipdolska glažuta pa je kasneje poskrbela še za nemške in celo italijanske. Ampak je v zapisniku seje tedanje občine Janževski vrh-Orlica poudarjena želja po slovenski besedi in 24. decembra 1888 so razpisali natečaj za občinskega zdravnika, »ki naj bo večč slovenskega in nemškega jezika«, občinski odbor pa je redno uradoval v slovenskem jeziku.

Nedaleč iz Ribnice, v bližnjem Josipdolu v Hudem kotu, je bila v minulem stoletju

NAJSTAREJŠA POHORSKA GLAŽUTA

Sprva je imela z lastnikom vred kakih petnajst steklarskih strokovnjakov, talilno peč in eno prvih brusilnic na Pohorju, da se je v naslednjih letih prav hitro razvijala. V času svojega največjega razcveta je štela okrog devetdeset strokovnjakov, ki so prihajali z Nemškega in iz Italije; podjetje je letno izdelalo 20.000 kop pihanega votlega stekla, drv — bukovih seveda, kajti le-ta so pravnja — je pokurilo letno 1100 sežnjev v dolžini po pet čevljev, svojo steklenino pa je izvažalo s pridom v kraljevino Sicilijo, Lombardijo, v benečanske pokrajine in celo v Carigrad.

Tukaj so nastajali mnogi prelepi predmeti iz zelenkastega in belega stekla; steklobrusilci iz Josipdola so bili pravi umetniki in steklo odtod je uspešno tekmovalo z izdelki slovitih čeških steklarjev.

BODOČNOST JE V TURIZMU

REPORTAŽA PO ŽELJAH — RIBNICA NA POHORJU

Ribniška koča je najmočnejša postavka množičnega zimskega turizma na tem koncu Pohorja (foto: Danilo Škofič)

S hribov okoli vasi je prelep razgled na Pohorje in Kobansko

Josipdolska glažuta je nenehno obratovala 110 let in je njen zadnji lastnik leta 1913 že imel slovensko ime, pisal se je Lenardič. Potem pa čas pohorskemu glažutarstvu nasploh ni bil več naklonjen in Josipdolska glažuta je jela nezadržno propadati. Za nekaj desetletij jo je sicer uspešno nadomestila granitna industrija, a danes tudi ta žalostno jemlje slovo . . .

PRETEKLOST JE LEPŠA

Pred drugo svetovno vojno in še nekaj let po njej je veljala pohorska Ribnica za vabljivo in zelo obiskovano letovišče, ki je gostoljubno sprejemalo goste iz vse države, a je danes turistična slava le še prijeten pa hkrati boleč spomin. Turistična preteklost je pač lepša od enake sedanjosti. Zakaj?

Dolga leta po vojni se je Ribnica borila za asfaltno cesto in šele lansko leto se je prav takšna pričela viti navkreber od Podvelke, a ni še dosegla Ribniške koče. Izumrl je tudi kmečki turizem, ki bi ga sicer krajanji radi ponovno oživel, pravijo pa, da ni dovolj denarja za ureditev hiš pa da je pravzaprav tako prisluzen dinar tvegana in nevhvaležna reč. Tudi z gostilnami ni Ribnica kdovekako na dobrem, en bife pa gostišče ob robu vasi sta vsekakor premalo za lepe načrte o množičnem turizmu, ki bi ga radi tukaj uresničili. Naravni pogoji namreč so, za zimsko in poletno rekreacijo, le podoben načrt bi bilo treba narediti, spretneje — kot so vajeni — priti do denarnih posojil in seveda zavihati rokave pa znati ponuditi in prodati turistu ta prelep košček pohorske narave.

Ribniško kočo imajo na svojem področju, kočo, ki sodi med najlepše planinske postojanke pohorskih pobočij pa verjetno še kakšnih. Nekoč je bila izredno priljubljena turistična točka, tudi skrbno urejevana, in dolga leta je obstajal na tem koncu slovenske domovine klub ljubiteljev in prijateljev Ribniške koče. Potem pa so se zgrnile nad planinsko društvo v Mariboru, h kateremu sodi koča, težave, ki so rasle iz leta v leto: z oskrbniki so bile nenehne težave in koča je jela propadati.

Kaže, da je zadnje mesece vendarle krenilo na bolje. Sladkogorska, tovarna papirja na Sladkem vrhu pri Šentilju, je kočo vzela v najem in se ji — po prvih ugotovitvah — ponovno obe-tajo lepši časi. Saj bi je resnično bilo škoda, ko pa je nepogrešljiv sestavni del pri velikopotezno načrtovanem zimskem turizmu tega dela Pohorja.

ŠOLA PREBUJA KULTURNO ŽIVLJENJE

V kulturno zgodovino tega kraja sodi domačin Peter Miklavec-Podrav-

ski iz bližnje slikovite Orlice. Oče mu je bil namenil kmetijo, a sin je bil željan znanja in izobrazbe, zato je ob kmetovanju in veliki družini — enajst otrok je imel — študiral ob poljskem delu, ob večerih. Po malem se je naučil vseh slovanskih jezikov, dopisoval v razne liste in vztrajno slovenil dela znanih slovanskih pisateljev. Njegovi prevodi so bili sicer dovolj gladki in čitljivi, vendar površni in z napakami, zato mu kritika ni bila naklonjena. To in skrb za številno družino sta pripomogla, da je živčno zbolel, a je le za silo ozdravel. Javne podpore so prihajale v njegovo hišo v Orlici od vsepovsod, tudi od izseljencev v Ameriki. Bil je izredno nadarjen, toda pomanjkanje izobrazbe in bedne razmere, v katerih je živel, so hromile njegovo delo. Zaslužen je, ker je prvi med Slovenci prevajal iz slovanskih književnosti in je s Sienkiewiczevimi romani pomagal pri nas buditi narodno zavest.

V pohorski Ribnici je danes šola tista, ki prebuja kulturno življenje. Njen ravnatelj Franc Eržen pravi, da so mu poglavitni pobudniki učitelji. Sedemnajst jih je na dvanajstih oddelkih osemletke, ki se je pred nekaj leti preselila v novo poslopje in nudi streho tudi ribniškemu otroškemu varstvu. Ampak je iz leta v leto manj učencev pod streho sodobnega šolskega poslopja. Ravnatelj Eržen streže s številkami: pred dvajsetimi leti je bilo v šolo vpisanih 440 otrok, danes jih je že dvesto manj in zato imajo — za mnoge šole nedosegljiv — enoizmenški pouk. V šolskem poslopju je tudi skrbno urejena stalna razstava, ki nazorno pripoveduje o zgodovini kraja, od tistega znanega delavskega gibanja kamnosekov do partizanskega obdobja. Tudi Ribnici ni bilo prizanešeno med narodnoosvobodilno vojno: Nemci so sredi vasi ustrelili devet domačinov za talce, v spomin na napad 1. pohorske čete na vas, ki je v noči od 11. na 12. avgust 1941 močno vznemiril Nemce, pa obhajajo v Ribnici občinski praznik.

Kulturnoumetniško društvo, v katero se radi vključujejo tudi mladi, ima moški in ženski pevski zbor, dobro založeno knjižnico, številne šahiste, ki se redno zbirajo k partijam, pa dramsko skupino. Slednja se bo po enoletnem premoru spet vrnila na svoj »letni oder« pred novim šolskim poslopjem. Igralstvo je namreč tukaj že zdavnaj pognalo korenine in če se amaterji lotijo priprav za kakšno uprizoritev, sodeluje pri tem vsa vas. Zdaj vadijo Jurčičeve Rokovnjače . . .

Vsako leto obišečejo pohorsko Ribnico tudi številni slovenski pisatelji. Prihajajo iz Ljubljane, Maribora in od drugod, berejo svoja dela, se spoznavajo z domačini, se pogovarjajo s šolarji . . .

In slovenska gledališča gostujejo v nižinskem občinskem središču Radljah ob Dravi, kamor odhajajo redno k predstavam tudi Ribničani. A je pred leti bil prav v Ribnici večkrat v gosteh znameniti in danes že pokojni igravec Stane Sever, dolgoletni sošolec šolskega ravnatelja Eržena. Potem je prišel še enkrat nekega hladnega decembrskega dne, s težavo — zavoljo boleznih — odigral svojo predstavo v okviru tako imenovanega Gledališča enega, ki ga je sam ustanovil, poln razočaranj ob pogostih sporih na poklicnih deskah, in kakšno uro po predstavi — utrujen — zaspal za vedno.

Njemu v čast in spomin je na poslopju z dvorano, v kateri je poslednjič nastopil, spominska plošča na kateri je zapisano:

»V tej dvorani je 18. decembra 1970 zadnjikrat nastopil veliki slovenski igravec Stane Sever s Krotkim dekletom Dostojevskega in tako sklenil svojo umetniško in življenjsko pot.«

Podobo današnje pohorske Ribnice riše

ODHAJANJE NA DELO DRUGAM

Zdomstvo znotraj republiških meja, ker doma ni delovnih mest. Ni industrije. Ni turizma. Kmetovi žulji so spričo goratega terena enako krvavi kot so bili nekoč, kajti s traktorji si tukaj ne moreš kaj prida pomagati. Zato odhajajo domačini ob zgodnjih jutrih na delo v Radlje, na Ravne, Muto, celo v Maribor . . . Tudi žene in matere, a so načrti, da bi v nekdanji šoli uredili enega izmed obratov kakšne tovarne, morda metaloplastike, da bi jim spričo materinstva in gospodinjstva ne bilo treba več tako daleč na delo.

Zaskrbljujoče je, ker odhajajo iz vasi številni mladi. Za kruhom — in stanovanjem in si ustvarjajo družine proč od rojstne hiše.

Morda bodo načrti za temeljiteje zasnovan turizem le obdržali kakšno mlado družino v rojstni vasi, ob domačem pragu; kajti bodočnosti in uspešnega razvoja kraja si ni mogoče predstavljati brez sodobnega turizma. Takšen pa tudi prinaša zaslužek in zadovoljstvo. *Jagoda Vigele*

CESTA PELJE V NAPREDEK

REFORTAŽA PO ŽELJAH — CIRKULANE

»Vesela bi bila, če bi kaj poročali o mojem rojstnem kraju Cirkulanah v Halozah. To je tam, kjer raste sladko vince in ropotajo klopotci. Vse to hudo pogrešam...«

Gertrude Trinkaus, Plantation, Florida, ZDA

Nekoč so bile Cirkulane majhen kraj sredi vinorodnih Haloz, v katerem so se ljudje, predvsem so bili to viničarji, otepali z revščino. Pisati o nekdanjih Cirkulanah bi potemtakem ne bila prijetna naloga, tem lažje pa je soočiti se danes z njimi.

Odprle so se v svet — je najpoglavitejša ugotovitev, torej so bele asfaltne ceste, ki se vijejo čez haloške bregače, prinesle kraju napredek. Pod rebri gričev in po dolinah ni več iz ilovice zbitih blatnjač, in ni več kočarjev in ne želarjev. Po asfaltnih cestah odhajajo Cirkulančani vsako jutro za kruhom, v bližnji Ptuj, Maribor, celo v Velenje jih peljejo avtobusi in jih odlože pred vhodi tovarn.

So pa v Cirkulanah doma tudi zdomci, takšni, ki živijo že nekaj let v Nemčiji in Švici, in takšni, ki ob ponedeljkovih zgodnjih jutrih odhajajo v sosednjo Avstrijo in so petkove popoldneve že nazaj pri svojih.

V Cirkulanah ni industrije, zato pa je pred kratkim zrasla v bližnjih Dolanah tovarniška podružnica ptujskega podjetja Olga Meglič za proizvodnjo pnevmatičnih strojev in ponudila zaposlitev tako rekče tik pred domačim pragom 85 domačinom. Z leti bo načrtovana razširjena proizvodnja terjala še več delovnih rok in bržkone ne bo treba več z avto-

busi na dolgo jutranjo pot celo proti Velenju in Mariboru. Tovarni v Dolanah so s posojili pomagali k življenju tudi nekateri zdomci in si tako zagotovili delovno mesto, ko se odločijo za vrnitev v domovino. Med njimi sta tudi Anželov Ivan in Petrovičev Milan.

Niso pa vsi krajanj na delu v tovarnah. Še vedno se glavnina ukvarja z vinogradništvom, le da danes ustvarjajo zase in ne za tujce. Posodablajo nasade trte, obnavljajo stare nasade in ustvarjajo na sončnih pobočjih nove. Za iskrenčo kapljico rizlinga in šipona...

V Cirkulanah pravijo, da je njihova življenjska raven boljša kot kdajkoli. Da je celo boljša kot je bila še pred petimi leti. Občutno se je dvignila zavoljo rednih zaposlitev, zavoljo preusmerjanja mršavih kmetij v vinogradništvo, zavoljo večjega sadjarskega znanja. Televizijski sprejemniki niso več nobene bele vrane v vasi in ne električni gospodinjski stroji.

Seveda pa tudi tu kot v marsikateri slovenski vasi mladi neradi ostajajo doma. Na domači kmetiji, ki ne pozna delovnih ur, marveč je delovnik razpotegnjen čez ves dan do kasnih večernih ur. Je pa tudi res, da niso kmetije tod kaj prida premožne: tistih nekaj hektarov zemlje ne more nasiti vseh otrok pri hiši in je na koncu koncev tudi prav, če se kak cirkulanski otrok po končani osemletki odpravi v svet za kruhom. Manj bridkim kot ga je življenje rezalo njegovim staršem.

Turizmu rečejo krajanj dober dan z bližnjim gradom Borlom, ki je hkrati pomemben kulturnozgodovinski spomenik in prijazna turistična postojanka. Na-

črtujejo z vso resnostjo kmečki turizem, »da bi nekaj od tega, kar pridelamo doma, tudi prodali«, pravijo. Kakovostno haloško vino je to pa meso in tünke, mleko, sir, in tiste gibanice, ki jih ne znaš nehati jesti.

»Nismo v zadregi zavoljo čistega zraka in ne lepe narave,« pravi občinski mož Ivan Emeršič, »le še nekaj kilometrov prašne ceste bo treba polititi z asfaltom...«

Cirkulančani ne čakajo, da jim kdo drug uredi kraj. Prostovoljno se odločajo za samoprispevke, cestnega na primer, letošnji april pa so izglasovali samoprispevek za javno razsvetljavo in prepotrebni vodovod.

»Več vina je pri nas kot vode,« pravi ravnatelj osemletke Valter Pliberšek, »težave z vodo v šoli rešujemo s cisterno, ki pripelje vodo iz Ptuja, vodovod pa bomo imeli že konec letošnjega leta.«

In o šoli kramljava, ki je kot institucija v tem kraju stara že 200 let, o potrebni telovadnici, učnem uspehu, ki je iz leta v leto boljši. »Zavoljo poglobljenega dela s starši je tako,« pravi ravnatelj, »pa naše razredne skupnosti odlično delajo.«

Seveda so učitelji v Cirkulanah — tako kot še marsikje — gibalo življenja in napredka na vasi. Predvsem seveda kulturnega življenja. Od tistih dob, ko so tukaj na pobudo zavednih učiteljev ustanovili bralno društvo Naprej, da bi »izobraževalo in pametno razveseljevalo« svoje člane, je minilo osemdeset let, se pravi, da je v kraju kultura že zdavnaj pognala korenine. Današnje kulturnoprosvetno društvo v Cirkulanah vključuje zelo delavni mešani pevski zbor z zborovodjem Jožetom Dernikovičem in pridno dramsko sekcijo, ki je letošnje zimo nasmejela vaščane z dobro uprizoritvijo veseloigre.

»Ljudje se radi smejejo,« je rekla tajnica krajevne skupnosti Marija Vidovičeva. In pripovedovala je še o vikendskih po bližnjih gričih, ki pomagajo urejati ceste in okolico, o vrtcu, ki že sedem let razbremenjuje zaposlene matere, pa o starih navadah in šegah; kurenti so namreč tudi tu doma, a se od tistih proslavljenih iz Markovcev razlikujejo, ker ne jemljejo vaškim dekletom belih robcev iz rok, pa rusa ob pustu, ki ji tukaj rečejo šarga in ima za razliko od ptujske ob sebi še goniča, ki z bičem krepko spodbuja mrcino k hitrejši hoji...

Lepšo prihodnost si v Cirkulanah pišejo s krepko zavihanimi rokavi, ki bodo kraju pomagali v naslednjih letih zgraditi tudi kulturni dom. Tega bo bržkone še posebej vesela mladina, saj bo v njem dobila tako željen svoj prostor pod soncem, ki ga danes močno pogreša.

Jagoda Vigele

Sredi delovnega dne je seveda v središču vasi prazno, a so zato vinogradi polni delovnih domačinov

MED ROJAKI PO EVROPI

50-LETNICA JUGOSLOVANSKEGA DRUŠTVA SV. BARBARE SLAVJE SLOVENCEV V BELGIJI

Nekaj mesecev so trajale priprave za zlati jubilej jugoslovanskega kulturnega društva Sv. Barbare v Eisdnu, ki je prijazno mestece tik ob Maasmechelnu, v belgijskem Limburgu. A kako ne bi, saj takle jubilej ni od muh in ga je treba proslaviti kar se da svečano.

Društveni odbor na čelu s predsednikom Avgustom Tanjškom je za osrednjo proslavo jubileja, bila je 26. maja in je hkrati počastila tudi rojstni dan predsednika Tita, razposlal mnogo vabil za udeležbo na vse strani. Tako so prvi gostje začeli prihajati v Eisden že dan poprej, v soboto pa je bil v mestecu, zlasti pred tamkajšnjim čednim in prostornim kulturnim domom ob robu mestnega parka, pravi vrvež. Ob četrti popoldanski uri, ko se je pričelo slavlje, je bilo v dvorani in na vseh njenih galerijah domala tri tisoč ljudi: člani društva s svojimi družinami, njihovi

V veliki dvorani kulturnega centra v Eisdnu je bilo domala tri tisoč ljudi

V štiriurnem bogatem kulturnem sporedu je bilo največ pevskih zborov, ki so prepevali lepe slovenske narodne pesmi

zasebni gostje, mnogo belgijskih domačinov, delegacije slovenskih in jugoslovanskih društev iz drugih krajev in dežel, tako iz ZR Nemčije, Luksemburga, Francije, z Nizozemskega . . .

Med gosti je bil ambasador SFRJ v Belgiji Slavoljub Petrović-Djera, ki je v pozdravni besedi ob čestitkah društvu poudaril pomen tesnega in tradicionalnega sodelovanja Barbarinih članov z rudarji na delu v Belgiji iz ostalih jugoslovanskih republik in pokrajin. Dejal je, da so Barbarčani s svojim sodelovanjem ustvarili prijeten kotiček, del Jugoslavije, del bratske skupnosti jugoslovanskih narodov. »S posebnim zadovoljstvom čestitam društvu Sv. Barbara ob njegovem jubileju,« je sklenil svoje besede, »obenem pa želim, da bi bila vez med njimi in njihovo staro domovino še močnejša ter še pomembnejši dejavnik pri razvoju prijateljskih odnosov med Belgijo in Jugoslavijo.«

Med gosti v dvorani je bil tudi župan občine Maasmechelen dr. Albert Dexters, ki je prav tako čestital društvu k visokemu jubileju, Slovensko izseljensko matico iz Ljubljane pa je uradno zastopal njen novi predsednik Stane Kolman, ki je hkrati predsednik komisije SRS za odnose z verskimi skupnostmi. Prinesel je društvu iskrene čestitke in pozdrave domovine in v imenu SIM izrekel požrtvovalnim članom polno priznanje za njihovo kulturno in izobraževalno dejavnost.

»Uspešno ste širili in širite našo slovensko besedo, običaje in pesem, čeprav daleč od domovine,« je nadaljeval. »Ponosni smo na vas tudi zato, ker dajete svoj prispevek za boljše spoznavanje naše dežele — razmer v Sloveniji oziroma Jugoslaviji, za spoštovanje in razumevanje vsega, kar se dogaja pri nas doma med domačini tukaj v Belgiji . . . Ob tej priložnosti naj z zadovoljstvom poudarim sicer že znano dejstvo, da živi v tej deželi že tretja generacija naših izseljencev, vendar ohranja in še vedno goji slovensko pesem, običaje in druge slovenske značilnosti, kar kaže, da je ljubezen do stare domovine še vedno prisotna. To hkrati priča, da ne pozabljate na svojo narodno pripadnost stari domovini, čeprav živite v Belgiji in ste mnogi korektni državljani in podaniki te države.«

In ob koncu je predsednik SIM še dejal:

»Lahko vam zagotovim, da bo Slovenska izseljenska matica prav tako kot je bilo to doslej, tudi v prihodnje z veseljem sodelovala z vašimi in ostalimi društvi naših izseljencev in da bomo pomagali, kolikor bodo dopuščale naše moči.«

Po ploskanju in odobravanju ob pravkar izrečenih mislih se je pričel bogat kulturni spored, ki je trajal dobre štiri ure.

Na odru so se v njegovem prvem delu vrstili sprva mladi ljudje: učiteljice slovenskega dopolnilnega pouka, zlasti Lucija Užmahova iz Bruslja, so nekaj mesecev vadile z najmlajšimi svoje deklamacijske in pevske točke. Nastopajoči pionirji in mladinci so deklamirali pesmi slovenskih ustvarjalcev in prepevali slovenske narodne pesmi.

V drugem delu sporeda so nastopili gostujoči ansambli, tako odličen pevski zbor Slovenski cvet iz Lintforta v ZR Nemčiji, ki je pred kratkim zaživel, folklorna skupina Vesela mladina iz Eisden — Genka, šolarji iz Bruslja — Charleroijska, pevski zbor France Prešeren iz Bruslja, folklorna skupina in pevski zbor Bled iz Essna v ZR Nemčiji

in plesna skupina Kuma Akha iz Maasmechelna, ki je prav zanimivo in dobro naštudirano odplesala nekaj jugoslovanskih plesov in dokazala, da znajo tudi mladi Belgijci prav urno in spretno dvigati peté.

Ob tej priložnosti so zaslužnim in dolgoletnim društvenim delavcem podelili odlikovanja in diplome, Slovenska izseljenska matica pa je podelila priznanja Tončki in Francu Trkaju, Ivanu Smrketu, Alojzu Raku in Avgustu Tanjšku.

Po končanem bogatem kulturnem sporedu se je pričel družabni del jubilejnega slavja. Za dobro voljo in poskočne viže je odlično skrbel ansambel Veseli planšarji iz Ljubljane, stari znanec belgijskih rojakov, ki je igral do zgodnjih jutranjih ur in ohranjal vso noč vedro razpoloženje in polnil plesišče. Na njem so se vneto vrteli mladi rojaki v narodnih nošah, jugoslovanski gostje, domačini iz Eisdna in Maasmechelna, v eno občinsko skupnost povezani rudarski mesteci, skratka — staro in mlado, da je bil na plesišču nenehni vrvež. Dobra belgijska hrana je pomagala, da do jutra ni v dvorani nihče omagal, izbrana jugoslovanska vina pa za prešernost.

In ko smo se ob prvem svitu razhajali vsak na svojo stran, avtobusi se odvažali rojake na razne konce in v različne države, smo odnašali s seboj najlepše spomine na izredno skrbno organizirano slavje, na nova prijateljstva, pa v trdnem prepričanju, da slovenska beseda v Belgiji ne bo zamrla. Barbarčani pošteno skrbje, da ostaja živa.

Jagoda Vigele

SLOVENSKI KULTURNI FESTIVAL V GÖTEBORGU

»KOŠČEK ZEMLJE, KOŠČEK SREČE...«

Letošnji peti kulturni festival slovenskih društev na Švedskem je bil v Göteborgu in njegovi organizatorji so bili člani društva France Prešeren iz tega mesta. Pet festivalov, pet društev organizatorjev, vsako leto drugo. Zachelo se je v Jönköpingu in za njim so se zvrstila mesta Stockholm, Olofström in Malmö z društvi naših rojakov v teh krajih.

Del lepo urejenega göteborgskega primestnega naselja Kortedala je bil v soboto 26. maja poln slovenske govornice. Na prostem, v bližini dvorane, kjer je bil kulturni program, je bilo videti marsikatero brhko Slovenko v narodni noši, pa seveda postavnega Slovenca, ki je v noši čakal na svoj nastop. Letošnjega slovenskega festivala v Göteborgu so se udeležili prav iz vseh društev, ki so jih ustanovili Slovenci na Švedskem, in tega so organizatorji še posebej veselili. V nastopu, ki je trajal okrog tri ure, se je zvrstilo približno 150 članov različnih amaterskih dejavnosti, ki jih društva gojijo; članov pevskih zborov, folklornih skupin, manjših ansamblov, recitatorjev, pevcev, dramskih skupin. Gledalci in poslušalci pa so prišli tudi po okrog 500 kilometrov daleč, da bi videli in slišali, kaj se dogaja v drugih društvih in srečali prijatelje, ki so jih spoznali na prejšnjih festivalih ter dobili nove znance. Tako si naši ljudje na Švedskem, 2000 in še več kilometrov daleč od domovine, prizadevajo, združeni v društvih, da bi ohranjali navade, kulturo in sploh tesnejše

vezi z domovino. Ob takšnih medsebojnih srečanjih enkrat na leto pa lahko pregledajo, kako uspešna so njihova prizadevanja in poglobijo medsebojne stike ter dobijo novih spodbud za nadaljnje delo. Vse to seveda tudi ohranja in še bolj krepi njihove vezi z domovino.

Domovina. Rojaki na Švedskem jo imajo pogosto v mislih in mnogi jo pogrešajo, pogrešajo njenega sonca, svetlih, sončnih pomladi in jeseni, pa zvončkov, vijolic in trobentic po livadah. Pogrešajo prijateljev iz šolskih klopi, sosedov, sorodnikov...

»Košček zemlje, košček sreče, ki ji pravimo domovina«, tako so napisali kot moto v dvorani, kjer je bil kulturni nastop in poskušali tudi s tem izraziti svoja domovinska čustva. Ta je izražal tudi ves nastop, kulturni del festivala, v katerem se je zvrstilo izredno veliko število nastopajočih, vse do najmlajših, ki so jih slovenske učiteljice ali pa kar mame naučile recitacij in pesmic.

Ta del prireditve je bil lep vpogled v delo in prizadevanja društev in sploh naših rojakov na Švedskem, da na tujem ne bi pozabili materinega jezika in pesmi, kot jih gojimo doma. Med te pesmi, ljudske in umetne, med petje in recitacije, ki so jih na Švedsko prinesli iz domovine, so uvrstili tudi po kako lastno pesem. Mnogi naši rojaki na Švedskem se namreč uveljavljajo v društvih in sploh med rojaki tudi kot samostojni ustvarjalci, kot pisci proznih besedil, pesmi, kot komponisti in kot izvajalci. Še boli se uveljavljajo kot likovni ustvarjalci in tudi ta del svojih prizadevanj so na tej veliki slovenski prireditvi na Švedskem prikazali v lepo urejeni razstavi rojakov iz raznih krajev Švedske. Prireditve so popestrili še s tekmovanjem za šolarje. »Sprehod skozi znanje« je bil naslov tekmovanja in v njem so šolarji pokazali nekaj svojega splošnega znanja, starejši pa še predvsem znanja o domovini.

To srečanje so izkoristili tudi za delovni obračun doseganega koordinacijskega odbora slovenskih društev na Švedskem in ob tej priložnosti so izvolili novega predsednika oziroma predsednico, in sicer dosedanjo tajnico odbora Rado Pišlerjevo. Dosedanji predsednik Lojze Hribar, ki je nedavno tega postal predsednik Zveze jugoslovanskih društev na Švedskem, se bo pa predvsem posvetil temu zahtevnemu in odgovornemu delu.

Delo slovenskih društev na Švedskem in seveda tudi koordinacijskega odbora, oziroma Interesne skupnosti slovenskih društev, kot se bo odslej imenoval, je iz leta v leto širše in vsebinsko bogatejše kljub težavam, ki jih morajo premagovati. Delo društev je že tako razvejano, da ga je na tako organiziranem festivalu že težko v celoti prikazati. Zato so na seji koordinacijskega odbora predlagali, da bi morda v prihodnje zasnovali festival tematsko in ga morda posvetili misli, ki bi bila v letu festivala predvsem aktualna. Letošnjega so pripravljali tudi z mislijo na mednarodno leto otroka.

Skrb za otroke in doraščajočo mladino je med našimi rojaki še predvsem pereča. Zato so na tem skupnem srečanju med drugimi načrti za prihodnje še posebej poudarili naloge v zvezi z ohranjanjem jezika, kulture in sploh narodne pripadnosti med mladim rodod. V ta namen bi tudi iz domovine želeli več pomoči, da bi jim iz domovine pomagali nuditi mladim več vpogleda v sodobno kulturno življenje doma in vseh področjih, še zlasti pa na glasbenem, ki mladino najbolj privablja.

Jubilant Franc Eniko: »Po trikrat na leto grem v domovino . . .«

Drugi dan srečanja Slovencev na Švedskem je bil namenjen bolj razvedrilu in medsebojnemu spoznavanju. Zal je dosledno uresničitev načrtanega programa malo oviral dež, ki pa dobrega razpoloženja ni mogel pokvariti. Zanj so skrbeli tudi prizadevni godci, ansambel Toneta Žagarja.

Letošnjega festivala slovenskih društev na Švedskem se je udeležila tudi delegacija Mestne konference SZDL Ljubljana in ljubljanske občine Vič-Rudnik. Prvi že nekaj časa sodelujejo z društvi na Švedskem, drugi pa namestavajo v prihodnje navezati tesnejše stike predvsem z organizatorjem letošnjega festivala, z društvom France Prešeren v Göteborgu. Ob takem neposrednem sodelovanju bodo naši rojaki na Švedskem prav gotovo lažje ohranjali in utrjevali svoj stik z domovino in življenjem v njej.

Boža Škoberne

NAJSTAREJŠI NAROČNIK RODNE GRUDE ŠE VEDNO RAD KLEKLJA

Konec marca je praznoval 70-letnico svojega življenja Franc ENIKO, zaveden mož, doma iz Žirov v Poljanski dolini. Njegova družina je naročena na Rodno grudo, odkar to glasilno slovenskih izseljencev izhaja. In kar je pomembno — revijo prebereta vsakič on in žena Ivanka, od prve do zadnje strani, in komaj čakata njenega prihoda.

Jubilant je simpatičen, duševno čil človek. Izhaja iz delavske družine, v kateri je bilo osem otrok. Oče je šel v Ameriko iskat kruha, ko je bil Franc še otrok, in se je vrnil k svojim tik pred 1. svetovno vojno. Doberdob mu je vzel eno roko. »Naša mati je bila reva, garati je morala,« pravi Franc. »Otroci smo se potem raztepli po svetu, eden od bratov je padel kot talec.«

Na Švedsko, v Halmstad, je prišel Franc z ženo in otrokoma leta 1950. Prišel je bolehen in je moral najprej na dolgotrajno zdravljenje, potem pa se je uveljavil kot dober čevljar v halmstadski čevljarški industriji. »Pri Švedih sem doživel razumevanje,« pravi, »pač pa sem bil dostikrat žalosten zaradi nevoščljivosti lastnih rojakov.« Tudi žena Ivanka je delala v tovarni čevljev, a zdaj sta oba upokojena. Zelo pa ju tare žalostno dejstvo, da jima je skoraj povsem oslepela hči.

»Doma smo vseskozi govorili samo slovensko,« pravi Franc, »a pogrešal sem stikov z domovino. Če še vedno

občutim domotožje? Ne vprašajte, me preveč srce boli. Tako rad imam planine . . .« V Sloveniji sta si kupila stanovanje in v njem prebijeta po več mesecev vsako leto. »Tam so moji dobri znanci in prijatelji, imam prijetno družbo in tudi po trikrat na leto grem v domovino.«

Pokazal nam je klekljan — prekrasen — prtiček, ki ga je sam naredil. To delo mu gre od rok od šestega leta starosti. Sam nariše vzorec, potem pa z ljubeznijo brezhibno izdelata ročno delo.

»Vesel sem, da imamo končno tukaj slovensko društvo,« pravi. »Pripomnim naj, da imamo tukaj med Slovenci nekaj posebnih, a jih je pač treba jemati takšne, kakršni so. Upam, da nas bo društvo lepo povezovalo v plemeniti aktivnosti,« je še podčrtal.

Jubilantu iskreno čestita društvo Ivan Cankar iz Halmstata.

Marija Hriberšek

EDINSTVEN KULTURNI DOGODEK GOSTOVANJE VDOVE ROŠLINKE NA ŠVEDSKEM

Konec meseca aprila je na Švedskem gostovalo Mestno gledališče ljubljansko in za tukajšnje slovenske izseljence predvajalo komedijo Cvetka Golarja Vdovo Rošlinko.

Ob koncu uspele predstave MGL na Švedskem

Predstave v mestih Malmö, Göteborg in Stockholm so bile dobro obiskane in občinstvo, med katerim so bili tudi ostali jugoslovanski izseljenci in Švedi, je igralcem MGL navdušeno ploskalo.

Gostovanje MGL je bilo edinstven kulturni dogodek za Slovence na Švedskem in prvo gostovanje slovenskega gledališča v tej deželi.

Slovenski izseljenci, ki jih je na Švedskem okrog pet tisoč, upajo, da bodo v svoji sredini lahko spet kmalu pozdravili še katero izmed kulturnih skupin iz Slovenije, saj so te tudi ena izmed pomoči zoper destruktivni asimilacijski pritisk, ki je na Švedskem posebno močan.

Gostovanje na Švedskem sta omogočila kulturna skupnost Slovenije in mesto Ljubljana. Slovenci na Švedskem se jima prav lepo zahvaljujejo.

Marjan Kramaršič, Stockholm

SLOVENSKI OTROCI IZ ZR NEMČIJE V SLOVENIJI

OTROCI TKEJO VEZI PRIJATELJSTVA

Okoli 70 otrok naših delavcev na začasnem delu na tujem, ki obiskujejo dopolnilni pouk v materinem jeziku v Pomurju, je obiskalo najprej svoje vrstnike v Mariboru. Na teden dni dolgem potovanju po Sloveniji so si ogledali vrsto turistično zanimivih in zgodovinsko pomembnih krajev od Celja do Bleda in Bohinja do Postojne, v organizaciji časopisa Komunist pa so obiskali tudi Kumrovec.

Druga skupina, ki je štela okoli sto otrok, se je v Sloveniji mudila tri dni, preostali del počitnic pa je preživela s svojimi vrstniki v drugih jugoslovanskih mestih in krajih. Slovenski gostitelji te skupine so bili otroci ljubljanske občine Moste-Polje v organizaciji tamkajšnje zveze prijateljev mladine. Med drugim so se udeležili svečane pionirske konference in nekaj ur pouka na moščanskih šolah, obiskali spominsko obeležje na Urhu in muzej NOB pa tudi Postojno, Bled in še nekatere druge kraje. V Postojnski jami so se pogovarjali s polkovnikom Srečkom Tušarjem, na Gorenjskem pa s pisateljem Tonetom Svetino.

Poleg teh dveh večjih skupin pa so prišli v Ljubljano še nekateri otroci iz Winterthura v organizaciji tamkajšnjega slovenskega društva Planika. Njihovi gostitelji so bili otroci z osnovne šole dr. Jožeta Potrča v Ljubljani.

Predvsem v Celju pa se je mudila skupina slovenskih otrok iz Reutlingena, otroci z osnovne šole v Središču ob Dravi pa so obiskali Winterthur v Švici in tako vrnili obisk svojim mladim prijateljem.

D. B.

PRI TRIGLAVU V MÜNCHNU VELIKO SLAVJE

Na veliki prireditvi v počastitev praznika dela in dneva mladosti se je v Münchnu zbralo več kot 500 naših delavcev, ki so na začasnem delu v tem nemškem mestu in njegovi okolici.

Njgoreditev je bila združena z razglasitvijo rezultatov 2. evropskega prvenstva jugoslovanskih društev v kegljanju,

čigar organizator je bilo slovensko kulturno in športno društvo Triglav iz Münchna, pokrovitelj tekmovanja pa Lesnina iz Ljubljane. Proslavo so pomagali pripraviti mladinci iz rudarskih Trbovelj, uvodne besede pa je povedal predsednik društva Triglav Alojz Kranjc.

S svojimi prostimi spisi so se predstavili tudi otroci, ki obiskujejo slovenski dopolnilni pouk. Najboljši spis je napisal učenec 8. razreda Andrej Vizjak, ki je v Nemčiji že osem let, letos pa se vrača domov.

M. V.

KORISTNO POBRATENJE

NOVINARJI IZ INGOLSTATDA V POMURJU

V začetku maja se je v Murski Soboti na večdnevem obisku mudila skupina novinarjev časopisa Donau-Kurier iz Ingolstadta, mesta v ZR Nemčiji, ki se je zblížalo s Pomurjem predvsem zaradi velikega števila naših delavcev v tamkajšnji avtomobilski industriji.

Nemški novinarji, ki jih je sprejel tudi predsednik skupščine občine Murska Sobota Karel Sukič, so obiskali več krajev v Pomurju in nekatere delovne organizacije, da bi kar najbolj celovito predstavili to obmejno pokrajino svojim bralcem.

Zapisati velja tudi, da je prišlo med Ingolstadtom in Mursko Soboto do pobratenja v času sejma Miba 79.

B. B.

GOSTOVANJE TRBOVELJČANOV V ZR NEMČIJI

PESEM DRUŽI SLOVENCE

V okviru sodelovanja med slovenskim društvom Triglav iz Münchna in trboveljsko občino je v ZR Nemčiji gostovala 25-članska kulturna skupina mladih iz Trbovelj. Obiskala je Slovence, ki so začasno zaposleni na tujem.

Mladi pevci, recitatorji in pesalci so nastopili v Münchnu, zatem pa še v Augsburgu.

DRAVA V AUGSBURGU

NOVO SLOVENSKO DRUŠTVO

V Augsburgu, mestu z 220.000 prebivalci, razvito industrijo, omenimo naj obrate in tovarne Siemens in MAN, je na začasnem delu v tujini kakih 6000 Jugoslovancev, med njimi približno 500 Slovencev, večina iz severovzhodne Slovenije.

Tu so naši rojaki ustanovili novo slovensko kulturno in športno društvo Drava.

Ustanovnega občnega zbora, ki je bil v največji dvorani v mestu, v novem kongresnem centru, lepi in moderni Mozart Salle, se je udeležilo kakih 200 Slovencev z družinami.

Slovensko društvo Drava je tako že 35. jugoslovansko društvo na Južnem Bavarskem.

JUGOSLOVANSKO-AVSTRIJSKA KOMISIJA ZA ŠOLANJE OTROK

POBUDE ZA POUK MATERINŠČINE

Čedalje več delavcev na začasnem delu v tujini se vrača v domovino, to dejstvo pa povzroča resne težave otrokom, ki so se šolali na tujem in še zlasti tistim, ki so rojeni v tujini. Prav zategadelj je bila Jugoslavija ena od pobudnic, da bi šolanje in izobraževanje jugoslovanskih otrok na tujem reševali na bilateralnih osnovah.

V Ljubljani se je na 8. sestanku mudila mešana jugoslovansko-avstrijska strokovna komisija za šolanje jugoslovanskih otrok v Avstriji, ki se je ukvarjala s problemi in poiskala rešitve za še boljše organiziranje dopolnilnega pouka za naše otroke v avstrijskih šolah. Dogovorila se je za širši razmah predšolskega vzgojnega dela v tamkajšnjih vrtcih, se pogovorila o načinu financiranja učbenikov in učnih pripomočkov za osnovne in srednje šole, ocenila tudi delo jugoslovanskih učiteljev in preučila možnosti za nova delovna mesta pedagoškega kadra.

»Statistični podatki za šolsko leto 1978—79 kažejo, da je število jugoslovanskih otrok v naših šolah precej poraslo, kljub temu, da se število delavcev iz Jugoslavije na začasnem delu pri nas ne povečuje,« je povedal vodja avstrijske delegacije dr. Hans Burger, ki je načelnik oddelka v zveznem ministrstvu za šolstvo. »Od okrog 7500 otrok, ki obiskujejo avstrijske šole, jih je 52 odstotkov vključenih v dopolnilni pouk v materinem jeziku. Učenci imajo poprečno po tri ure tedensko pouk v materinščini, tam, kjer so skupine večje, so te ure vključene v redni pouk, skupine otrok iz različnih šol pa se sestajajo v izvenšolskem času. Trenutno za njihovo vzgojo in izobraževanje v materinem jeziku skrbi 48 jugoslovanskih učiteljev, v Avstriji pa ima dopolnilni pouk 320 skupin otrok.«

Vodja jugoslovanske delegacije Janez Šenk pa je dejal:

»Prizadevamo si, da bi našim otrokom nudili čimveč v materinem jeziku in da bi to dejavnost razširili tudi izven šolskih programov, na interesne dejavnosti otrok. Želimo si tudi, da bi se vezi z domovino še bolj okrepile, da bi se otroci po povratku v domovino laže in uspešneje vključili v šolanje in življenje doma.«

Na Dunaju že deluje več vrtcev, kjer imajo slovenski otroci dodaten program v materinem jeziku, dogovorili pa se bomo tudi o možnostih, da bi se v tak način dela vključili še drugi predšolski zavodi. Otroci, rojeni na tujem, imajo namreč še bolj pomanjkljivo znanje materinega jezika kot tisti, ki so vsaj prva leta življenja preživeli v domovini.«

A. V.

ZANIMANJE ZA VIŠJEŠOLSKI ŠTUDIJ ODDELEK VEKŠ V MÜNCHNU

Precejšnje zanimanje naših delavcev, začasno zaposlenih na tujem, za višješolski študij turistične in zunanjetrgovinske smeri je spodbudilo tudi visoko ekonomsko-komercialno šolo v Mariboru (VEKŠ), da jim ponudi možnost za pridobitev tovrstne izobrazbe.

Tako so že tekli pogovori v Münchnu med predstavnikom šole, prodekanom za študij ob delu in namestnikom dekana Leopoldom Guslom, našimi delavci na Bavarskem in konzuloma Mijom Riljem in Dobroslavom Iličem. Konzula sta še prav posebej pozdravila pripravljenost VEKŠ, da organizira študij v Münchnu.

Kandidate za študij so predvsem zanimali pogoji za vpis in študij kot tudi možnosti zaposlitve v Jugoslaviji in ali bo takšna diploma priznana v tujini. Čeravno so jugoslovanska šolska spričevala vse bolj priznana na tujem, je seveda temeljni namen takega študija, da se delavci izobrazijo za delo doma.

»Glede na to, da kandidati sami poravnajo šolnino in na dejstvo, da trenutno ni zagotovila, da bi še kdo drug kril stroške izobraževanja, je višina prispevka odvisna od stroškov pa tudi od tega, koliko bo vpisanih. To tudi pomeni, da bo VEKŠ odprla oddelek v Münchnu le tedaj, ko bo lahko zagotovila ustrezno kakovost pedagoškega procesa. To pa bo možno le tedaj, če bo vpisanih vsaj osemdeset študentov,« je dejal Leo Gusel.

Predstavniki naših delavcev v Münchnu zagotavljajo, da je že sedaj toliko interesentov, in če jim bo uspelo to tudi pravočasno potrditi, bo VEKŠ že jeseni začela predavanja v Münchnu. Če pa bi se zgodilo, da študentov ne bi bilo dovolj, se bodo potrudili in ponudili drugačne, sicer zasilne, a tudi ustrezne rešitve. Ker so kandidati pretežno iz drugih republik, so na VEKŠ pripravljeni prevesti tudi skripta in omogočiti predavanja v srbohrvaščini.

»Med našimi ljudmi na tujem deluje precej srednjih šol,« je nadaljeval Leo Gusel, »vendar samo dve višji, VEKŠ pa bi bila prva šola, ki bi dala tem našim ljudem možnost izobraževanja na ekonomskem področju in sploh prva slovenska visokošolska institucija. Ugotovljamo, da so slovenske šole zelo slabo zastopane, in menimo, da je razširitev te dejavnosti obveznost naše mlade mariborske univerze in s tem tudi VEKŠ.«

Študij na tujem bo najbrž organiziran tako kot študij ob delu v domovini. Predavanja bi bila ob koncu tedna in študentom bi bilo tako rekoč omogočeno, da diplomirajo, ne da bi morali zavoljo študijskih obveznosti prihajati v domovino.

T. K.

POMOČ ČRNOGORSKEMU PRIMORJU SOLIDARNOST DELAVCEV NA TUJEM

V jugoslovanskih klubih naših delavcev na začasnem delu v ZR Nemčiji so takoj po prvih vesteh o katastrofalnem potresu v Črni gori začeli zbirati denarno pomoč.

Tako so v klubu Jugoslavija v Lindescheidu že prvi dan zbrali več kot 1000 mark. Zbiralno akcijo so takoj organizirali tudi v klubih Ivo Andrić v Hagenu, Sloga v Siegen, 29. november v Schwelnu, Veljko Vlahović v Dortmundu in Djemal Bijedić v Bochumu.

Odbor solidarnosti na območju Frankfurta, v katerega je vključenih več kot 250 naših državljanov, je v pomoč pri odpravljanju posledic potresa v Črni gori nakazal solidarnostnemu skladu Črne gore 50 tisoč nemških mark, čez nekaj dni pa so vplačali še 75 tisoč mark. Na tem območju Zahodne Nemčije ni niti enega kluba, šole, jugo-

slovanskega predstavništva ali podjetja, ki se ne bi odzval solidarnostni akciji. Zelo so se izkazali klubi 25. maj iz Hanaua ter jugoslovanski klubi iz Langena in Bad Homburga, ki so zbrali od pet do enajst tisoč mark. Delavci so odšteli enodnevni zaslužek, naši zdravniki in gostinci pa so v solidarnostni sklad poprečno prispevali po tisoč mark.

Tako so naši rojaki v ZR Nemčiji v solidarnostni akciji prek svojih klubov zbrali prve dni že milijon mark za pomoč ponesrečenim. Z zbiralno akcijo še nadaljujejo.

Prav tako pa so se tudi jugoslovanski delavci v afriških deželah odločili, da prispevajo enodnevni zaslužek ali 5 odstotkov svojih bruto dohodkov.

ROJAKI IZ RADGONSKE OBČINE NI POSEBNIH TEŽAV

Vprašanje delavcev na začasnem delu v tujini v radgonski občini ni prisotno, kajti na voljo je dovolj delovnih mest in vsi, ki se vračajo, lahko dobijo delo. Toda opažajo, da kakega posebnega navala ali pritiska slovenskih delavcev v tujini na delovna mesta v domačih organizacijah združenega dela ni. Tisti, ki so se nameravali vrniti, so že pred časom prišli, mnogo pa je takih, ki so se odločili prebiti v tujini toliko časa še, da uredijo vse gmotne probleme. To pa je v največ primerih izgradnja hiše, nabava kmetijskih strojev in podobno. Ljudje so pač odšli v tujino zavoljo boljšega zaslužka in ne toliko zato, ker ni bilo doma na voljo prostih delovnih mest. Starejši zdomci, ki so si pridobili že doma deset in več let delovne dobe, toliko pa tudi v tujini, se v nemalo primerih odločajo za podaljšanje dela v tujini zavoljo pokojnine, ki bo — zaradi višje plače tamkaj — gotovo višja.

Radgonska občina težav z delavci v tujini skorajda nima. Vsem, ki se pa vendarle vračajo, nudi možnost — poleg delovnih mest v združenem delu — ustanovitve obrtnih delavnic. Žal pa tudi tu ugotavljajo, da ni kakšnega posebnega zanimanja. Tisti, ki so se vrnili, so se v veliki meri odločili za avtoprevoznništvo, a je v občini seveda še veliko drugih možnosti. Že dalj časa namreč ugotavljajo, da imajo v občini premalo obrtnikov za popravilo drobne kmetijske mehanizacije, servisov za gospodinjske stroje...

Ker pa bi vendarle radi pritegnili ljudi domov k njihovim družinam, bodo pri izvršnem svetu občine ustanovili telo, ki se bo posvetilo problemom slovenskih delavcev na tujem.

Š. S.

NOVO BESEDILO ZAKONA O ZAŠČITI DRŽAVLJANOV SFRJ

BOLJŠE VARSTVO DELAVCEV V TUJINI

Državljeni SFRJ lahko odhajajo na začasno delo v tujino v skladu z načrti družbenogospodarskega razvoja, politiko zaposlenosti in zaposlovanja, interesi in potrebami enotnega jugoslovanskega področja dela, interesi in potrebami ljudske obrambe in družbene samozščite kakor tudi v skladu s sodelovanjem SFRJ in posameznih držav.

Naši državljani v tujini uživajo zaščito SFRJ.

To so temeljna načela za sprejetje zakona o zaščiti državljanov SFRJ na začasnem delu v tujini, ki ga je zvezni izvršni svet dostavil skupščini SFRJ.

V nasprotju z veljavnim zakonom, ki obsega samo zasebno zaposlovanje v tujini, obravnava novo besedilo vse oblike pošiljanja delavcev v tujino, razen opravljanja naloga v diplomatskokonzularnih predstavništvih SFRJ.

Zlasti pomembno je načelo o organiziranem odhajanju oziroma zaposlovanju državljanov v tujini, nadalje načelo o začasnosti tega zaposlovanja kakor tudi načelo obveznega ustvarjanja razmer, ki bodo omogočile njihovo postopno vračanje in zaposlitev v domovini.

Zakon se zadržuje predvsem pri oblikah zaščite, ki jo uživajo državljani, začasno zaposleni v tujini. Obvezni elementi zaščite so: zdravstveno varstvo, pokojninsko in invalidsko zavarovanje, dodatek za otroke in zavarovanje za primer brezposelnosti. Takšna zaščita zadošča, kadar se naši državljani zaposlujejo v državah z razvitim sistemom teh oblik zavarovanja. So pa države, v katerih te oblike zaščite ne obstajajo, in zato zakon izrecno predpisuje, da se v takih primerih zaščita zagotavlja z zavarovanjem v SFRJ — bodisi tako, da prispevek plača državljan sam, bodisi tako, da to stori organizacija združenega dela, ki ga je začasno poslala v tujino.

Vsi naši državljani, ki so se zaposlili v tujini, pa naj so tja odšli po posredovanju skupnosti za zaposlovanje, organizirano ali individualno, naj bi uživali enak obseg zaščite tako v času zaposlitve zunaj naše države kot v procesu vračanja.

Natančno pa so v zakonu določene oblike zaščite v tujini. Državljan bomo lahko pošiljali na delo v tujino samo, če bo tam zagotovljeno zdravstveno, pokojninsko in invalidsko zavarovanje zanje in člani njihovih družin, če bo poskrbljeno za varstvo pri delu, stanovanje in prehrano, če bodo dobili dovoljenje za delo in bivanje v državi, v kateri se bodo zaposlili, in če bodo deležni zaščite v postopku pred sodišči in organi uprave v tej državi.

IZ LJUBLJANE NA TUJEM 4500 DELAVCEV

SKRB ZA POVRATNIKE

Koordinacijski odbor za vprašanja naših delavcev na začasnem delu v tujini pri mestni konferenci SZDL je na svoji seji ob letnem poročilu poudaril potrebo po tesnejšem sodelovanju s koordinacijami v ljubljanskih petih občinah.

Iz Ljubljane je na začasnem delu v tujini blizu 4500 delavcev. Resda je teh iz nekaterih občin več in iz drugih manj, toda če imajo na območju občine Moste-Polje evidentiranih izjemno malo delavcev na tujem, to še ne pomeni, da so lahko tamkaj do njihovih vprašanj brezbrizni.

Tesno sodelovanje vseh, ki so vpeti v ta vprašanja, je lahko temelj učinkovitemu razreševanju mnogih odprtih vprašanj, začeniši z vzpostavljanjem stikov med začasnim delom na tujem, z odraslimi in otroki, pa do vseh poti, ki vodijo do željene vrnitve v domovino.

VRNITEV S ŠVEDSKE V DOMOVINO

Po več letih dela na švedskem sem zdravstveno opešal in nisem več sposoben opravljati rudarskega dela. Imam tudi potrdilo švedskega zdravnika oziroma švedske bolniške blagajne. Rad bi se vrnil v domovino, a ne vem, kako bi uveljavil svoje pravice iz švedskega zavarovanja.
J. Ž.

ODGOVOR: Če se ne čutite več zmožnega za delo, morate vložiti zahtevo za invalidsko pokojnino pri švedskem nosilcu invalidskega zavarovanja, pri čemer morate navesti, da ste delali tudi v Jugoslaviji. Tako bo švedski organ uradno sprožil postopek tudi pri jugoslovanskem nosilcu invalidskega zavarovanja, to je pri tisti skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v domovini, kjer ste bili nazadnje zaposleni pred odhodom na delo na Švedsko. Po spremenjeni konvenciji med Jugoslavijo in Švedsko o socialni varnosti, ki je pričela veljati 1. januarja 1979, namreč tudi švedska stran prišteva jugoslovansko dobo za pravice iz švedskega zavarovanja, obratno tudi jugoslovanska stran priznava švedsko zavarovalno dobo. Če vam bo priznana švedska nacionalna pokojnina, boste lahko prejeli s Švedske dvoje pokojnin, to je invalidsko (dopolnilno) in švedsko nacionalno pokojnino, ker nova konvencija o socialni varnosti dovoljuje tudi izplačevanje švedske nacionalne pokojnine v Jugoslavijo.

Ker boste verjetno dobili tudi del jugoslovanske invalidske pokojnine za leta zavarovanja v Jugoslaviji, boste upravičeni v Jugoslaviji tudi do zdravstvenega varstva, zase in za svoje družinske člane. Dobili boste zdravstveno knjižico kot uživalec jugoslovanskega sorazmernega dela pokojnine po konvenciji s Švedsko enako kakor jugoslovanski zavarovanci. Skratka — svetujemo, da čimveč vprašanj v zvezi z vašo invalidsko upokojitvijo uredite na švedskem pred odhodom v domovino, ker bo pozneje iz domovine to težje urejati.

NAČRTOVANE SPREMEMBE

Skupščina SFRJ je že razpravljala o predlogu, da bi odslej podaljševali potne liste državljanov SFRJ, ki so na začasnem delu v tujini, pri diplomatsko-konzularnih predstavništvih vsakih pet let. Tako bi bilo manj poti, porabe časa in administrativnega dela.

NOVI OBRAZCI V FRANCIJI

Pred kratkim je zasedala skupščina zveze skupnosti zdravstvenega zavarovanja in zdravstva Jugoslavije in je razposlala republiškim in pokrajinskim skupnostim dokumente z zadnjih pogovorov vladnih delegacij Jugoslavije in Francije.

S francoskimi oblastmi je dosežen sporazum, da morejo odslej našim delavcem in članom njihovih družin pred odhodom v Jugoslavijo na plačani letni dopust izdati potrdila, s katerimi imajo pravico izkoristiti zdravstvene usluge v breme francoskega zdravstvenega zavarovanja. Gre namreč predvsem za nujne bolezenske primere za časa bivanja v domovini. Doslej so imeli v Jugoslaviji to pra-

vico le delavci iz tistih francoskih mest, v katerih jih je živelo mnogo.

Zavoljo uresničevanja dogovora bodo ukinili tudi nekatere obrazce in tiskali nove. Med njimi bodo tudi obrazci za nadaljevanje zdravljenja v drugi državi, za zdravljenje poškodovanih delavcev (pri delu) in za poklicna obolenja.

Spremembe so tudi pri obrazcih za otroške dodatke. Tako bo skupaj petnajst novih obrazcev. Letos bo že v veljavi tudi obrazec, ki bo hkrati potrdilo o življenju in stanovanju; dobrodošel bo zlasti upokojujencem.

ČUDNA BRITANSKA »DOBRODOŠLICA«

»TEST NEDOLŽNOSTI ZA PRISELJENKE«

Britanske oblasti v svoji želji, da bi preprečile ilegalno priseljevanje tujcev, včasih pretiravajo v taki meri, da neposredno ogrožajo svobodo osebnosti. Pred nedavnim je močno odjeknilo odkritje londonskega časnika Guardian, ki je objavil, da je morala neka mlada Indijka prestati ginekološko »preverjanje nedolžnosti«.

Mlada učiteljica iz Delhija, ki ni dovolila, da bi objavili njeno ime, je izjavila, da so takoj po prihodu na londonsko letališče od nje terjali, naj podpiše dokument, s katerim pristaja na ginekološki »pregled o nedolžnosti«. Tako bi naj ugotovili, ali je poročena. Mlada Indijka je namreč prišla v Britanijo z namenom, da bi se poročila z zaročencem, ki tukaj živi za stalno. Svoj pristanek na ta ponižujoči test je dala samo zato, ker ni poznala britanskih zakonov in ker se je bala, da jo bodo takoj vrnil v Indijo, če se s pregledom ne bo strinjala.

Britanska javnost je takšno »dobrodošlico« priseljenkam ostro obsodila. Zahtevala je takojšnjo razpravo v britanskem parlamentu. Britanski premier je izjavil, da bo ministrstvo za notranje zadeve izvedlo natančno preiskavo in da bodo o njenih rezultatih poslanci takoj obveščeni.

Medtem pa je ministrstvo za notranje zadeve že potrdilo navedbe Guardianu. Mladi učiteljici so res »preverili nedolžnost«, ker so uslužbenci za imigracijo na britanskem letališču domnevali, da je že bila poročena. Sledilo je tudi uradno sporočilo istega ministrstva, da je takšna praksa v prihodnje prepovedana.

Tisk pa od ministrstva terja tudi odgovor, koliko žena, ki so se nameravale vseliti v Britanijo, so na ta način že pregledali in kakšno je moralno opravičilo za uporabo tako nesprijemljivih metod.

Časniki zatrjujejo, da je bila to že leta običajna metoda ravnanja z ženskami, ki so prihajale iz Azije. »Obarvani« prišleki na britanskem otočju sestavljajo že kakih šest odstotkov prebivalstva. Zato so se oblasti pod pritiskom vse bolj napadalnih britanskih rasistov odločile, da bodo do skrajnosti zaostrele politiko priseljevanja v Britanijo. Napeti odnosi med rasami, ki jih v največji meri zaostrejujejo pripadniki nacionalne fronte, so postali ena od vročih družbenih tem na britanskem otočju, o kateri bo verjetno še veliko besedi tudi med bližnjim predvolilnim bojem.

D. Radovanović

PARTIE EN FRANÇAIS

L'ÉTÉ CULTUREL DE LJUBLJANA

Le bureau des manifestations du Festival de Ljubljana va de nouveau ouvrir largement la porte à son public.

Le Festival a commencé par la semaine culturelle des jeunes — du 15 au 25 mai. Le programme comprenait quatre représentations du «Parrain Andraž», exécuté par le Théâtre National Slovène (section dramatique), deux représentations du «Roi à Betajnova», exécuté par le Théâtre Municipal de Ljubljana, tandis que le Théâtre Slovène pour les Jeunes a eu deux représentations: «Pavliha et Mica» et «Songes d'une nuit potagère». Après une pause prolongée d'environ quatre ans, aux jeunes visiteurs se sont présentés de nouveau l'Orchestre symphonique de la RTV de Ljubljana avec un concert de compositions de Srebotnjak et de Hindemith et l'Orchestre de la Philharmonie Slovène avec un concert d'oeuvres de Škerl et de Ravel.

Dans la salle des chevaliers du Festival se déroulent les séances de cinéma. On y présente «Les petits secrets de la grande nature», «La poussière miraculeuse» et «La vallée de la paix». Au programme s'intègre aussi le Musée d'art national avec sa collection permanente, le Musée National et le Musée de la Révolution populaire avec leurs collections permanentes. Le 21 mai s'est joint à ces derniers encore le Musée d'art moderne avec la 13e Biennale internationale de gravure.

Le 27e Festival estival international commencera le 20 juin avec son ouverture solennelle et l'inauguration du buste de l'ing. arch. Anton Bitenc (ensemble avec Plečnik il a aménagé les Križanke), et en même temps on ouvrira aussi les expositions du sculpteur Janez Pirnat et les «60 ans du ballet slovène».

L'exposition de sculpture de Janez Pirnat sera à la fois la première exposition slovène en plein air dans un parc.

La 8e Biennale yougoslave de ballet commencera aussitôt après l'ouverture des manifestations estivales internationales et durera jusqu'à la fin de juillet. Le programme des représentations de ballet des ensembles de Ljubljana, Zagreb, Split, Belgrade, Novi Sad, Skopje et Sarajevo sera complété par des tables rondes et des films de ballet, envoyés par la Belgique, la RFA, la France et l'Union Soviétique.

Parmi les exécutants de concerts se produiront les philharmonies de Liverpool et de Leningrad, l'Orchestre symphonique de la RTV de Ljubljana, l'Orchestre de chambre slovène, l'Ensemble baroque écossais, le Quatuor baroque de Ljubljana, Tatjana Šopova de Skopje à la harpe, le duo américain Mandel, le duo de piano Dekleva de Ljubljana, le pianiste Dirk Joeres de la RFA, le guitariste Vincenzo Saldarelli d'Italie, le pianiste Piotr Paleczny de Pologne, les artistes du pays Rok Klopčič et Tomaž Lorenz (violon), l'Octuor slovène, la Chorale Tone Tomšič, l'Orchestre d'instruments à vent et d'autres encore.

Dans le cadre du programme d'opéra, de drame et de ballet se produiront les ensembles de la ville jumelle de Rijeka, la Komedija de Zagreb, l'ensemble de ballet de Temišvar, «Le grand ballet» du Canada, les mimes Daniel des USA et Andres Valdes; le Théâtre Prešeren de Kranj présentera «L'affaire» de Kozak et le Théâtre de Maribor prépare la première de la «Jacera» de Tkač.

RENCONTRES INTERNATIONALES IMPORTANTES

Avec l'édification du centre de Sava, un des ouvrages les plus modernes du genre en Europe, Belgrade s'est rangé parmi les importants centres de congrès dans le monde.

Dans un grand nombre de journaux, de programmes de radio et de télévision et dans les divers moyens d'information par le monde on mentionne de plus en plus la capitale de la

Yougoslavie comme lieu où se tiennent des rencontres internationales importantes, des conférences et des congrès. Il nous suffira ici de citer quelques réunions les plus importantes par leur signification internationale.

A la mi-avril s'est tenu à Belgrade le 10e congrès des Italianistes, réunissant un grand nombre de savants, professeurs et autres experts importants de ce domaine de la vie culturelle.

Pour la première fois il y a eu dans notre pays cette année une réunion d'un organe de l'ONU. La dernière semaine d'avril s'est tenue au confluent de la Save et du Danube la réunion du Comité de l'ONU pour la décolonisation, connu sous le nom de comité des vingt-quatre, consacrée à la situation critique en Namibie et au Zimbabwe (Rhodésie du Sud). Fin mai eut lieu aussi une réunion internationale importante — la Conférence européenne des ministres des communications au centre de Sava.

Du 21 au 28 juillet on organisera à Belgrade «L'Intersténo» — championnat du monde des sténo- et des dactylographes, qui réunira les meilleurs maîtres et les plus connus de la sténographie et de la dactylographie.

Une réunion internationale très importante aura lieu aux premiers jours d'octobre. Ce sera l'assemblée annuelle de la Banque mondiale pour la reconstruction et le développement et du Fonds monétaire international, à laquelle se réuniront du 1er au 5 octobre plus de 5000 participants de plus de 110 pays. Pour l'organisation de cette réunion de très vastes dimensions Belgrade se prépare spécialement depuis plusieurs mois déjà. On a fondé un comité de la Ville de Belgrade pour l'organisation de cette réunion internationale et l'Union touristique de Belgrade a établi aussi une commission spéciale pour les manifestations culturelles, touristiques et sportives.

En ces jours d'octobre on organisera à Belgrade entre autres aussi quelques expositions intéressantes. Au Musée d'art national on ouvrira une exposition numismatique ainsi qu'une exposition de peintures de grands maîtres. Au Centre culturel de Belgrade il y aura une exposition de peintures des peintres naïfs les plus connus. Au Musée d'art contemporain, qui se trouve au confluent de la Save et du Danube, sera ouverte l'exposition des peintures de Milena Pavlović-Barili. Dans les autres musées on organisera aussi des expositions de bijoux anciens et modernes et d'anciennes gravures de Belgrade.

LA SLOVÉNIE EN VISITE EN FRANCE

Le Centre culturo-informatif yougoslave à Paris a vécu ces derniers temps aussi sous le signe de la Slovénie. L'ouverture de l'excellente exposition de Jože Ciuha, qui a éveillé une grande attention, a été suivie d'une soirée de Marc Alyn qui, en collaboration avec sa femme, a présenté agréablement et d'une manière assez détaillée pour les Français la Slovénie par l'image et la parole.

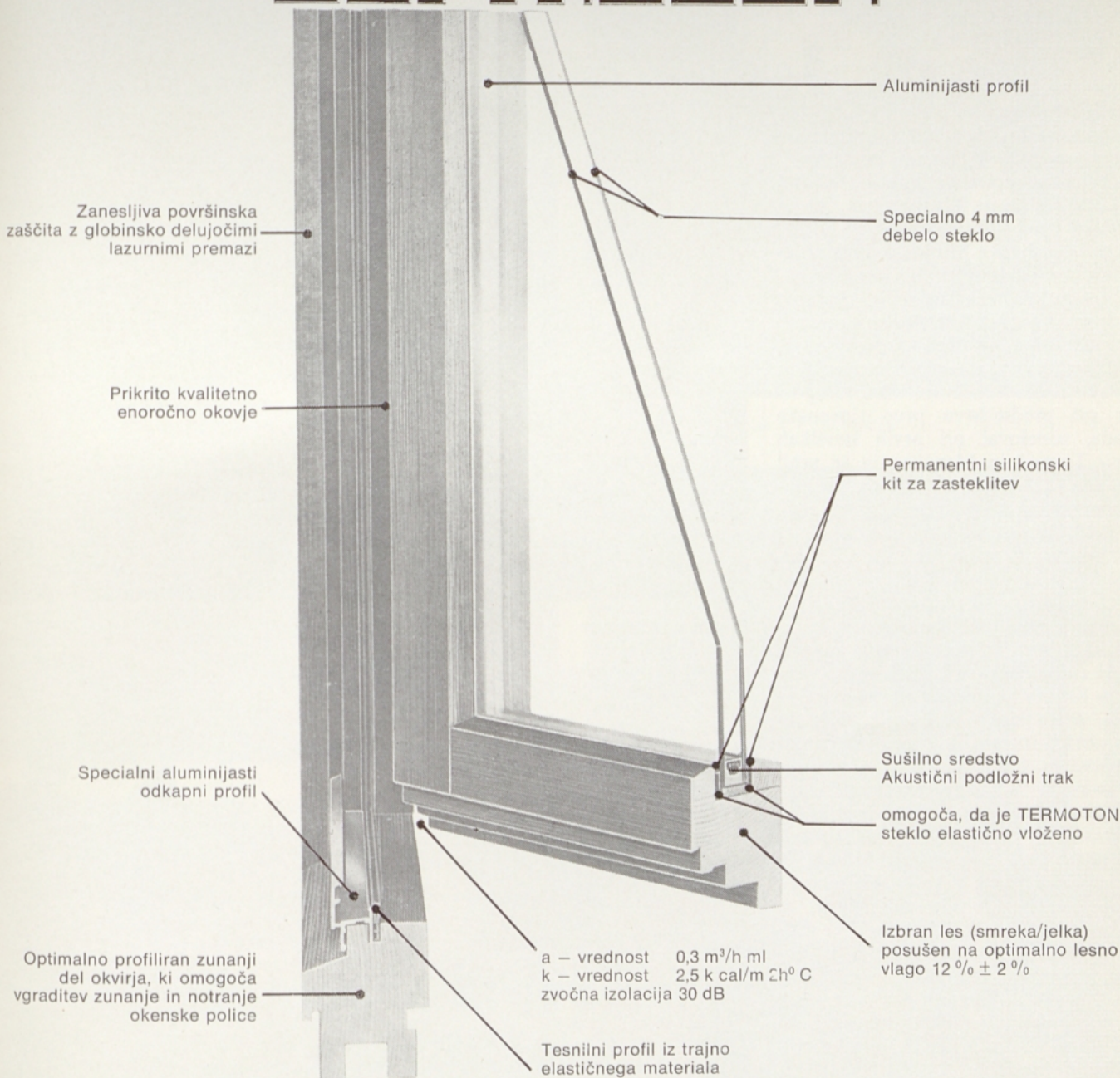
Marc Alyn est un poète et un critique littéraire français de quarante deux ans. Au cours de la soirée au Centre yougoslave où à l'aide de diapositives les époux Alyn ont présenté la Slovénie d'abord du point de vue géographique, puis du point de vue historique, le poète a lu les traductions (Jesenik—Alyn) des poèmes de Vodnik, Prešeren, Gradnik, Kosovel et Minatti.

Les Alyn ont eu déjà dans le midi de la France, à Uzès, où ils habitent, une soirée réussie du genre, consacrée à la culture slovène. L'auteur a l'intention de visiter avec sa femme encore quelques autres endroits de France, par exemple Ametz ou les environs de Lille, où vivent beaucoup d'émigrés yougoslaves.

Pour l'année prochaine, Marc Alyn prépare avec le traducteur Viktor Jesenik la traduction de tous les poèmes de Prešeren.

NOVI PROGRAM OKEN IN BALKONSKIH VRAT **JELOBOR 78** S TERMO- IZOLACIJSKIM STEKLOM **TERMOTON**

POSLOVALNICE TRGOVSKE MREŽE PODJETJA

64220 SKOFJA LOKA, Kidričeva 58
ZAGREB — 41260 SESVETE, Zagrebačka b. b.
55400 NOVA GRADISKA, Krajačičeva 31
52000 PULA, Fižela 7 a (na Stoji)
51260 CRIKVENICA, Vinodolska 31
57000 ZADAR, Biogradska b. b.
59000 ŠIBENIK, Ulica Bratstva i jedinstva 98
71211 SARAJEVO, Rajlovec ul. 21. Maja 147

22300 STARA PAZOVA, Kamenjarova 29
18000 NIŠ, ul. Nikodija Stojanovića (tata)
SKOPJE — 91206 MADJARI, ul. 821, br. 3
54000 OSIJEK, Cepinska b. b.
34000 KRAGUJEVAC, ul. Milivoja Bankovića b. b. — Beloševac
14000 VALJEVO, Kolubarska b. b.
58000 SPLIT, Kovanjinova 1
81350 BAR, Bioteh. obraz. c. D. Vlahović — ekon. dvor. centar

tel. 064 61-361
tel. 041 253-259
tel. 055 81-123
tel. 052 23-976
tel. 051 831-115
tel. 057 23-815
tel. 059 23-876
tel. 071 526-338
526-537
tel. 022 81-666
tel. 018 65-930
tel. 091 61-104
tel. 054 31-456
tel. 034 66-235
tel. 014 22-225
tel. 058 48-780
tel. 058 22-189

JELOVICA

LESNA INDUSTRIJA, SKOFJA LOKA, KIDRIČEVA 58, TELEFON: (064) 61-361

JOŽE KOLOŠA

MOJSTRI S KAMERO

Živopisna prekmurska pokrajina s slikovitimi kmečkimi hišicami, z zaspanimi rokavi Mure, mlini in štorcljami na slamnatih strehah — to je domovina Jožeta Kološe, enega izmed pionirjev slovenske fotografije.

Rodil se je leta 1920 v fotografski družini v Murski Soboti in se že v deških letih zapisal fotografiji, se šolal v Ljubljani in na Madžarskem, že na pomlad pred koncem vojne pa v Šiftarjevem mlinu v Murski Soboti organiziral fotolaboratorij komande prekmurskega vojnega področja. Kasneje je deloval kot šef foto službe komande mariborskega vojnega področja, organiziral prvo razstavo fotografij v osvobojenem Mariboru, bil fotoreporter pri predsedstvu prve slovenske vlade, sodeloval pri prvih številkah revij *Tovariš* in *Maneken* in se vrnil v svoje Prekmurje, da bi slikovno pomagal ustvarjati tednik *Ljudski glas*.

Pred dvajsetimi leti je odšel živeti v Koper in je svojo melanholično panonsko umirjenost soočil z živahnim mediteranskim temperamentom. Zdaj nastajajo novi cikli Kološeve kamere: Humanizem železa, Poezija upora, Stari zidovi, Hipi v Koštaboni . . . Tudi tu Kološa ne miruje; ob svoji vedno bolj prebujajoči socialno-kritični in angažirani fotografiji je pobudnik ustanovitve in sodelavec zavoda za ekonomsko in turistično propagando, organizira skupino N (neodvisni fotografi), ki je začela fotografsko odkrivati Istro, z galerijo Meduza je organizator prve akcije Koštabona, sedaj mednarodne kolonije Istra, je pobudnik in umetniški vodja prve stalne jugoslovanske fotogalerije v Koprju, ustanovni član združenja USUF-EUROPHOT, organizator potujočih razstav po krajevnih skupnostih in prvega mednarodnega bienala kombinirane fotografije . . .

Kritiki, ki vsa leta spremljajo in ocenjujejo njegovo delo, soglasno ugotavljajo, da je Jože Kološa-Kološ zaslužil visoko mesto v zgodovini slovenske fotografije. Da je v mnogem ubiral in še ubira pionirske poti, često tvegane in nevhvaležne, a da je svojo ljubezen posvetil prvobitni naravi in človeku v njej. Svojemu rodnemu Prekmurju je zapel pesem kot je doslej še ni noben mojster kamere.

Prekmurski kosec

Mlin na Muri

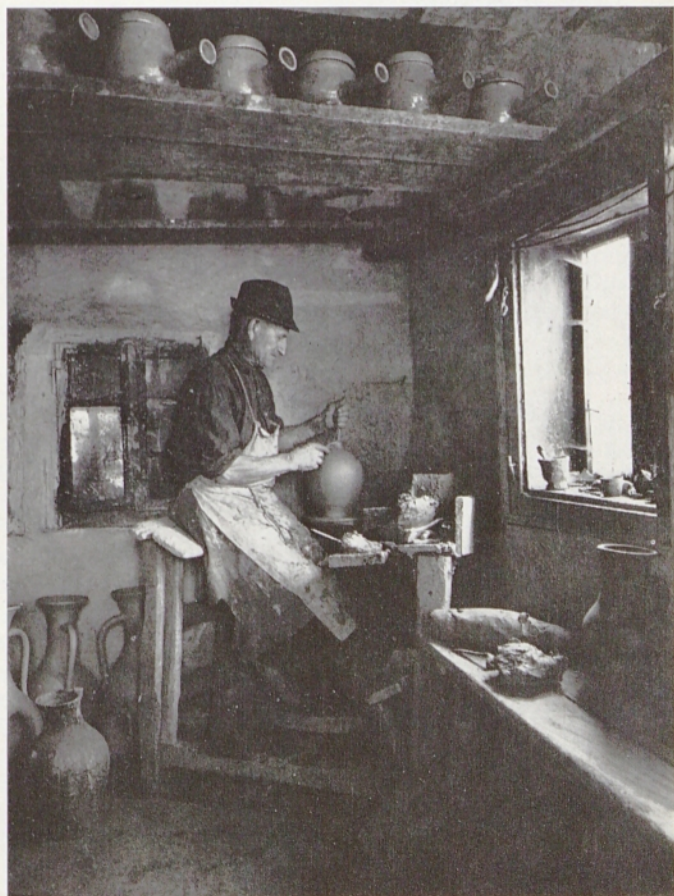
Krkavče v Istri

Nedeljski popoldan v Prekmurju

Hrastovlje

Filovski lončar

NASI PO SVETU

Peter Elish, glavni predsednik SNPJ

ZDA

75 LET SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Leta 1904 se je v Chicagu sestalo dvanajst mož, ki so zastopali več samostojnih slovenskih organizacij in klubov oziroma društev; zborovali so štiri dni. Sporazumeli so se, da bodo skupno delovali in ustanovili novo slovensko podporno organizacijo, ki je dobila ime Slovenska narodna podporna jednota.

Čemu so ustanovili novo organizacijo in kakšni so bili njeni cilji? Ustanovitev nove podporne organizacije so v prvi vrsti narekovali ekonomske potrebe. V tistih časih so izseljenci v velikem številu prihajali iz Slovenije, kajti rodna gruda jim ni mogla odrežati dovolj velikega kosa kruha. Upali so, da bodo tu našli boljše življenjske pogoje. Toda kmalu so se prepričali, da Amerika ni dežela, kjer se cedita »mleko in med«, ulice in ceste pa niso tlakovane z zlatom. Ker so bili Slovenci vajeni težkega dela že od doma, so večinoma brez težav našli delo v novem svetu. Toda delovni pogoji so bili izredno težki; delavci v tistih časih niso imeli nobene zdravstvene zaščite in če je kdo umrl, večinoma ni bilo denarja, da bi poravnali stroške za pogreb.

Zato je bila ustanovitev bratske podporne organizacije nujna, vsak član je mesečno prispeval določeno vsoto v osrednji sklad. Če se je pokazala potreba, so izplačali podporo. Nova organizacija je v začetku pred-

videla izplačilo pomoči v primeru bolezni ali nezgode, izplačevali pa so tudi posmrtnino dedičem pokojnega.

Kot smo omenili, so pred ustanovitvijo Slovenske narodne podporne jednote že obstojale in delovale podporne organizacije, ki so bile bodisi versko usmerjene ali pod močnim vplivom cerkve in duhovščine. Tega pa chikaški pionirji niso želeli. Zamislili so si organizacijo, ki bi temeljila na svobodomiselni in demokratični podlagi in s katero bi upravljali sami člani.

Od začetka pa vse do današnjega dne so statut in pravila zelo demokratično zasnovana. Člani imajo svoj glas pri vseh važnejših odločitvah.

Pionirji nove organizacije, ki je bila osnovana v prvih aprilskih dneh leta 1904, so uvideli, da je ekonomski sistem Združenih držav Amerike zelo krivičen do delovnega ljudstva. V začetku 20. stoletja so se zvrstila številna delavska gibanja, krepilo se je socialistično gibanje pod vodstvom Eugena Debsa.

Želeli so ustanoviti bratsko organizacijo, ki ne bi temeljila le na svobodni in neodvisni podlagi, temveč bi nudila bratsko oporo in pomoč članom, usmerjala bi njihovo miselnost, nudila oporo delavskemu gibanju in delavskim strankam. Skratka, bili so socialni demokrati v svojem bistvu.

Pionirji nove bratske organizacije so bili glede na omenjena načela pravi vodniki in preroki. V nekaj letih se je nova organizacija razvila v največjo slovensko podporno organizacijo v Ameriki. Višek je dosegla pred drugo svetovno vojno, to je v štiridesetih letih, ko je štela 76 tisoč članov in članic. Danes šteje organizacija 58.000 odraslih članov in članic.

Slovenska narodna podporna jednota je največja slovenska organizacija na svetu, društva delujejo po vseh državah Združenih držav Amerike. Vrednost zavarovalnin znaša 77 milijonov dolarjev, premoženje je ocenjeno na 30 milijonov dolarjev.

Mnoga lokalna ali krajevna društva imajo svoje dvorane, kegljišča in celo pikniške prostore. SNPJ ima svoj rekreacijski prostor, ki je v vzhodni centralni Pennsylvaniji blizu ohijske meje. Posest meri 485 oralov, na zemljišču je 48 počitniških hišic, ki jih je vodstvo zgradilo za svoje člane in članice. Rekreacijski prostor ima veliko poslopje, ki služi različnim namenom, tam so dnevni prostor, kuhinja, jedilnica, velika dvorana za razne prireditve in več manjših sob, ki služijo različnim namenom. Ljubitelji plavanja uživajo v velikem bazenu, jezero z obsegom 25 akrov ima v sredini otokček in spominja na Blejsko jezero z otokom. Igralci golfa pridejo na svoj račun na velikem igrišču golfa.

Tisti, ki imajo šotore in počitniške hišice, lahko preživljajo počitnice na posebej za to urejenem prostoru za taborjenje in šotorenje. Velik paviljon in nekdanje gospodarsko poslopje pa služita za razne kulturne in družabne prireditve. Velik ponos je etnografska zbirka, kjer so razstavljeni predmeti, ki spominjajo obiskovalce na rodni dom.

Slovenska narodna podporna jednota izdaja svoje glasilo Prosveto, za mladi rod pa mladinsko glasilo — The Voice of Youth.

Skoraj ne mine teden, da ne bi bilo prireditve na rekreacijskih prostorih SNPJ, bodisi pod okriljem lokalnih društev ali pa raznih kulturnih skupin. Najbolj priljubljene športne panoge so: kegljanje, golf, košarka, balinanje in žoganje.

Ker se z naglimi koraki približujemo zadnjima dvema desetletjema 20. stoletja, se sprašujemo, kakšna bo bodočnost SNPJ in kakšni so njeni cilji in naloge. Ali bo uspelo zadržati sedanje število članov in pridobiti nove člane, posebno pa mlade in še nerojene potomce slovenskih naseljencev.

To je težavno vprašanje, odgovor nikakor ni lahak. Toda rekel bi, da različne sile delujejo proti nam.

Mnogi Slovenci drugega rodu se žele, podobno kakor tudi pripadniki drugih narodnostnih skupin, otest spon in okov etničnosti in se spojiti in vlti v splošno »ameriško« kulturo. Praktično smo že izgubili eno generacijo mladih ljudi, ki se niso želeli zblíževati ali združevati z nami.

Druga sila, ki deluje proti nam, so mešane poroke. Slovenci in Slovenke si poiščejo zakonskega druga ali družico, ki je druge narodnosti, ima drugačno kulturno ozadje in narodnostno pojmovanje. Jasno je, da potemtakem ne morejo čutiti tako, kot čutijo naseljenci slovenskega porekla.

V Ameriki je vedno več primerov, da se Slovenci ženijo s pripadnicami drugih narodnosti in seveda tudi narobe, Slovenke stopajo v zakon z možem, ki je druge narodnosti. Imamo potomce, ki so polovica, četrtnina ali celo osmina slovenskega porekla. Število se bo z leti samo še povečalo.

Toda nikar me napačno ne razumite, kajti veliko je Slovencev drugega, tretjega ali celo četrtega rodu in celo mnogo takih, ki imajo le polovico, četrtnino ali celo osmino slovenske krvi v svojih žilah, in so močna opora Slovenske narodne podporne jednote. Vneto iščejo svoje »korenine«, se zanimajo za slovensko zgodovino in kulturne pridobitve matične dežele.

Pretekli teden sem dobil pismo mladega izobraženca z anglosaškim priimkom. Zapisal je: »Rad bi postal član SNPJ, kajti sem delno slovenskega

rodu. Stari oče in stara mati po materini strani sta bila Slovenca. Kje je najbližje društvo SNPJ? Svetujte mi.« Prepričani smo, da ljudje, kot je ta mož, delajo čast SNPJ.

Je pa še en problem, ki je svojstven vsem bratskim organizacijam, ki nudijo zavarovalnino. Mnogi mladi ljudje se ne menijo veliko za običaje in nekoliko zastarele metode zavarovanja, ki so značilne za večino bratskih organizacij.

Bratske organizacije, kot je naša SNPJ, nimajo metod, ki so lastne križarskim pohodom za pridobivanje novih zavarovancev. Želimo zaščititi naše člane pred neugodami v življenju, toda tako zaščito nudijo tudi vladne in privatne zavarovalnice. Ker pa imajo slednje v svojih vrstah sposobne in agresivne zavarovalne agente, seveda bolj uspevajo; tudi s tem so se znižale vrste članov v bratskih organizacijah. SNPJ pri tem ni izjema.

Vendar smo bili dosedaj srečni, kajti med našimi člani je veliko vdanih, prizadevnih in požrtvovalnih članov in članic. V naših vrstah so člani, ki niso le ponosni na slovensko poreklo, temveč so ponosni na načela in ideale, na katerih je bila osnovana Slovenska narodna podpora. Preveva jih duh skupnosti in tovarštva in bratstva. In ta pripadnost bo vsekakor trdna vez v bodočnosti.

Vodstvo Slovenske narodne podpore jednote se zaveda, da se bodo morali prilagoditi zahtevam in duhu novega časa, prav tako se bodo morali prilagoditi potrebam članstva v svetu, ki se nenehno spreminja.

Peter Elish, predsednik

KANADA

SLOVENSKA ŠOLA PRI ZDRUŽENJU

»MATI IN OTROK«

Slovenščina, materinščina številnim slovenskim otrokom ni le dodatna muka in obremenitev, ki jo je treba prestajati ob sobotnih dopoldnevih, ko so otroci že utrujeni od kanadske šole. Ta šola je živ, tekoč in pisan slovenski jezik, poln lepih tradicij, pravljič pa tudi resničnega vsakdanjega ustvarjalnega življenja. V tem pismu bi rada na kratko opisala delo slovenske šole v okviru Kanadsko-jugoslovskega združenja »Mati in otrok«, ki je bila ustanovljena leta 1975. Zdaj obiskuje to šolo okrog 40 učencev, število pa se hitro spreminja, čemur je vzrok dokaj razgiban način življenja jugoslovske priseljencev v Kanadi. Slovenski razred je najmočnejši: šteje štirinajst otrok v starosti od prvega razreda dalje. Slovenski pouk obiskujeta tudi dve mladi mami-

Frank Kukovica iz St. Catharinesa v Ontariu, Kanada, je v marcu v krogu številnih prijateljev slavil 50-letnico svojega zanimivega življenja. Čestitkam so se pridružili tudi številni člani Kanadsko-slovenske skupine za kulturne izmenjave, slovenskega društva Lipa Park in Vzajemne podporne zveze Bled, pri katerih Frank sodeluje z velikim veseljem in požrtvovalnostjo. Še veliko srečnih in zadovoljnih let mu želi tudi naše uredništvo!

ci, pa ne zato, da bi samo spremljali svoje otroke, ampak se hočeta tudi sami česa naučiti.

Vprašala sem starejšo, Frances Bukovec, mater dveh deklic, ki prav tako hodita v slovensko šolo — Danice in Lilijane, kaj je njo kot rojeno Kanadčanko iz Quebeca pripeljalo do tega, da se je tako resno zavzela za učenje slovenskega jezika:

»Poročila sem se s Slovencem in že to je za mojo radovedno naravo dovolj močan vzrok, da se naučim njegovega jezika. Kot vidite, mi je zaenkrat še vedno lažje izražati se v rodni francoščini ali pa v angleščini, ki mi je drugi jezik, vendar sem se skupaj z dekletoma naučila že kar precej slovenščine. Vse tri, seveda pod vodstvom učiteljice, skupaj premagujemo težave prehoda iz enega jezika v drugi ali tretji. Poleti, ko bomo obiskali moževe svojce v stari domovini, se bomo lahko s njimi pogovarjale in ne bo nam treba stati ob strani in se dolgočasiti kljub prijaznim obrazom in veselju, ki nas vedno obkrožajo, kadar koli smo na obisku v Sloveniji.«

Druga takšna mamica, 29-letna Lojzka Muc, mlada žena, ki se je rodila v slovenski družini v Kanadi in poročila s Slovencem, obiskuje šolo iz podobnih vzrokov. Želje po obvladanju materinega jezika, pa možnosti sporazumevanja v domovini.

Mladi učenec Johny Nemanič, katerega že ime pove, da so starši prišli

v Kanado iz Bele krajine in ki obiskuje slovensko šolo že od njene ustanovitve dalje, pa mi je povedal tole: »Rad bi se naučil slovenščine, da bi lahko govoril s staro mamo, ki živi v Metliki. Pa tudi pisal bom svojemu prijatelju Robiju v Novo mesto. Da, tudi prijatelje sem našel v slovenski šoli, Davida in Michaela Kekiča, s katerima se skupaj podim po hodnikih ob odmoru.«

Saj vzroki za obstoj šole so vsem bolj ali manj jasni, predvsem pa so jasni staršem in tistim, ki se nameravajo vrniti v domovino.

»Res je, da je to slabo nadomestilo za obširno in poglobljeno znanje, ki ga pridobijo redni učenci v šolah v Sloveniji,« je pripomnila učiteljica, »vendar jim skušam približati in dati osnovo, na kateri bodo lahko gradili kasneje sami, ali pa v okviru redne slovenske šole. Seveda so pogoji za delo dosti težji od tistih, ki sem jih bila vajena doma, pa čeprav sem učila v odročni gorski vasici, kajti tukaj imam učence različnih starostnih profilov, ki jim skušam v istem času približati vsakemu svojo snov. Zveni skoraj nemogoče in je dostikrat zelo naporno, vendar izbire ni. Učim, ker je to moj poklic, ki sem ga izbrala iz veselja in ki se mu še vedno iz veselja posvečam. Ne prinaša nobenih finančnih dobrin, ker za svoje delo ne dobim redne plače, temveč le toliko, da se pokrijejo stroški prevoza — stanujem,

Doborniki in del članstva Združenja Jugoslovancov v sev. Franciji in Posmrtninskega sklada

kot vsi, ki prihajajo v šolo, približno 40 km stran — in pa tu in tam kakšno kosilo. Vendar, ker je tudi moj lastni sin učenec v naši šoli, imam še en vzrok več, da vztrajam. Ob zaključku šolskega leta, ki je konec maja, po končani akademiji, ki jo redno vsi skupaj pripravimo za starše in prijatelje, pa mi je v veliko veselje in ponos in nagrado neskončno veselje otrok ob radodarnih in zasluženih aplavzih po uspešno predstavljenih recitacijah, pesmih ali igrich. S starši vred se veselim njihovih uspehov.»

Zanimalo me je tudi, kaj meni, da bi bilo potrebno za izboljšanje delovanja šole in za njen razvoj?

»V letošnjem letu je ontarijska deželna vlada finančno pa tudi politično okrepila vlogo in delovanje vzgojno-kulturnega koordinacijskega telesa »Heritage Programme«, ki pomaga vzdrževati tradicijo in kulturno dediščino etničnih skupin. S tem je tudi naša šola dobila večjo finančno participacijo s strani zunanjih faktorjev, tako da je del finančnega bremena le odvrnila z ram staršev. Vendar to še ne pomeni, da je izboljšano tudi naše delovanje, ali pa da so nam (predvsem otrokom — šolarjem) dane boljše perspektive, možnosti za delo in učenje. Še vedno je zelo prisotno vprašanje strokovne pomoči in nasvetov, ki jih potrebujemo, če želimo dati mladim, ki se bodo nekoč vračali v domovino svojih prednikov, trdnejšo perspektivo. Zelo bi nam pomagali nasveti kolegov iz Zahodne Nemčije, kjer so slovenske šole že utrjena praksa, ali pa strokovnih teles s področja vzgoje in izobraževanja iz SR Slovenije. Večje in trdnejše sodelovanje bi okrepilo naše delo tukaj, kar bi brez dvoma rodilo bogate sadove.«

Razmišljanje učiteljice Rozike je vsekakor tudi odmev razmišljanj velike večine staršev, predvsem mladih delavcev, ki so se naselili v Kanadi le začasno in se nameravajo vrniti v domovino. *Paula Zupanc Ečimović*

AVSTRALIJA

DAN MATER NA TRIGLAVU

Slovenski klub Triglav v Sydneyu je slovesno proslavil avstralski materinski dan, najlepši in najpomembnejši družinski praznik v tej državi. Slovenci so pripravili vrsto prireditev v svojih društvih, materam pa so posvetili tudi posebno radijsko oddajo. Klub Triglav je imel proslavo v klubskih prostorih v St. Johns Parku, kjer so mamicam zaželeli vse najboljše za njihov praznik zlasti najmlajši, vsi skupaj pa so se zavrteli ob zvokih ansambla »Mavrica«.

USPEH KLUBA PLANICA

Slovenski klub Planica je ponovno lepo uspel z letnim plesom v dvorani mestne hiše v Wollongongu. Odbor kluba, zlasti pa prizadevni predsednik Zvonko Groznik, je bil gotovo zadovoljen, ko je videl obraze številnih prisotnih gostov. Poleg župana Wollongonga je bil prisoten tudi senator Tony Mulvihill in vicekonzul jugoslovanskega konzulata v Sydneyu Božo Cerar.

Za kulturni spored so poskrbeli tudi pevci moškega pevskega zbora Triglav iz Sydneya pod vodstvom Bora Sedlbauerja, ki so ubrano zapeli vrsto lepih slovenskih narodnih oziroma umetnih pesmi.

Omenimo naj še, da se je pred nekaj tedni prvokrat predstavil publiko tudi nov slovenski mladinski ansambel »Novi zvoki«, ki ga vodi mlada glasbenica Nadia Baša. Mladi ansambel vabi v svoje vrste še enega člana, ki bi igral trobento ali klarinet (ali oboje).

NOVICE IZ BRISBANA

Slovenski radijski spored v Brisbanu je uspešno stekel 21. aprila. Začeli

smo kot gostje ene od brisbanskih radijskih postaj, ki nam odstopa čas ob sobotah in nedeljah, dokler se ne bo etnični spored preselil v lasten studio.

Naš prvi polurni spored je izredno lepo uspel. Pričeli smo z »Janezom in Micko«, Franc Košir nam je pomagal s »shujševalno kuro«, sledili pa so še drugi slovenski ansambli in pevci. Med glasbo smo objavili tudi poziv za zbiranje sredstev za pomoč prizadetim v potresu v Črni gori. Mimica Grilanc je napoved prebrala v angleščini, tonski mojster pa je bil Franc Vodopivec.

Vsi štirje jugoslovanski radijski odbori v Brisbanu so organizirali tud dobrodelni koncert, katerega dobiček smo namenili za pomoč Črni gori. Nastopal je filharmonični orkester Queenslanda pod vodstvom Vanča Cavdarskega in ansambel Jedinstvo.

Alfred Milner, Kenmore, Qld.

FRANCIJA

OBČNI ZBOR IN DRUGE NOVICE

Združenje Jugoslovancov v severni Franciji je imelo 8. aprila redni letni občni zbor v občinski dvorani v Sal-laumesu. Občni zbor je začel predsednik, ki je pozdravil številne navzoče člane, potem pa so z enominutnim molkom počastili spomin med letom umrlih članov. Predsednik Združenja je nato poročal, da je imel odbor v preteklem letu sedem sej in da je bilo organiziranih več prireditev, ki so lepo uspeli. Na žalost se društvo zaradi pomanjkanja finančnih sredstev ni moglo udeležiti lanskega srečanja slovenskih društev v Frankfurtu. Združenje pa je sodelovalo pri organizaciji francosko-jugoslovanskega kulturnega tedna, ki je bil v novembru 1978.

Blagajnik združenja je nato poročal, da je v blagajni 5.937,12 frankov. Razdeljenih je bilo tudi več denarnih pomoči in to: Miklavec Francu, Brez-

nik Francu, materialna pomoč je bila dana članici Pintar Mariji in članu Zupanu Henriku. Revizorja sta poročala o vzornem vodenju blagajniške knjige.

V novi odbor Združenja so bili za tem izvoljeni: častni predsednik Justin Čebul, predsednik Anton Cigan — Marija Rahle, tajnik Anton Judež — Štefanija Vozel, blagajnik Ivan Demšar — Edouard Rataj. Namesto Franca Filipiča, ki je odstopil zaradi bolezni, je bila izvoljena Chevalier Hrvat Ivanka ter Josef Kadivnik kot revizorja. Kot pomožni odborniki so bili še izvoljeni: Štefan Gradišnik, Terezija Kozole, Leopold Zorko, Gustave Steban in Marija Rataj. Skrb za organizacijo je prevzela študentka Karolina Rataj. Društvo šteje 160 članov. Občni zbor je ob koncu sklenil, da bodo predsedniku Jugoslavije Josipu Brozu Titu poslali čestitko za njegov 87. rojstni dan.

Po končanem občnem zboru so člani in članice proslavili tudi dan žena in materinski dan. Vsaki prisotni materi so podelili šopek nageljnov.

Po zaključku občnega zbora Združenja Jugoslovanov je bil na sporedu tudi občni zbor pogrebnega sklada. Predsednik Justin Čebul je odprl zbor in pozdravil vse navzoče ter podal besedo tajnici Mariji Dolinar, ki že več let vestno opravlja to delo. Tajnica poroča: Od zadnjega občnega zbora do danes je umrlo 10 članov. Umrla so: Mutnik Petar, Felicijan Avgust, Gačnik Franc, Vozelj Karolina, Podlunšek Olga, Furman Marija, Kunej Ema, Rus Franca, Tomšič Marija in Menard Terezija. Izplačanih je bilo 7.270 frankov pogrebnin. Društvo šteje 182 družinskih članov. Odbor sestavljajo naslednji odborniki: predsednik Justin Čebul — Leopold Zorko, tajništvo — Dolinar Marija, blagajničarka Francka Prek Filipič in Furmenčak, revizija Edouard Rataj — Leopold Zorko sin. Pristopajte k temu potrebnemu jugoslovanskemu društvu!

Pred tem je Združenje Jugoslovanov v severni Franciji pripravilo tudi tradicionalni družabni večer 25. februarja letos, ki se ga je udeležilo okrog 250 rojakov. Prizadevne rojakinje so poskrbele za domače dobrote kakor tudi za glasbo s kaset z domačimi melodijami. Dedek Mraz je obdaril staro in mlado.

Justin Čebul, Lievin

BILA SVA TRIKRAT POROČENA

Sporočam vam, da me je zapustila moja ljuba žena Marija Tomšič. Skupaj sva živela polnih 62 let in sva bila trikrat poročena — prvič leta 1917 v Trbovljah, drugič 50 let pozneje tudi

v Trbovljah in tretjič leta 1977 v Franciji. To zadnje, biserno poroko je opravil župan kar pri nas na domu. Z njim sta bili tudi dve priči in dva novinarja. Prav lepo je bilo. Jaz sem bil 3. maja star 83 let in tudi nisem zdrav. Spomin mi pogosto uhaja na mlada leta, ki sem jih preživel v domovini. Moja mama je umrla, ko sem bil star deset let, zato nisem hodil v veliko šolo, moral sem iti služiti po svetu. Zdaj, po smrti moje ljube žene, pa sem ostal čisto sam. Nihče ne ve, kako je hudo, če tega ni sam poskusil. Težka so leta samote po 62 letih skupnega življenja v srečnem zakonu.

Alojz Tomšič, Wingles, sev. Francija

SLOVENSKA ŠOLA TUDI V NANCYJU

Gotovo ni odraslega Slovenca, ki ne bi slišal za slovenske rudarje, ki delajo v Merlebachu, Aumetzu, Pasde-Calais, francoskih rudarskih bazenih, pa tudi za Slovence v Parizu. Manj znani pa so Slovenci iz Nancyja, saj nas je odraslih komaj okrog 20. Pa še od teh je precej mešanih zakonov. Zanimivo je, da smo vsi doma iz obrobnih krajih Slovenije, Primorske, Prekmurja. Tare nas dejstvo, da se naši otroci prehitro asimilirajo, še posebej tisti iz mešanih družin. Tudi kadar sta oba starša Slovenca, otrokom bolje teče jezik naroda, med katerim prebijejo večino dneva v šoli in pri igri.

Midva z ženo sva oba Slovenca, otrokom navadno govoriva slovensko, vendar nam oni nehote odgovarjajo po francosko, tako da se včasih morava ujeziti, oziroma jih prisiliti, da odgovarjajo po slovensko. Kot blagajnik v banki imam stike z ljudmi. Med njimi dostikrat naletim na slovenske priimke kot Medved, Jelen, Zalokar, Poljanšek itd. Nekateri izmed njih so bili celo rojeni v Sloveniji in so kot majhni otroci prišli s starši v Francijo. Ko jih pobaram, ali znajo kaj slovensko, največkrat dobim odgovor: »Helas, non! Mes parents ne m'ont pas assez obligé parler leur langue. Maintenant je regrette beaucoup.« (»Žal ne znam, ker me starši niso primorali govoriti njihov jezik. Sedaj mi je zelo žal.«) Res je, otroška pamet ne razume vrednosti znanja več jezikov. Zlasti pa ne razume, kako pomembno je, da znajo jezik svojih prednikov. Zato pa je dolžnost staršev, da poskrbijo, da se njihovi otroci naučijo slovenskega jezika. Zgrda seveda ne bo šlo. Z lepimi besedami je treba otroku prikazati prijaznost slovenske besede, tega naj se starši zavedajo. Naj jih učijo lepih slovenskih pesmic, naj jih prepričujejo, da je slovenska lite-

Pokojna naročnica Marija Tomšič

ratura prav tako lepa, kot literatura velikih narodov. Tu v tujini posebno razumemo stihe našega velikega Prešerna: »Žive naj vsi narodi, ki hrepene dočakat dan, da koder sonce hodi, prepri iz sveta bo pregnan«.

Večkrat doživim, da kakšen rojak izjavlja: »Kaj bom mučil otroka z jezikom, ki ga govori le okrog 2 milijona ljudi.« Bolj se spleča znati francoščino, angleščino, jezike, ki jih govori več sto milijonov ljudi. Toda to je naš jezik, jezik naših prednikov, ki se je ohranil stoletja, kljub temu, da nismo bili svobodni. To je naša najdragocenejša last. Prej omenjene tožbe »tujcev« s slovenskimi priimki, so mi dale pobudo, da sem se pozanimal na konzulatu, kako bi nam omogočili pouk slovensčine. Vice-konzul tov. Brajkovič, h kateremu se Slovenci najraje zatekamo, ker obvlada naš jezik, nam je velikodušno obljubil: »Če zberete vsaj 13 učencev, vam plačamo potne stroške za učiteljico«. Zbrali smo jih 15, ki redno prihajajo.

Sedaj že tretji mesec prihaja vsako nedeljo iz 100 km oddaljenega Merlebacha tov. Skrtova, ki jim po tri običajne ure zbuja ljubezen do slovenskega jezika in vsi jo pozorno poslušajo in sodelujejo z njo. Po štirikratnem pouku so že za dan žena z navdušenjem in ponosom pokazali, kaj so se ta čas naučili. Izvedli so lep program (recitacije, petje, igranje slovenske narodne glasbe in narodne ples). Ta dan bo vsem pričujočim še dolgo ostal v spominu.

Branko Marsič

ZNANSTVENIK IN RODOLJUB

LETOS MINEVA 125 LET
OD ROJSTVA MIHAJLA PUPINA

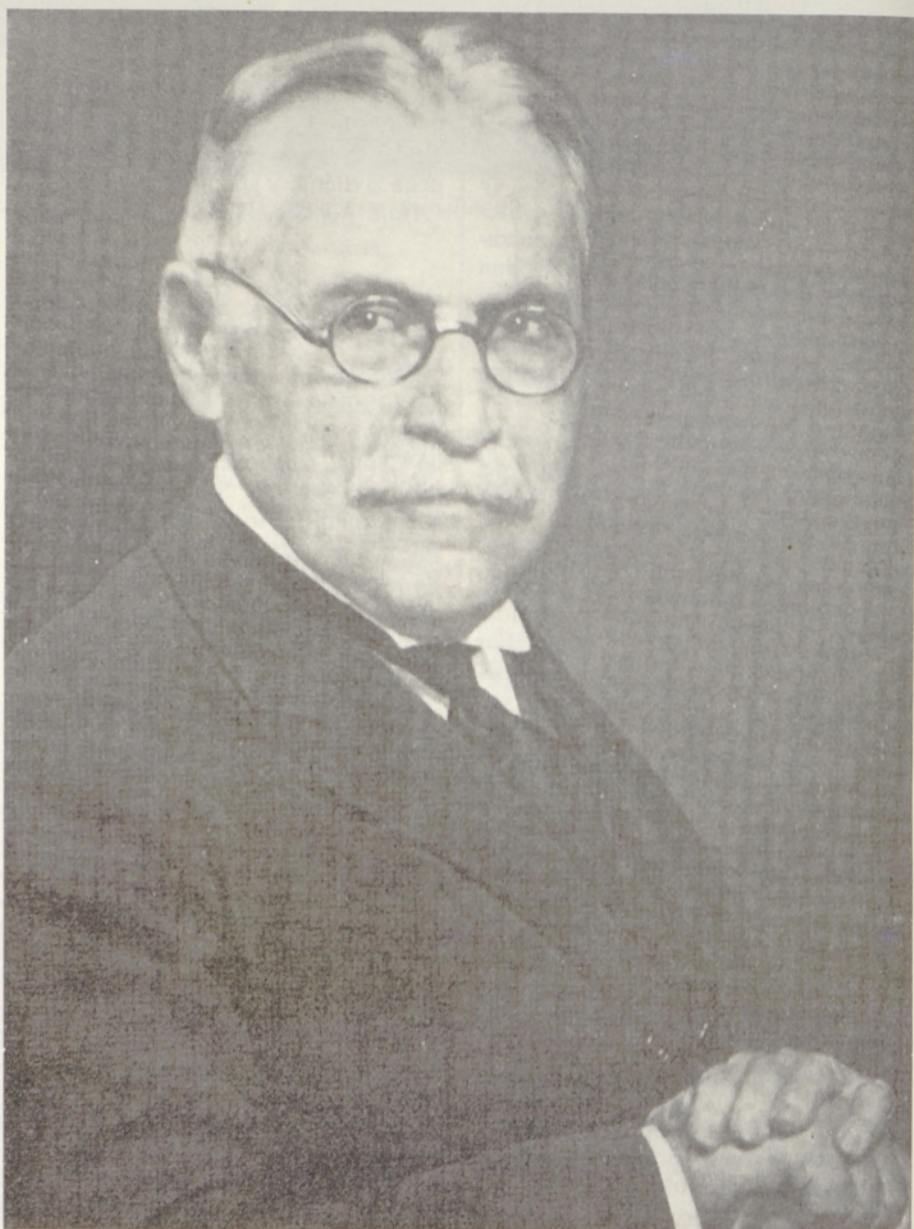
Mihajlo Pupin, veliki znanstvenik srbskega rodu, ki je vsa svoja najbolj ustvarjalna leta prebil v Združenih državah Amerike, je bil eden od prvih ljudi, ki je tkal tesnejše vezi med Južnimi Slovani in Ameriko, oboji pa imajo dovolj razlogov, da se ga ob 125. obletnici njegovega rojstva, ki bo oktobra letos, spominjajo s hvaležnostjo in pozornostjo.

Ta mož je bil poleg Nikole Tesle gotovo največji znanstvenik srbskega in južnoslovanskega rodu nasploh s področja elektrike in elektrotehnike, prav tako pa tudi v ZDA konec devetnajstega oziroma v začetku našega stoletja. Mihajlo Pupin je patentiral kar 24 izumov, prvega leta 1894, zadnjega leta 1924. Največ njegovih odkritij je s področja telefonije, telegrafije in radijske tehnike; v svetu je zaslovel z odkritjem postopka tako imenovane »pupinizacije«, ki je omogočil prenos pisanih in govornih signalov na velike razdalje. To pred tem ni bilo mogoče, ali bolje rečeno, znano.

Kasneje se je posvetil proučevanju pojava elektromagnetizma, kar je slednjič pripeljalo do odkritja kroženja električnega toka, kar dandanes univerzalno izkoriščajo pri vseh radijskih zvezah. Aprila leta 1896 je odkril sekundarno rentgensko radiacijo, kar je bilo izredno pomembno za napredek elektronske fizike. Istega leta je odkril naglo metodo rentgenskega snemanja, kar je skrajšalo čas razvitja slike z ene ure na le nekaj sekund. To metodo rentgenskega snemanja še danes na široko uporabljajo.

Veliko časa je Mihajlo Pupin posvetil proučevanju telegrafskega in telefonskega prenosa znakov. Prenos teh znakov s pomočjo kablov je predstavljal v ZDA velik problem, saj so ameriška mesta enovito zahtevala, naj potekajo vse telefonske zveze v mestih pod zemljo. Pupin je problem iznajdljivo rešil: matematično in eksperimentalno je dokazal, da je mogoče telefonijo storiti z ustreznimi tehničnimi posegi in kajpak s pomočjo kabla enakovredno oziroma celo boljše od zvez s pomočjo žičnih visokoinduktivnih prevodnikov.

Kolegi in strokovnjaki so zelo cenili Pupinovo delo. O tem nemara pričča dejstvo, da so mu kar na šestnajstih univerzah v ZDA in v svetu

Mihajlo Pupin (delo slikarja Uroša Prediča)

podelili naslov častnega doktorja, prejel je tudi številna druga priznanja in nagrade. Občasno je bil na čelu nekaterih pomembnih ameriških znanstvenih ustanov, kot na primer ameriškega radijskega inštituta, newyorške akademije znanosti, ameriškega elektroinženirskega inštituta, ameriškega združenja za napredek znanosti in podobno, bil pa je tudi član mnogih akademij in znanstvenih društev.

SKOZI TRNJE DO ZVEZD

Preden je Mihajlo Pupin pričel nizatati velike znanstvene uspehe, je moral prehoditi težavno in negotovo pot. Rodil se je 9. oktobra leta 1854 v vasi Idvor v Banatu, področju v današnji avtonomni pokrajini Vojvodini, »žitnici« sodobne Jugoslavije. Starša sta bila zemljiška posestnika, ne bogata, a tudi revščine doma niso poznali. Zavoljo tega so nadarjenega Mihajla kljub štirim bratom in petim sestram lahko po končani pravoslavni osnovni šoli poslali v realko, ki je bila v bližnjem Pančevu. Šolanje mu ni povzročalo težav, bil je odličnjak. A kljub temu ga je moral predčasno prekiniti: zaradi sodelovanja v srbskem nacionalno-osvobodilnem gibanju, ki sta ga vodila Svetozar Miletić in Svetozar Marković in ki je bilo družbeno napredno ter usmerjeno proti avstro-ogrski nadvladi, je moral realko v Pančevu zapustiti. Nekateri njegovi učitelji, ki so poznali dečkovo izredno nadarjenost, in ambiciozna mati Olimpijada so mu omogočili, da je šolanje nadaljeval v Pragi. A tudi tam se je Mihajlo pečal s »politiko«. Na strani čeških rodoljubov je sodeloval v demonstracijah proti gospodovalnemu nemštvu; to in domotožje ter slabe gnotne razmere, v katerih je živel (neredno je prejemal štipendijo iz Pančeva) so storili svoje: Pupin je prvič doživel neuspeh v šoli. Razočaran je prodal borno imetje (kožuh, kučmo in še nekatere malenkosti), z izkupičkom pa se je podal v Hamburg, kjer se je vkrcal na ladjo za Ameriko.

Po naporni in neudobni vožnji (kot je sam zapisal, se je nenehno boril za prostor ob ladijskem dimniku, kjer mraz ni bil tako hud) bi ga takoj po izkrcanju na ameriška tla skorajda poslali nazaj v Evropo. Rešila sta ga le veliko znanje in bistrost duha. A s tem težav še zdaleč ni bilo konec.

Dvajsetletni mladenič se je začel boriti za gol obstanek: tako kot mnogi kasneje uspešni ljudje se je prebijal s težkimi fizičnimi deli; bil je delavec na farmi, nosač, zidar, tesar in podobno. Njegov položaj se je nekoliko izboljšal komaj ko je dobil zaposlitev v neki newyorški tovarnici prepečenca. Tedaj je lahko začel obiskovati tudi večerno Cooperjevo šolo.

Znova se je Pupin »našel« pri petindvajsetih letih: tedaj je opravil sprejemni izpit na Columbia kolidžu v NewYorku, s čemer je odprl vse rezervoarje nakopičene ustvarjalne energije, ki je kasneje prinesla toliko plodov. Takoj se je izkazal kot odličen dijak, za kar so ga oprostili plačevanja šolnine. Že ob koncu prvega šolskega leta je prejel denarno nagrado zaradi izrednega uspeha v grščini in matematiki. Štiri leta kasneje — leta 1883 — je prejel diplomu prve akademske stopnje (Bachelor of Arts), ki je bila tedaj v ZDA zelo cenjena, le dan pred tem pa je postal — državljan ZDA.

Velik študijski uspeh je Pupina peljal nazaj na staro celino, a le zato, da bi si nabral še več znanja. Prejel je štipendijo za študij matematike in fizike na sloviti britanski univerzi v Cambridgeu, zatem pa v Berlinu, kjer je opravil doktorat s področja fizikalne kemije. Tema: Osmotični pritisk in njegovo razmerje do svobodne energije.

Leta 1889 se je Mihajlo Pupin vrnil v New York, kjer so mu ponudili katedro za elektrotehniko, matematiko in fiziko na univerzi Columbia. Poudubo je sprejel in na tej ustanovi je bil sprva izredni, nato pa redni profesor celih štirideset let.

BORIL SE JE ZA BLED, BOHINJ, TRIGLAV . . .

V nasprotju z velikim rojakom Nikolo Teslo, ki je bil v praktičnem življenju sila neroden, je bil Pupin povsem »posveten« človek, zlasti pa ga je zanimala njegova domovina. Znanstvenik je bil močno navezan na svojo Srbijo in še zlasti rojstni Idvor. Ko si je nabral sorazmerno veliko premoženje, ni štedil denarja za razne dobrodelne ustanove in dejavnosti v domovini, v svojem Idvoru pa je postavil narodni dom s knjižnico in drugimi javnimi prostori. Knjižnico je založil zlasti s strokovnimi knjigami s

področja kmetijstva, saj je želel, da bi začeli rojaki obdelovati sicer zelo plodno banatsko zemljo na sodoben in produktiven način, kakršnega je tedaj videl v Ameriki.

Toda kar je še bolj pomembno, je dejstvo, da ima Pupin ogromne zasluge za meje, kakršne danes določajo Jugoslavijo, prav posebne hvaležnosti pa so mu dolžni tudi Slovenci. Skoraj gotovo je namreč, da bi dandanes bil skoraj ves tako imenovani blejski trikotnik z Bledom, Bohinjem in Triglavom, pa Trento, izven meja današnje Jugoslavije in tako torej tudi izven matične Slovenije. Podobne zasluge ima Pupin tudi, da sodijo v okvir Jugoslavije Dalmacija, Banat idr.

Kakšne so osnove za takšno trditev? Stvar je dokaj preprosta. O mejah evropskih držav po prvi svetovni vojni so odločali na znani mirovni konferenci v Parizu, ki je bila spomladi leta 1919. Kot je znano, so na tej konferenci imele eno od glavnih besed ZDA kot odločilna intervencijska sila v prid zmagovite antante. Mihajlo Pupin je bil tesno povezan s tedanjimi jugoslovanskimi politikami, tako da je bil dobro seznanjen, kakšne ozemeljske zahteve je imela mlada država južnih Slovanov, za katero je bil znanstvenik tudi čustveno zavzet. S svojimi pojasnjevanji dejanskega stanja tedanjemu ameriškemu predsedniku Woodrow Wilsonu, s katerim je prijateljaval, ter drugimi visokimi ameriškiimi državniki, s katerimi je imel stike, je bistveno pripomogel k ameriškem stališču do pravičnih jugoslovanskih meja. Žal v celoti ni uspel, kar je veljalo zlasti za Koroško, Primorsko in Istro. Zato pa so se mu že v dvajsetih letih oddolžili Blejci, ki so Pupina proglasili za častnega meščana Bleda in mu postavili spomenik.

Pupin je umrl leta 1936 v New Yorku. Le dan pred smrtjo se je od njega prišel toplo posloviti Nikola Tesla, s katerim je sicer imel Pupin spremenljive odnose. Kljub temu je treba zapisati, da mu je v časih velikih denarnih stisk rad priskočil na pomoč.

Jugoslavija in zlasti Srbija se bo v jubilejnem letu Pupinu oddolžila s številnimi manifestacijami, v Idvoru pa je bilo 4. julija tudi veliko srečanje srbskih izseljencev. Ustrezno naj bi počastili spomin na Mihajla Pupina tudi v ZDA.

Braco Zavrnik

ZA MLADE PO SRCU

DRUŽINSKA ZGODBA

V živalskem vrtu živita turški petelinček in turška petelinica. Sicer pa je zanju vseeno, kje živita, saj bi si kjerkoli ustvarila družinsko življenje. Imata lično spleteno gnezdo, ki ga turška petelinica vsak dan najmanj dve uri pospravlja. Medtem ko ona pospravlja, hodi petelinček po kletki in dela red. Tu skoplje jamico, tam pobere slamico in zrnje skrbno zgrebe na kupček.

Ko se vrne h gnezdu, mu pravi turška petelinica: »Zelo lepo skrbiš zame.«

»Pravzaprav nama prinaša hrano čuvaj,« resnicoljubno ugotovi turški petelinček.

»No, kaj pa potem,« odvrne petelinica. »Saj to je njegova služba.«

Turška petelinica rada ob večerih poseda ob ograji in gleda sončni zahod. Takrat turški petelinček godrnja: »No, no, od rožnatih oblakov se ne da živeti. Pridi v gnezdo, drugače se boš prehladila,« in ji posodi robec, da si obriše kljun.

Turška petelinica tudi rada zgodaj vstaja in hodi poslušat kosovo petje. Včasih se ji pridruži tudi turški petelinček in potem oba poslušata.

»V redu dela, ni kaj reči,« pravi pošteno turški petelinček. (Turški petelinčki so majhni petelini in se ne petelinijo preveč — samo malo, ob nedeljah.)

Kos drobi naprej svojo pesmico in oba ga poslušata.

»Če najde deževnika, ga pogoltne ravno tako kot jaz,« pripomni petelinček, »poje pa res lepo.«

»No, kaj pa potem,« pravi petelinica. »Saj to je njegova služba.«

Skratka, imata lepo družinsko življenje.

Neke pomladi je petelinica znesla lepo belo, okroglo jajce.

»Ravno pravšnje je,« zadovoljno ugotovi petelinček. »V njem je gotovo vestno pišče.«

Petelinica ljubeče gleda jajce in pravi zasanjano:

»Moje malo piščece, ob večerih bova skupaj gledala, kako zahaja sonce.«

Nekega sončnega dne je pišče odločno prekljuvalo lupino in čilo skočilo na svet.

»Zdravo, starši,« je veselo začivalo.

»Pozdravljen, sin,« je slovesno dejal turški petelinček, petelinica pa je pišče samo ljubeče gledala in oblile so jo solze.

Pišče je bilo res imenitno pišče, poskočno in veselo. Vendar ni kazalo niti najmanjšega nagnenja, da bi greblo luknjice ali občudovalo sončni zahod. Bilo je zelo družabno, spoznalo se je s celo jato vrabcev in vabilo pisane papagaje v goste. V dveh dneh si je pridobilo kup prijateljev in vsi so čivkali: »Vsi za enega, eden za vse!«

Turški petelinček in njegova žena sta čepela v gnezdu in gledala direndaj, ki je nenadoma zavladal v njuni kletki.

»Še vedela nisva, da je toliko imenitnih ptičev na svetu,« sta zadovoljno govorila.

»Ah, najino pišče, to pa to!«

DOBIL SEM BRATCA

Bil sem ravno pri svojih zajčkih. Rad sem jih imel, zato sem zanje zelo skrbel; bil sem cel gospodar. Našli so se dobri ljudje, ki so mi dali kak dinar, in tako sem si sam kupil ovčko in dve sibiki.

— Mihec, pridi v hišo!

Poklical me je oče; šel sem po dvorišču in ves čas premišljeval, kaj sem storil, da me kličejo. Ali sem žalil očeta? . . .

Mati je ležala v postelji, gledala me je z velikimi modrimi očmi in tako čudna se mi je zdela.

— Mihec, priden bodi, je spregovorila čez čas. Kakih deset dni me ne bo. Skrbi zaradi šole, uči se, doma pa pospravlja!

— Mama, kam greš? sem vzdihnil.

— V Celje grem, pužiko bom kupila, da ti ne bo tako dolgčas.

Nasmehnila se je in me vprašala: Ali bi jo hotel imeti?

— Ah, mama, nikar! Saj sem lahko sam . . . Ostani!

Polonca Kovač

— Mihec, živo pužiko boš dobil . . .
Bratca ali sestrico . . .

— Oh, mama, saj ju že imam, bratca in sestrico tudi . . . A kaj pomaga kupovati, ko pa gredo potem zdoma . . .

Odšel sem na pašo kakor vsak dan; bil sem za pastirja, pasel sem gospodarjeve krave. Nisem še bil sredi vasi, ko sem zaslišal ropot avtomobila. Ozrl sem se in videl, da se je ustavil pred našo hišo. Stekel sem za plotom in počenil za grm. Videl sem, kako je mati prišla iz hiše in vstopila in kako je voznik zaprl vrata za njo. Zabrnelo je in avtomobil je zdrčal iz dvorišča na cesto in proti Celju.

Vstal sem in težko mi je bilo, ker je šla mati od doma; bal sem se tudi, da me ne bi oče — bil je jezav in jaz nagajiv — tačas kaj premlatil.

Počasi sem odkoracal nazaj v vas. Gospodar me je nahrulil, bili smo podnajemniki, ker sem zamudil. Hitro sem zdrknil v hlev in odpel krave. Zbezljal se iz hleva, sam pa sem vzel bič.

— Pik-pok, pik-pok . . . resk, resk . . . ! sem pokal. To je bilo moje največje veselje. Krav nisem pretepal, preveč so se mi smilile.

Paša je bila lepa. Krave so mulile travo, jaz pa sem zakuril Pekel in otepaval sem jabolka.

Dan je minil hitro. Proti večeru sem začel krave naganjati počasi proti domu.

— Sivka, dimka, plavka, rmenka, šeka — domu, domu!

— Pik-pok, pik-pok . . . resk, resk . . . ! se je slišalo daleč naokoli.

Doma sem živino pripravil, nastlal in spodkidal, nato pa sem odšel v kuhinjo, kjer me je čakal precejšen kos kruha, zraven pa liter mleka, ki sem ga vsak večer nesel domov.

— Pužo boste kupili pri vas, pužo . . . me je podražila ta dan gospodinja. Plenice boš pral . . .

— Kako pa vi veste?

— Mati mi je pravila . . . in vsi pravijo . . .

Doma me je čakalo še delo. Najprej

sem pogledal, kje so moje cibike, potem sem namulil trave za zajčke in za ovčko. Krmil sem to živinico, se pogovarjal z njo in jo gladil. Bil sem cela mati, tudi ona je ljubila živali.

Očeta ni bilo doma, tega sem bil vesel in začel sem pospravljati po hiši. Pometal sem, postlal še nepostlano posteljo, šel v kuhinjo, zakuril in pristavil mleko. Vse je nekam šlo. Samo mleko še ni bilo kuhano. Lahko sem napisal nalogo in prebral kaj iz knjige.

Oče se je vrnil. Bil je dobre volje ter me je pohvalil.

— Še nekaj dni, pa ne boš več sam, je dejal.

— Kaj boste kupili? Dečka ali deklico?

— Kaj si bolj želiš?

— Ne vem . . . Najraje bi, da bi ostal sam.

— Sam na svetu, ha-ha! se je zasmel oče, jaz pa sem začel jadikovati, da bom imel potem še več dela.

— Se boš privadil . . . me je tolažil oče, se znova zasmel in si prižgal cigareto.

Povečerjala sva in šla spat. Ležal sem na senu, kamor sem se rad zatekal tudi ob deževju. Dolgo v noč sem se obračal in premišljeval, kje je mati in kako bo, ko bom imel sestrico ali bratca.

Dnevi so tekli kot ura. Deseti dan, ob štirih popoldne, je zopet zabrnel avto na dvorišču. Mati je stopila iz avtomobila, v rokah je držala nekaj živega. Povito je bilo v velike plenice in je vekalo: uve, uve, uve . . .

— Mihec, pridi bliže! me je poklicala mati ter mi, ko sem jo debelo in začudeno pogledal, rekla: »Poljubi bratca!«

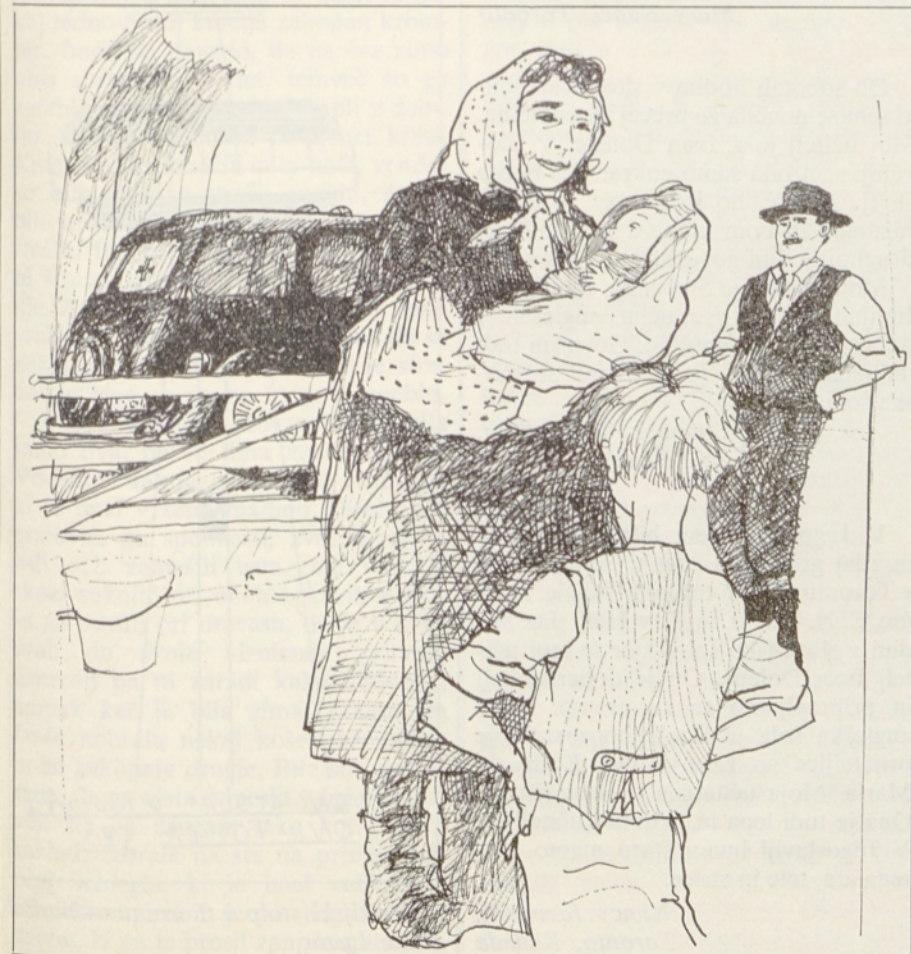
Pristopil sem bliže in ga res poljubil, čeprav mi ni bilo do tega; sam ne vem zakaj, so mi solze napolnile oči. Pogledal sem mater in zagledal solze tudi pri njej. Nisem več zdržal; zbežal sem na seno, se vrgel na ležišče ter se naglas razjokal — a zakaj sem jokal, še danes ne vem.

Vse se je spremenilo. Vsak dan sem zibal bratca Luka in mu pel:

— Hej, zadrgunca, dva debela junca, enega smo prodali, enega pa zaklali . . . Lukec, le spavaj, nič se ne jokaj . . . hej, zadrgunca.

Počasi sem se privadil nanj. Prestal sem pa tudi marsikatero žaltavo pri njem. Prati sem moral plenice, oče pa mi je kdaj pa kdaj katero pritisnil, češ da ne pazim dovolj na Lukca.

Jaz pa sem vse voljno prenašal. Komaj sem dočakal, da je bratec shodil, potem sva šla skupaj na potep.

KROŽEK MLADIH DOPISNIKOV

V SLOVENSKI ŠOLI »NIKOLA TESLA« V TORONTU, KANADA

Vsako soboto obiskujem z devetnajstimi drugimi slovenskimi učenci slovensko šolo v Torontu. Naš učitelj je prof. Ivan Dolenc. Vsi učenci so stari od šest do šestnajst let. Imamo tri skupine. Prva je za najboljše, druga za zelo dobre in tretja za najmlajše učenca. V slovenski šoli se učimo brati in pisati slovensko.

*Marijanca Plut, 8. r.,
Toronto, Kanada*

Star sem trinajst let. Ime mi je Mario. Z mojo sestro Luano hodiva v slovensko šolo. Učim se pisati in govoriti slovensko. Rodil sem se v Kanadi. Moj ata je Italijan, moja mama je Slovenka. Doma govorimo italijansko. V angleški šoli se učimo angleško in francosko. Naša družina je šla v Jugoslavijo na obisk in mi je bilo zelo všeč. Žal takrat nisem znal govoriti slovensko. Ko bomo spet šli na obisk v Jugoslavijo, bo še lepše, ker bom razumel slovenski jezik. Naš učitelj je Ivan Dolenc in je zelo dober z učenci.

Mario Timordidio, Toronto

Jaz sem Sonia Jagodnik in sem stara trinajst let. Vsako soboto grem v slovensko šolo, ker bomo poleti odpotovali na obisk v Jugoslavijo. Tam nismo bili že pet let. Tam imamo vse naše sorodnike in si jih zelo želim videti.

Zdaj hodim v osmi razred angleške šole. Letos je zelo težko, to pa zato, ker bom drugo leto že v devetem razredu in v gimnaziji. Pravkar sem končala domačo nalogo. Zdaj grem v trgovino z mojo prijateljico.

Imam rada Toronto. Znane izletne točke v Torontu, ki sem jih že videla, so: C. N. Tower, Ontario Place, Center Island in Canadian National Exhibition.

Sonia Jagodnik, Toronto

Bil sem v Jugoslaviji leta 1973 in leta 1977. Hodim v šolo Cedarvale. Smučat se grem na Old Smokey. Moja učiteljica je miss Hadad, moj prijatelj

je Nick. Jaz hodim tudi v slovensko šolo.

Tu je zelo mrzlo. Imamo C. N. Tower in City Hall. Stanujem na Strat-hern Road v Torontu. V šoli sem v četrtem razredu. Imam dva stara ateka in dve stari mami.

Gregory Cimprič, Toronto

V Jugoslaviji sem bila junija 1977. Je bil dež in je bilo toplo.

Moja šola se imenuje St. Alphonsus in moj učitelj je Mr. Cosgrove. Ob sobotah grem tudi v slovensko šolo in tam je moj učitelj g. Ivan Dolenc.

Doma imam dve zajklji. Eni je ime Josie, druga je Snowy — imenovala sem jo po snegu.

Rada poslušam radio in gledam televizijo. Moje prijateljice so Maria, Teresa in Margie. Teresa ima očala, Margie pa ne. V parku igramo tenis. Drevesa imajo zdaj zelene liste. Živim na Winona Drive v Torontu. V Sloveniji imam starega ateka, dve teti in deset stricev.

Mary Kapel, Toronto

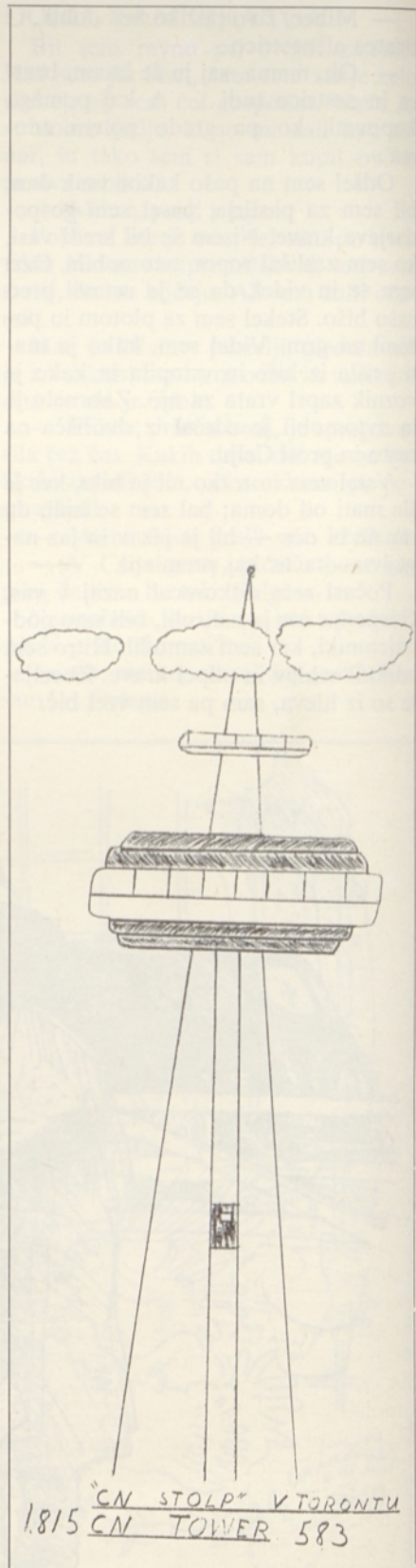
Ob sobotah hodim v slovensko šolo in sem se naučila že precej slovenščine. Moj učitelj je g. Ivan Dolenc. V Sloveniji sem bila samo enkrat. Ko bomo šli tja drugič, bo lepše, ker se bomo razumeli in bom lahko s sorodniki in drugimi ljudmi govorila slovensko.

Moja mama je Slovenka, moj ata je Italijan. V šoli se učim angleščino, francoščino in nemščino. Govorim tudi italijansko. Meni je všeč tudi slovenska šola.

*Luana L. Timordidio,
10. raz., Toronto*

V Jugoslaviji sem bila julija 1974 in zdaj gremo tja spet v juliju. Tukaj v Torontu je zdaj toplo in dežuje. Imamo C. N. Tower in City Hall. Jaz hodim v slovensko šolo, kjer je moj učitelj Ivan Dolenc. On je dober učitelj in pripravljamo se za nastop. Moja angleška šola je St. Alphonsus. Moje prijateljice so Lisa, Anita, Kathy in Maria. Moja učiteljica je miss Hartel. Ona je tudi lepa in je dobra učiteljica. V Jugoslaviji imam staro mamo, staro ata, tete in strice.

*Nancy Jagodnik,
Toronto, Kanada*

Televizijski stolp v Torontu — narisal
Mike Luzar

OČETA VINCENCA SMRT

Roman Očeta Vincenca smrt je že sedmi roman Petra Božiča, šesti v knjižni izdaji, poleg tega pa se je avtor uveljavil tudi kot uspešen pisec novel in črtic ter kot dramatik. V tem zadnjem romanu, ki ga je izdala založba Mladinska knjiga, se Peter Božič vrača k lastnim začetkom, v žalostno, turbno otroštvo, katerega del je preživel med drugo svetovno vojno v izgnanstvu skupaj s svojimi starši.

Roman podaja usodo cele vasi od začetka okupacije skozi taborišče v Šleziji do vrnitve, vsako posamezno zgodbo pa podaljša še v današnje dni. Pričujoči odlomek je iztrgan iz zaključnega dela romana.

Oče Vincenc se je spotil in le s težavo se je premikal naprej. Čeprav je bil lep sončen dan, so bili kolovozi čisto zmočeni, saj je bil april leta 1945 in je kar naprej deževalo. En dan sonce, drugi dan dež, in spet sonce. Za seboj je imel dolgo pot, šel je vsaj deset kilometrov peš, kar je bilo zanj dovolj daleč, zlasti zaradi tega, ker ni bilo tako kot nekoč. Nekoč je šel peš zraven konja na primer do pet kilometrov oddaljenega pruha, tja in nazaj, večkrat tudi še pred zajtrkom. Zdaj pa ljudje niso nikamor več hodili in tudi oče Vincenc ni. Šel je mimo krompirjevih polj, kjer so imeli še nekaj tednov prej kmetje zakopan krompir. Imeli so navado, da ga čez zimo niso spravljali v klet, temveč so ga zgrebli v velike kupe in zasuli z zemljo. Tja so ga hodili izseljenci krast. Kmetje so ga stražili cele noči, vendar so bile njihove straže zaman, saj je bil stradež hujši kot pa katerakoli straža. In poleg tega pri tem stradežu ni šlo za lakoto, temveč za prepričanje. Za vero, za fanatizem, da je treba vsakemu delati svinjarijo, samo da se nekaj minut počutiš bolje. To je stradež in tega se ne bo mogoče znebiti.

Vodebovi fantje, pravzaprav sta bila samo dva, pa so jima vendar pravili Vodebovi fantje, so zvalili stražarja, ki je imel v žepu majhno pištolo, do grmovja, ga spodnesli, zvezali, zavezali oči, zamašili usta, mu vtaknili skozi suknjič pri obeh rokavih palico in ga pustili pri drevesu, da je v dveh urah do svoje »izmene« zmrznil. Zmrznil pa ni zaradi kake hudobije, ampak ker je bila zima. Potem sta fanta nabrala nekaj košev krompirja in ga zakopala drugje. Bila sta prebrisana, da ga nista odnesla v *lager*, spravila sta ga drugam tako kot roparji zaklad. Izbrala pa sta na primer najprej Schlegla, ki je imel velikanske njive krompirja in je na enega od Vodebov, ki ga je prosil zanj, nagnal psa,

da mu je raztrgal edine hlače, ki jih je imel, zraven pa oklal še gleženj, potrgal kito, tako da je eden od Vodebov zaradi tega šepal do konca življenja. Imel je trdo stopalo in kadar je stopil, je stopil scela, toda še prej mu je skoraj odgnila noga in ko so ga peljali v bolnico, so rekli, da je to hudo, ker je vojna in zdravil ni. Niso bili hudobni, ko so gledali, kako mu je skoraj zgnilo stopalo, dokler ga niso odpeljali v *lager* in ga je mazačka Salmičeva rešila, da ni umrl. In ko sta ga vezala na drevo, Schlegla namreč, mu je šepasti Vodeb šepetal v uho, da je počasno zmrzovanje fina stvar. Najprej ti gre prijetno po stopalih navzgor, potem ti odmrznejo jajca in nazadnje se led preseli v trebuh, potem pa se ti sanja, da plavaš sredi redke krompirjeve juhe in ti je toplo. Nazadnje si zalit s toploto in tedaj je popolnoma prepozno, da bi te še razmigali, lahko te samo scelega nesejo domov, pri čemer morajo paziti, da se telo kakorkoli ne skrivi, ker zmrznjena kost počti takoj in potem imaš namesto čislanega mrliča polena. In ko mu je to pravil, ga je še z vso silo brcnil v trebuh, če bi se dalo, bi se Schlegel tudi zvil, pa se ni mogel. Potem mu je brat pojasnil, da delata natančno tako, kot sta videla, saj je zadnje dni *lagerfirer* v Breslauu natanko tako napravil, pravzaprav dal napraviti z Osrajnikom, ki so ga pripeljali na dvorišče iz fabrike, kjer so delali nemške vojaške čevlje. Pod celo srajco si je dal podplat in ga je neki Poljak ovdil, pregledali so ga in ga privedli v *lager*, enoroki *lagerfirer* pa je hotel zadnje dni, ko so skoraj že granate padale na dvorišče, okušati slast oblavliti. Stal je pri oknu noč in dan z revolverjem v rokah, ko so natanko tako, kot to delata zdaj Vodeba, malo starejši moški in pasji *jungcugfirer* Gerhard Scholz zmrzovali Osrajnika, in ko so ga potem njegovi lahko nesli

zmrznjenega v truplo, so ga še polomili, da je bilo vse skupaj bolj podobno metriskim polenom, kot pa nekdanjemu čevljarju Osrajniku.

Lagerfirer pa je, kadar se je kdo od koderkoli približal dvorišču, kar streljal skozi okno in ko je Osrajnik zmrznil, so čez dva dni šli na pot proti Görlitzu, toda brez enorokega *lagerfirerja*. Sestri sta vlomili v njegovo sobo, ki je bila tako nabita z alkoholom, kot kaka vinska klet, in našli *lagerfirerja* ustreljenega v sence.

In Schlegel bi vpil, bi prosil na pomoč ali karkoli drugega, če bi mogel, pa je lahko migal le s prsti na rokah, dokler mu niso prvi odmrznili.

Štirinajst dni si nihče ni upal kuhati ničesar iz krompirja, vsakemu bi dokazali, da je umoril Schlegla, in dokazno gradivo bi bilo lahko en sam črn in napol gnil krompirček. Toda ljudje, ki so poznali vsa pravila igre, so vedeli, da bi Nemci z veseljem obesili na dvorišču prvega dojenčka, ki bi ga našli s krompirjem v roki. In po tihem so kleli Vodebova fanta, ki sta jim zakuhala to kašo brez krompirja, saj so stradali zaradi njiju in se nihče več ni upal tja, kjer je bil zakopan krompir, še vzeti si ga niso upali od kogarkoli in za karkoli in zaradi tega se je oče Vincenc podal na to dolgo pot, da bi prinesel kaj drugega, da jih stradež ne bi do konca poživilin.

»Kaj pa je bilo treba Schlegla tako umoriti,« je menil oče Vincenc, ko je na vrvi vlekel kozo. Dobil jo je v zameno za usnjeni suknjič, ki ga ni pozabil vzeti s seboj, kamorkoli je kadarkoli šel. Usnjen suknjič je bil simbol moči doma, nosil ga je pozimi in se ni nikoli ločil od njega, zdaj pa ga je zabarantal za majhno živo kozo in vso pot mu je bilo neznanstvo žal za njim. Zdelo se mu je, da je zdaj z njim za zmeraj konec, da bo s to kozo požrl še svojo moč do konca in da mu tudi vrnitev domov ne bo dosti pomagala, čeprav je vsem drugim pravil, da je prav nenavadno, ker vojna še zmeraj traja in da bi se po vseh pravilih morala že zdavnaj končati. Usnjeni suknjič je zabarantal pri nekem mesarju, ki je v Freibergu dan na dan kupal *brie*, govejo juho, ki bi pa naj to samo bila. Vsako jutro ob devetih je mesar v mesnici delil juho in vsak človek v Freibergu se je lahko postavil v vrsto in dobil do enega litra te izprane juhe.

In oče Vincenc jo je dobil zastoj, ker je vsak dan pomagal mesarju pomivati pod v mesnici, mesa pa tako ali tako ni bilo toliko, da bi dva lahko počela kaj z njim. Mesar Anton je zmetal kožo in nekaj kosti v velik kotel že ob štirih zjutraj in kahal tisto juho, oče Vincenc pa je moral paziti na ogenj, pri čemer seveda ni bilo nič važno, ali juha prekipi, ker tako ni imela nič takega v sebi in je oče Vincenc prvič v življenju videl, kako lahko juha prekipi, ne da bi bila zaradi tega zanič. Bila je zanič že tako ali tako, ampak če je v deželi stradež, če niti krompirja ne moreš več ukrasti zaradi maščevalnosti in poživljenosti, ki jo prinaša v človeško dušo stradež, potem je taka juha nadvse dobra. In nazadnje je vseeno, ali je taka juha iz ovc ali koze, važno je, da je juha, in mesar Anton je namesto krave ali vola že več kot tri tedne kahal popolnoma drugo »živad«, kot je pravil oče Vincenc. Mesar Anton očeta Vincenca pravzaprav sploh ni potreboval, da ga je imel pri sebi, je odločila pravzaprav cehovska zavest, nekako taka, kot je na primer med zobozdravniki, ki znajo predvsem puliti samo zobe in jih drugi prezirajo. Mesar Anton je bil namreč prizadet, ker že ves čas vojne ni bil mesar, kot se spodobi, zlasti pa zdaj ne, ko je tisto malo govedi, kolikor ga je bilo v zadnjih letih vojne, popolnoma pošlo in oče Vincenc je to Antonovo žalost takoj prepoznal in ga tolažil, da bo spet napočil dan, ko bo živine in klanja, kolikor bo hotel.

»Was?« ga je tedaj vprašal mesar Anton.

»Živine in klanja, kolikor boš želel. Pet volov ali dva ali pet krav ali dve. Vsak dan!«

»Jawoooooooooohl!« je rekel Anton in mu nalil do roba juhe, naslednji dan pa ga je povabil, da naj pride pomagat. In potem sta zabarantala še za kozo.

In tako je mimo teh krompirjevih polj vlekel tisto kozo in mislil na vse skupaj, mislil na usnjeni jopič, ki ga je spremljal, kar pomni, predvsem pa od tedaj, ko mu še tehant ni mogel nič ne okrajni načelnik Fajfar, čeprav je oče Vincenc govoril, da je njegov sin komunist in da bo prišel s svojo vojsko iz Španije in najprej zaprl tehanta Štruklja in podrl cerkev in vse tiste

stole tam, tiste klopi, kjer se zdavnaj šopirijo Ženerji, ki so tako in tako vse podedovali in niso sami iz lastnih rok spravili pokonci grunta, tako kot ga je oče Vincenc. Še Fajfar mu ni mogel nič, nazadnje je bil še Fajfar sladek kot med, samo da je lahko prišel s svojo ženo, ki je bila znana v višjih krogih in se je govorilo, da je na njej kap samega prevzvišenega tajnika škofijskega ordinariata. Sam prevzvišeni tajnik škofijskega ordinariata Snój je bil idealen mož za to, da ga na kaki ženski kap. Bil je tist kot vsi tisti, ki imajo vero za praktično potrebo in niso suhi kot »štajnžce«, kakor je imel navado reči oče Vincenc, in niso do kraja sfanatizirani. Taki se na kako slastno jed ali kako slastno žensko sploh ne spomnijo, ker jim kar naprej brenči v možganih božja beseda, kar naprej jim jemlje vid, in od tega postane človek tako posušen in predvsem jezljiv, da od jutra do večera kliče jezo, kot bi je ne bilo že tako dovolj. In prevzvišeni tajnik škofijskega ordinariata Snój ni bil te vrste človek, ni mu jemalo vida, niti ni brenčala božja beseda pod njegovim klobukom. Za vsako slastno žensko se je zmenil in nič grešnega ni, če se je denimo Fajfarjeva ženska vsakič, kadar je za birmo ali kaj takega prišel sam, v svoje lastno veselje in veselje prevzvišenega tajnika škofijskega ordinariata ulegla z njim v posteljo. Tajnik pa je zmeraj skrbel za to, da je bil Fajfar na listi, kot se spodobi, da ga ni spodnesel nihče drug, recimo Žener, ki je bil izobražen še bolj kot Fajfar in je imel zveze v glavnem mestu, pa ne tako močne, kot je bila ta.

Nazadnje je reveža kap, Fajfarica pa je preživela, in še dandanes se ne ve, ali ga je prej ali pozneje ali pa vmes. Ali pa so si vse to izmislili tisti, ki so si želeli Fajfarjev stolček. Vse to je bilo v božjih rokah, kot je bilo od tedaj, ko je nekaj let pred vojno prišel prevzvišeni tajnik in so ga v pocinkani trugi odpeljali s kolodvora.

Usnjeni jopič se je spremenil v štiri trmaste tace, v opletavo kozjo brado in v nenehno meketanje od Antonove kmetije pa do teh njiv krompirja, ki so prazne strmele bogve kam, saj skoraj ni bilo ljudi, da bi kaj prida obdevali. Sami starci in ženske in otroci.

Kakšen fin in ljubezniv človek je bil tajnik, ker je imel rad slastne reči

tako kot oče Vincenc, zlasti »župco, ki ličeca gladi«, stradež pa dela ljudi mrzle in maščevalne in najboljše se rešuje duša z dobro župico, pa četud je kozja.

Bil je že na tričetrt pota, ko je nad seboj nenadoma zagledal, tik pod soncem je bilo, letalo. Bilo je srebrno in slišal je le oddaljen glas in ko je pogledal malo natančneje, je videl, da ima letalo dva trupa. Tedaj je strokovno pomislil, da je to *spitfajer* in da ni nemško letalo, ampak da je fronta že tako blizu, da se ti taka letala sprehajajo kjerkoli že, ne da bi kdo kaj pokal.

Včasih je tako treskalo in grmelo in lepo je bilo opazovati bele oblačke na nebu, če je bilo lepo vreme. Toda zdaj je bilo vse tiho, ker nihče več ni streljal v nebo in nobeno letalo ni več padlo na zemljo kot pred letom dni, ko se je vrtelo tako kot živo rdeča ognjena vrtavka, dokler ni kakih petsto metrov zraven *lagerja* padlo na hiše, jih združilo v kepo goreče kaše, in ko je zraven stal brat centrumaša Huga Wolfa in rekel, da je dobil, kar je iskal, so ga *vervolfovi* ljudje slišali in ga odpeljali do hoste. Nikoli več ga ni bilo k Hugu Wolfu in ljudje so odslej molčali kot grob, kadar je ob takih priložnostih zgorel kak nemški lovec. Wolf je potem dolgo stikal po gmajni, po gozdovih, ki jih sicer ni bilo veliko tukaj, ampak nazadnje je le našel, kar je iskal, a ker lisic tukaj že zdavnaj ni bilo več, ni vedel, kdo je razkopal tisto jamo in kdo je obglodal brata Wolfa, ki sicer ni bil nič prida, saj je bil že od mladega naprej preužitkar in se mu ni dalo prijeti za nobeno delo, je pa bil vendar krščen človek in ga je dal potem Wolf naskrivaj vseeno pokopati na britof. Tako je namreč menil o njem Hugo Wolf, resnica pa je bila, da se je njegov brat hotel izogniti vojski in se je delal neumnega za vsak posel, celo za take reči, kot je na primer obrezovanje grmovja, ki je skrivalo majhno Wolfovo hišico in ki si jo je centrumaš Wolf vseeno prigaral kot preddelavec v Motorenwerke in Freibergu na Saškem.

Nenadoma pa je med mislijo očeta Vincenca usekal rafal. *Spitfajer* je bil kakih štirideset metrov nad njim in oče Vincenc je natančno razložil pilotovo glavo in še bolj natančno tistega, ki je proti zemlji spuščal rafale, tako da so se krogle zadirale tik zraven

njega in celo zadele kožo, ki je obupno meketala, ker jo je ostrostrelec zadel v vamp, da so ji silila ven čreva.

Oče Vincenc je najprej pomislil na zablodo, potem pa se je spomnil, da je v tem dolgočasnem vojskovanju, kjer ima glavno besedo, vsaj pri tistih, ki zmagujejo, le siva tehnika, športno streljanje na žive tarče edina zabava. In zdaj je živa tarča in ko se je letalo približalo še enkrat, je pomislil oče Vincenc, ki je še kar naprej vlekel to prestreljeno črevesje tja proti cesti, kjer je jarek, da sta smrt kože in zadetek še bolj zdrastila letalca, ki sta sklenila, da se dandanes, aprila meseca 1945, pozabavata do konca. In spet so se zarile krogle tik njega in spet bi zameketala koža, če bi kaj še čutila, tako pa je odsekalo kos črevesja, ki je obtičalo, ko je oče Vincenc še kar naprej vlekel kožo proti jarku. Naravnost proti očem očeta Vincenca se je spuščalo letalo in oče Vincenc je samo zamižal, ko bi ga skoraj s kolesjem združgalo z zemljo. Vseeno ga ni, z mitraljezom pa ga seveda ni bilo mogoče zadeti, ker strelec ni mogel navpično obrniti cevi in so krogle takrat letele daleč čez cesto bogvedi kam. In tedaj je oče Vincenc s kožo vred, ki jo je še zmeraj držal na vrvi, skočil in jarek ob cesti in gledal norca v letalu, ki sta vsaj še enkrat preletela njive in se skrila za oblak. Oče Vincenc pa se je počasi plazil po jarku naprej in spetoma zgubil vso drobovino iz kože. Še enkrat je planilo letalo iz svojega skrivališča na nebu in še enkrat se je oče Vincenc prilepil v jarek.

In tedaj je postalo očetu Vincencu jasno, da stradež ni edina stvar na tem svetu, ki poživinja ljudi. In tedaj ni in ni mogel razumeti, kaj je še drugega. Nadel si je tisto, kar je ostalo od kože, okoli vratu, in ves tak, mešarski, prišepal v lager, pri čemer mu je bilo predvsem žal za drobovino in kri, ki je kozi stekla do konca in je ni ostalo v njej niti za naprstnik. In tedaj se je nehal ukvarjati z mislijo na razloge, zakaj tak, spet se je zarilo vanj spoznanje, da je veliko reči na tem svetu, ki jim ni nobene pametne razlage. In ko so ga spraševali, kako je bilo, je samo momljal, da je tako, ker se mladina zajebava. In da bo nekega dne tudi tega zajebavanja konec, ker je konec vsake reči na tem svetu.

Peter Božič

KRI IN PEPEL

Ko je prišlo sinovo pismo, si je rekla: Ne vem, kaj naj mu odgovorim, zdaj, ko je že vse mimo. Stara ženska sem, skorajda brez srca. Brez čustev. Brez materinske ljubezni. Da se je vrnil tedaj, ko sva ga z možem čakala, da, a zdaj, kaj naj zdaj rečem, kaj naj zdaj storim?

Spomin je imela dober. Spominjala se je trenutka, ko sta se z možem sprla, osmega maja 1945 na večer. Mož je bil prepričan, da fant lahko ostane doma, ona da je v nevarnosti, da ga po kratkem postopku ustrelijo. Bila je noč, vsa okna so bila zagrnjena, z Gradu so grmeli topovi. Sin, otrok njene bistrosti in očetove neodločnosti, je bil videti ravnodušen — čakal je njune razsodbe.

Zmeraj si odločala ti, je pozneje pisal mož, to je bilo moje prekletstvo. Ne more me potolažiti to, da je bilo tvoje.

Obveljala je njena. Sin je slekel zeleno domobranksko obleko in se preoblekel v civilno. Izginil je v noči, ki je bobnela od poslednjih bojev. Zjutraj sta z možem skozi reže zaprtih polknic opazovala mesto, ko je kot ponorelo slavilo zmago. Nič nista govorila, čeravno sta oba mislila samo nanj — je uspel priti skozi obroč ali ne?

Nastopila je doba gluhotе — deset let molka, deset let misli, za las podobnih pogrebnim, dokler se ni sin nekega dne oglasil. Prvo pismo je prinesel neznanec. Kmalu se je oglasil po pošti, se podpisal in dodal neznan naslov.

Takrat mu je lahko odpisala. *Moral bi se bil oglasiti prej, ljubi sin. Oče je medtem umrl. Na smrtni postelji mi je očital tvojo smrt. Očitala sem si, kar si le mati mora očitati. Umrl je v sovražstvu do mene, kljub temu da sva preživela skupaj trideset let. Razdalja med nama je bila kot med nebom in zemljo. On je bil politik, ne jaz. Jaz sem bila le ženska, mati, gospodinja. Služila sem vama, kakor sem vedela in znala. Nazadnje sta me oba zapustila. Oba z očitki. Gotovo tudi ti. Nazadnje sta me oba zapustila.*

Čez dve leti je prišel za teden dni domov.

»Povej,« jo je vprašal, »bi se mi bilo takrat kaj zgodilo?«

»Najbrž nič,« je odgovorila, ker je hotela biti odkritosrčna. »Bil si le študent medicine, zaposlen v bolnišnici. Nič hudega ti ne bi bili imeli očitati.«

Skomignil je:

»Mnogi so šli po gobe.«

»Zanje ste bili sovražniki.«

»In oče?«

»Trdil je, da sem jaz zakrivila tvojo smrt. Preden je umrl, je pustil debelo mapo zapiskov. Vsi skupaj so ena sama obtožnica zoper mene. Najbrž sem bila res jaz kriva, da si šel.«

»Bi jih lahko prebral?«

»Ne,« je odločno odkimala. »Tudi jaz jih ne bom nikoli več. Bistvo sem ti povedala. Preden bom umrla, jih bom požgala. Česa drugega tudi ne zaslužijo. Potolaži se s tem. Se ne bi mogel vrniti za stalno?«

»Prelepo se mi zdi,« je neodločno odgovoril. »Ne vem, kaj naj bi tukaj počel. Tam imam delo. Zdravnik sem, po toliko letih preseljevanj.«

»Zdravnike potrebujejo.«

»Vseposod. Zdaj mi ni hudega.«

Bil je videti otožen, utrujen, nagnjen k zamišljenosti. Kostanjevi lasje so mu po sencih siveli. Veliko bolj kot nekoč se ji je zdel podoben pokojnemu očetu. Jokala je, ko je odhajal.

»Te bom sploh še kdaj videla? Tujec si postal. To si zdaj očitam.«

Zasmejal se je, ampak to ni bil nasmej veselja ali upanja.

»Kako da ne! Dali so mi potni list in vizo, kot vidiš.«

Bilo je lepo spomladansko jutro. Gledala je za njim skozi okno. Nosil je nenavadno progasto srajco in hlače, kakršne doma še niso bile v modi. Na koncu ulice se je za kratek hip ozrl, pomahal z roko in izginil za voglom.

Potem sta si kdaj pa kdaj pisala. On je pisal kratko, le malo je pripovedoval o svojem življenju. Ona je pisala redko, zato pa takrat dolga pisma, v katerih je bilo mnogo podrobnosti in veliko žalostne ljubezni. Sčasoma je ta ljubezen — sama ni vedela kako — skopnela, pisma so se spreminjala v navado, skorajda že mučno navado, ki ji je nalagala obveznosti. Včasih ni več vedela, kaj naj mu sploh piše.

Nekega dne se je spomnila, vzela moževe zapiske in jih začela uporabljati za svoja pisma. V pismih je od tlej uprizarjala pravcate prepire s po-

da me je lahko obtoževal pred bogom in pred ljudmi. Vse, na kar še čakam, je zajeto v eni sami besedi — smrti. Če si še veren, pomoli k bogu za mojo ubogo dušo, jaz ne znam več moliti. Če nisi več, mi po smrti napiši na nagrobnik vsaj ljubeznivo besedo. V meni je bilo nekoč mnogo ljubezni, veliko strastnega upanja, a je življenje vse

Plašnost (foto: Milenko Pegan)

kojnim možem, z bogom, z usodo, z nesmisлом, v kakršnega se ji je sprevrгло življenje. V njih je zapovrstjo odgovarjala na pokojnikove obtožbe, ne da bi bil sin mogel slutiti, kakšen dvogovor je začel teči med živo materjo in mrtvim očetom. Res so se mu materina pisma včasih zazdela podobna norim spovedim, v katerih ni bilo pravega kesanja, še manj odpuščanja, kljub temu pa ves čas navzoča strašna pokora. Pokora, ki se mu je zdela nenaravna in mučna.

Ko ji je to nekoč obzirno omenil, je onemela. Stara ženska sem, si je rekla, ženska brez srca in usmiljenja. Taka sem postala teh dvajset let.

Sinu je takrat odgovorila: *V dvajsetih letih zgradijo mesta, ozelenijo puščave, sprevržejo se režimi, odmrejo monarhije. Kako bi se ne postaral človek, zlasti če je ženska z izpraznjenim srcem? Razlika med očetom in meno*

je bila v tem, da se je njegovo napolnilo, napolnilo s sovraštvom, medtem ko se je moje izpraznilo. V njem ni več ne ljubezni ne sovraštva, če ti dve besedi sploh še kaj pomenita. Morebiti pomenita tebi? Jaz sem samo še lupina. Zadnjič me je nekdo vprašal, zakaj sem zmeraj črno oblečena. Odgovorila sem mu sodobno: Tako je treba manj prati.

In zdaj piše, da se bo vrnila.

Stara ženska sem, si je govorila na glas, kaj naj mu stara ženska, polna trohnobe, odgovori? Sinu, ki je postal tujec? Tujcu, ki najbrž ni več podoben sinu?

Sedla je za mizo, odgrnila zastor, da je videla ven, premišljevala in nazadnje napisala: *Stori, kakor se boš sam odločil. Jaz sem odločila enkrat samokrat, takrat očitno napak. Ne nalagaj bremena odločitve na moja šibka ramena, kot jih je nalagal tvoj oče, zato*

zapovrstjo upepelilo. Sama žara sem še, brez napisa, brez česar koli, kar bi moglo koga ganiti. Kakor koli se boš odločil, bodi srečen. Jaz k tvoji sreči nimam več kaj prispevati.

Umrla je teden dni pred sinovim prihodom. Našla jo je soseda, sedečo v naslanjaču. Videti je bila popolnoma mirna, kakor da spi. Naočniki so ležali na tleh. Sosedo so se zdeli zelo starinski. Pobralla jih je in jih previdno položila na mizo. Vratca v peč so bila odprta, očitno je bilo, da je pred smrtjo sežigala papirje. Sivi kosmi papirnatega pepela so se vzdigovali s tal kot metulji, ko je na hitro odprla ali zaprla vrata. Soseda je za trenutek pretresena premišljevala. Nato je pri nesla metlo, skrbno počistila pepel, ga stresla v peč in zaprla vratca vanjo.

Sin je dal vklesati na nagrobnik samo dve besedi: *Nesrečni materi.*

Beno Zupančič

Z IGA V NEW YORK CITY

(nadaljevanje)

Leta 1930 sva se z možem preselila na farmo. Prva pomlad je bila izredno težka, saj nisva imela denarja, treba pa je bilo kupiti orodje, semena in veliko drugih stvari. Zemlje je bilo veliko, veliko je bilo tudi gozda in sadnega drevja. Pod hribčkom je bil celo premog, a se tja nismo upali hoditi, ker je bilo zelo nevarno. Seveda pa ni bilo dovoljeno, da bi ga kopali samo zase.

Moj mož je nekaj let delal samo doma. Kupila sva dva mlada prašička, eno kravo zaradi mleka in več kokoši. Kar prijetno nam je bilo, glavno pa je to, da smo bili zdravi. Jaz sem znala delati pivo, lotila sem se tudi vina, ki sem ga znala narediti iz bezgovega cvetja in iz regrata. Doma smo imeli vedno vsega dovolj. Pridelali smo veliko zelenjave, rodila so jabolka in češnje, kokoši so pridno nesle jajca. Moja otroka sta imela res lepo in srečno življenje. Vsem nam je bilo lepo, čeprav smo imeli dela čez glavo.

Naša farma je bila le kake pol ure oddaljena od glavne avtomobilske ceste, ki je povezovala celo Ameriko. Do Pittsburga je bilo 75 milj, do Johnstowna pa 25 milj. Že leta 1928 smo imeli svoj avto, od takrat pa smo ga imeli vseskozi.

Takrat še nismo imeli elektrike, zato nismo imeli hladilnika, pralni stroj pa sem imela kar na motor. Slišalo se je daleč naokoli, ropotalo je, jaz pa sem le oprala moje perilo. Z možem sva šla pogosto na slovenske zabave v Johnstown, največkrat pa smo bili doma, ker so ljudje k nam radi prihajali. Imeli smo domače pivo, včasih pa sem dala na mizo tudi kaj bolj močnega.

Rudniki takrat niso obratovali več let. Takrat je bilo zelo težko. Veliko delavcev se je zaposlilo pri gradnji nove hitre ceste. S težkim kladivom so tolkli kamen. Tudi moj mož je šel delat tja, ves dan se je paril na soncu.

Brez elektrike smo bili šest let. Svečili smo si kerosinom (petrolejem), peč pa smo imeli na drva in premog. Tudi vodovoda nismo imeli in sem morala vodo črpati iz vodnjaka. Težavno je bilo zalivati vso zelenjavo. Več let sem tudi kruh pekla doma.

Kosec koso kleplje . . . (foto: Janez Zrnc)

Že drugo leto smo imeli na naši farmi v »Maunten« vsega dovolj. Zemljo mi je pomagal obdelovati neki stari možiček, ki je bil zelo pošten človek, da smo lahko njemu pustili vse v varstvo, če smo šli kam na zabave ali piknike. Vedno sem rada hodila na veselice SNPJ, saj so nas vsi poznali daleč naokoli. Še danes si dopisujem z nekaterimi od takratnih znancev.

Čez pet let sem se naveličala trdega dela na kmetiji, zato je šel Joe delat spet v rudnik, mi pa smo se preselili v Boswell, kjer si je moj sin kupil hišo. Farmo sva z možem prodala in prihranila nekaj denarja. V Johnstownu sva vse prihranke vložila na banko, ki pa je propadla in z njo tudi vsi najini prihranki. Ni nama bilo usojeno. Komaj sva si malo opomogla, že je bilo vse narobe. Moj mož je našel delo v Jenners, Pa., kamor smo se

vsi preselili za njim. Tam smo živeli več let. Na Jenners je bilo nekaj časa zelo prijetno. Tudi jaz sem šla delat v fabriko. Mož je bil napreden delavec, vedno je rad hodil na seje SNPJ in na druge delavske prireditve. Ob večerih smo se radi shajali v manjših družbah. Možje so igrali karte, žene pa smo delale ročna dela, posebno pozimi.

V našo hišo pa je prišla nesreča. Možja, ki je delal v rudniku, je zasulo in za vedno je zapustil mene in dva majhna otroka. Nisem vedela, kaj naj storim, kam naj se obrnem. Moja prijateljica, ki je živela v New Yorku, me je vabila tja. In tako smo se selili.

Mislila sem: Če bomo živeli v New Yorku, potem moj sin gotovo ne bo rudar. In res je bil potem dvajset let policaj. Danes je že upokojen, zato pogosto obišče kraje, kjer je preživel svojo mladost. Moj mož je bil ob

smrti star 50 let, te nesreče se ne da pozabiti. Društvo SNPJ mu je pripravilo lep pogreb z godbo, pevci pa so mu zapeli v slovo.

Teško se je bilo ločiti od številnih prijateljev v Pennsylvaniji in se preseliti v New York. Z otrokoma sem ostala sama in veliko sem morala delati, da nismo bili lačni. Prihrankov nisem imela nobenih. Vse, kar sem imela, sem dala za pot, z denarjem, ki sem ga dobila za avtomobil, pa sem plačala vožnjo. To je bilo jeseni leta 1941.

(prihodnjič naprej)

Mary Tursich, New York City

ZA SONCEM

Skoraj ga ni trenutka iz mojega otroštva, ki bi se mi bil bolj vtisnil v spomin, kot tisti nedeljski večer, ko sva z očetom sama sedela na leseni klopici pred hišo in občudovala sončni zahod. Tako vsakdanji je bil ta dogodek, pa vendar je bilo v njem nekaj posebnega. Še danes si ne morem razložiti, kako so se mogle najine misli ujeti ob večernem soncu, ki se je tedaj že do polovice potopilo za kočevske hribe. Tako kot je mene moja otroška radovednost popeljala za soncem, so se tudi očetove misli strnile v hrepenju po daljnem, širnem svetu.

»Tako čudovito nebo je!« je vzdihnil.

Rdečkasto zlata koprena sončnih žarkov, ki je obsevala vrhove gozdov, se je razlivala po zahodnem nebu še potem, ko je sonce zašlo.

»Čas je, da tudi drugim posije sonce,« je modro dejal oče in s tem zbudil mojo pozornost.

»Kam pa je šlo?« sem radovedno vprašala. Nemalo sem bila presenečena, ko mi je oče odvrnil: »Zdaj se dela dan v Ameriki. V Ameriko je šlo.«

Beseda »Amerika« mi je bila takrat dokaj znana. Pomenila mi je precej stvari — od čudnega pisma z nekakšnim posebnim pisanim robom, ponošenih čevljev in dolgih, širokih kril, pa do dišeče prave kave in bonbončkov v obliki pisanih svilenih blazinic, ki so nam jih iz Amerike pošiljali neznani dobrotniki. Vedela sem, da je Amerika neka čudna, bogata dežela, daleč, daleč proč od nas.

Vsem tem predstavam o Ameriki se je tisti večer pridružil novo spoznanje: Ameriki sveti isto sonce kot nam. Naenkrat mi je postala Amerika bližja in vabljivejša. Moje misli so vse pogosteje romale za soncem v to čudno deželo, kjer otroci namesto polente in močnika ližejo sladke bonbončke v obliki pisanih svilenih blazinic.

Skoraj dve desetletji pozneje me je sonce le zvalilo, da sem šla za njim,

da bi pogledala, kaj je tam za visokimi gorami in šninim morjem. Tudi takrat je bil poleten večer, le da sem sedela sama na mehkem letalskem sedežu z nekakšno čudno tesnobo v srcu. Podoba Amerike iz moje rane mladosti se je že davno razblinila in izgubila z otroškimi sanjami; pa tudi tista realna podoba, ki sem si jo o tej deželi ustvarila s pomočjo šolskih učbenikov in knjig, je bila popolnoma nejasna. Letalo je bilo polno tujcev, ki so govorili meni neznan jezik. Počutila sem se, kot da me je močan veter izruval nekje iz domačega loga in me nôsil za soncem. Tako tesno me je oklenil v svoj objem, da se niti ozreti nisem utegnila več nazaj. Vse okoli mene je bilo tuje, le sonce — tisto prijazno domače sonce se je rdečkasto svetilo pred mano in se potapljalo v neskončno morje, pa vendar ni in ni hotelo zaiti. Moje misli so bile prazne. Nisem več slišala mogočnega ropota letalskih motorjev, niti ne čudnega govorjenja mojih sopotnikov. Kakor v globoki omotici sem strmela v potapljačo se sonce. Nič več nisem v njem videla bonbonov v obliki pisanih svilenih blazinic; v njem sem videla le žalosten očetov obraz. Vedela sem, da je tudi tisti večer sedel na klopici pred hišo, žalosten zaradi mojega odhoda, pa vendar nekako čudno vesel, da bo končno le zvedel, kaj se skriva tam za širnim morjem. Tudi njega so bile želje vleklo v svet, ko je bil še zdrav in mlad, pa mu ni bilo dano, da bi si ga razgledal.

Po dolgih dvanajstih urah se je veter, ki me je nosil za soncem, umiril. Pustil me je na robu velikega jezera, med čudežno razsvetljenimi ulicami, ki so se razprostirale vodoravno in navpično, in ob katerih je bilo moč prepoznati obrise visokih pisarniških poslopij, hotelov in trgovin, na obrobjih mesta pa vrste majhnih opekastih hiš. Sonce je bilo medtem neopazno izginilo. Tu me je pustilo v temi, samo sredi velikega mesta. Tedaj so se razblinile mladostne sanje. Kot milni mehurčki so se razpršile vse misli o bogati deželi. Izginili so sončni žarki, ki so tako prijazno vabili. Ostala je le zavest, da se bo sonce spet vrnilo, potem ko bom prestala dolgo, temno noč.

Oklenila sem se te nove zemlje kakor mlado drevesce, ki išče med razpokami betona prostor za svoje korenine. Kljubovala sem vrtincem in viharjem in se veselila sonca, ki mi je dajalo novih moči. Še sedaj komaj čakam, da pride, da mi prinese topel pozdrav iz domovine. Njegovi žarki me nič več ne vabijo, da bi šla za njim, saj sem spoznala, da sonce povsod enako toplo sije.

C. Kocjančič

HREPENENJE...

Petletna Mihaela je ena izmed mojih 18 vnukov in vnukinj in živi v Stuttgartu. Vsako leto pride s svojimi za nekaj časa v domači kraj.

Pozna morje, pozna planine in najbolj srečna je, ko se lahko po mili volji naskače po mehkih tratah okoli naše domačije, spušča ladjice po potočku, ki teče ob nšem dvorišču, ali spleza na vrh goric do klopotca, ki se mu ne more načuditi. Vsa ponosna je, ko jo posadi stric na traktor, da se lahko pelje z njim

Mihaela Fekonja: »Doma smo v Jugoslaviji...«

in ko prideta domov, ji mora razkazati hleve in od vseh živali in živalic so ji najbolj pri srcu kravice. Nič ni boječa, kot da bi zrasla na deželi. Izredno ljubka je in vse jo ima rado. A dnevi dopusta hitro minejo in zopet je treba nazaj v tujino.

Pa si je otrok zaželel, da bi prišla k njej babica. Vsa nestrpna je iz dneva v dan spraševala, kdaj bo prišla babica? Pa kravico naj prižene s seboj. In ko so ji dopovedovali, da to ni mogoče, si je zaželela smuč i in snegec.

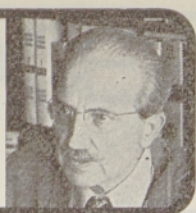
Bližala se je zima in babica se je odpravila na dolgo pot. Seveda je vzela s seboj smučke in smučarski komplet za malo vnučko. Joj, kako je bila vseg Mihaela vesela! Toda snegca ni bilo. Vsako jutro, ko se je zbudila, je pogledala skozi okno, ali je zunaj že kaj belo. Na jok mi je šlo, ko sem opazovala otroka, s kakšnim hrepenenjem je zrla v nebo in želela, da bi začelo snežiti. Nekega dne pa mi pravi: meni se je sanjalo, da bo danes prišel snegec. Res je bilo oblačno in dišalo je po snegu. Morala sem jo obleči po »smučarsko« in podala se je na balkon. Ni dolgo čakala. Nebo se je je usmililo. Začele so se spuščati snežinke, poplesovale so, vedno več jih je bilo in kmalu je bilo dvorišče nastlano z mehkim puhom.

Zelo pazljivo me je poslušala, potem pa je rekla: »V Jugoslaviji je lepo, tam smo mi doma, tudi jaz hočem iti za vedno tja.«

Iz vsega srca se je zasmejala in začutila sem, kako je v nežni otroški dušici vstala svetla podoba ljubljenega domovine.

Erna Meško

SLOVENŠČINA V JAVNOSTI

Sredi maja je bilo v Portorožu dvodnevno posvetovanje pod naslovom »Slovenščina v javnosti«. Udeležili so se ga delegati iz vse Slovenije in iz zamejstva, in sicer ne le po zemljepisni, temveč tudi po strokovni, upravni, poklicni in siceršnji področni razveženosti.

Ob dveh poročilih, ki sta razgrnili vprašanja in povzeli pregled skozi zgodovino slovenščine, se je zvrstilo lepo število referentov, ki so poročali o prizadevanjih za slovenščino na posameznih področjih in za njeno stanje na njih, na primer v šolstvu, v gospodarstvu, pri časopisju, pri prevajanju, v turizmu, pri propagandi in tako naprej.

Posvetovanje v Portorožu je bilo mišljeno kot sklepno dejanje dveletnega dela po skupinah, v katerih so za posamezna področja odprli najbolj pereča vprašanja in nakazali možnosti za odpravo nevšečnosti.

Na portoroškem posvetovanju naj bi se področne ugotovitve pretresle še pred plenumom, da bi bilo mogoče z vzajemnim sodelovanjem posameznih področij še izboljšati celotno delovno politiko za jezikovno kulturo na vsem slovenskem prostoru, in naj bi bila sprejeta splošna priporočila in stališča, predlogi in sklepi za nadaljnje delo na področju jezika.

Posvetovanje je prav gotovo doseglo svoj cilj, odmevi o njem ne le v javnih obdihih, temveč tudi v posameznih delovnih enotah pa so skrb za slovenščino znova priklicali v zavest širše javnosti.

Danes je namreč vsak jezik, naj ga govori veliko ali malo ljudi, še posebej močno izpostavljen notranjim in zunanjim vplivom vsaj iz dveh razlogov:

1. sodobna tehnika omogoča vse širšo navzočnost jezika hkrati na vseh krajih sveta in na vseh področjih življenja;
2. splošna raven izobrazbe narekuje kar največjo enakopravnost vseh ljudi na vseh delovnih in življenjskih ravneh.

Z drugimi besedami: vsak jezik, naj bo slovenščina ali angleščina, je kot orodje sporazumevanja in kot umetniško izrazilo danes veliko bolj glasen, daleč slišen in povsod slišan, bran in viden, kakor je bil svoj čas, ko je bilo veliko manj časopisov in knjig, ko še ni bilo radia, televizije in filmov, ko je bila šola še v povojih in ni zajemala tako vseh strok in panog do najvišje izobrazbe, ko še ni bilo toliko posvetovanj s toliko enakopravnimi udeleženci.

Vsak človek je torej danes povsod veliko bolj odločilen, kakor je bil svoj čas, njegov vpliv je lahko večji in hitrejši tudi v jeziku.

Za trenutek pomislimo na angleščino. O nji pravimo, da je svetovni jezik. Za seboj ima stoletja vsestranske rabe in razvoja v knjigi in v življenju, da se je vsestransko izbrusila in se še sproti brusi za kar najboljše orodje medsebojnega sporazumevanja. In ravno vloga tako imenovanega svetovnega jezika jo postavlja v svojevrstno neugoden položaj, saj v angleščini govori na stotisoče in milijone ljudi, ki niso Angleži po rojstvu in jim je angleščina le priučen jezik in se mogoče v nji izražajo le težko, zasilno, z omejenim besednim zakladom, njihov glas pa zaradi tiska, radia in televizije, zaradi predavanj na šolah in posvetovanjih sega milijonom na ušesa in v zavest in s tem bistveno sovpliva na raven in bogastvo angleščine.

Taka angleščina se spreminja v nekakšen esperanto, v najnujnejši seznam besed in pojmov, v najbolj nazorno nujno frazeologijo, ki je največkrat duhovno cepljena na miselnost pisca in govorca, ki iz svoje materinščine prinaša vanjo podobe in zveze, pa seveda zlasti besedni red.

Tako tudi vi, dragi rojaki, vplivate na angleščino v svojem okolju, in sicer ne le s svojimi imeni, da se mora angleška pisava spoprijemati s slovenskim glasoslovjem, temveč tudi s svojim govorjenjem, zlasti na področjih in v krajih, kjer je večja skupina Slovencev, ki v svojem okolju prav gotovo sama po sebi uveljavlja svojo navzočnost tudi v jeziku, ne le s svojim delom. Natančnejše sociolingvistične študije bi to lepo pokazale.

Še močnejše se seveda čuti vpliv angleščine na vašo slovenščino ali, če živite v kakšnem drugem jezikovnem okolju, pač vpliv tistega bolj strnjeno govorenega jezika, na primer francoščine, španščine, nemščine, švedščine . . .

In ker je danes ves svet jezikovno eno samo mesto, v katerem ni več srednjeveških obzidij, ne več carinskih mej in mitniških pregraj, so vsi jeziki dostopni povsod in tako dan na dan in uro za uro pljuskuje ne le v vaše osamljene skupnosti in otoke, dragi rojaki, sredi tujih jezikovnih morij, temveč tudi na naše matično ozemlje, tako da se s civilizacijo in kulturo hkrati širi tudi vpliv tuje jezikovne miselnosti, hkrati pa vsestranska enakopravnost in dosledno izpeljano samoupravljanje omogoča tudi jezikovno premalo razgledanim neomejen vpliv na jezik, na njegov razvoj in usmerjenost.

Janko Moder

JOSIP MURN: PESMI — Ob stoletnici pesnikovega rojstva je izšla nova izdaja Murnovih pesmi, ki predstavljajo po eni strani vrhunec slovenske lirike. Knjigo dopolnjuje tudi Uvod v umevanje Murnove poezije, ki ga je napisal pokojni Dušan Pirjevec, pesnikova občutja pa lepo dopolnjujejo tudi barvne reprodukcije slovenskih impresionistov Riharda Jakopiča, Matije Jame in Ivana Groharja. Knjiga je vezana v celo platno z barvnim ščitnim ovitkom. Cena: 195 din.

JANKO LAVRIN: PANORAMA RUSKE LITERATURE — Avtor te knjige je pravzaprav slovenski izseljenec, saj že več desetletij živi v Angliji in spada med redke slovenske znanstvenike, ki so si pridobili svetovni sloves. Knjigo o ruski književnosti je Lavrin napisal v angleščini, zaradi svoje tehtnosti pa prav gotovo zasluži, da jo vzamejo v roke tudi bralci, ki ne znajo tega jezika. Avtor prikazuje razvoj ruskega leposlovja od začetkov do sedemdesetih let. Cena: 495 din.

PRAVLJICE JUGOSLOVANSKIH NARODOV — založba Mladinska knjiga. Tri knjige s tem skupnim naslovom prinašajo najlepše bisere iz mitološke zbirke jugoslovanskih narodov. Ilustracije so delo Dese Kerečki-Mustur. Vseh skupaj je v teh treh knjigah, ki so — mimogrede rečeno — tudi nadvse primerno darilo tako za mlajše kakor tudi za nekoliko starejše otroke in odrasle, zbranih 60 pravljič, med katerimi so tudi manj znane slovenske: Zelezni prstan, Otroci nesrečne kraljice, Zlatorog, Princeza z zlatimi lasmi in z zlato zvezdo na čelu, Zlata gora, Zlatorepa ptica, Konj Zlatogrivec in volk.

ZBRANE GLEDALISKE IGRE WILLIAMA SHAKESPEARA — Prevedenih del, ki izidejo v Sloveniji, v tej kratki rubriki skoraj ne omenjamo, vsekakor pa zasluži izjemo zbirka zbranih gledaliških del Williama Shakespeara, ki jih je izdala založba Mladinska knjiga. V treh zajetnih knjigah, ki obsegajo skupaj 3920 strani, je objavljenih vseh 34 doslej znanih Shakespeareovih odrskih del. Prevodi v slovenščino so delo treh vidnih slovenskih književnih prevajalcev — Oton Župančič je prevedel 15 iger, Matej Bor 19, Janko Moder pa tri. Vrednost te izjemne izdaje povečujejo še komentariji, spremne besede in dragocene opombe, ki razlagajo ozadje posameznih dram. Cena vseh treh knjig: 1920.— din.

MISLIMO NA GLAS

CIVILIZACIJA NI VEDNO PRIJATELJICA

V tekočem stoletju je iz leta v leto več tehničnih dobrin, ki jim botruje civilizacija. Le-ta nam nudi vrsto olajšav, spodbuja vsakršni napredek in prinaša določeno blaginjo. Vendar pa z vso blagodejnostjo, s katero nam streže, hkrati tudi obremenjuje sodobnega človeka. S svojimi neprijetnimi in pogosto tudi škodljivimi posledicami. Torej nam je hkrati prijateljica — in sovražnica.

Predvsem nam je dvojna sovražnica: prvič, ko nam omogoča vsakršen hrup, seveda največkrat prometni, in drugič, ko nas zavija v oblake smradu in zastruplja ozračje, v katerem živimo.

Hrup utegnemo razdeliti nekako takole v njгови

DVE ZNAČILNI ZVRSTI

Prvo zvrst imenujmo kolektivno. Poslovno. Družbeno. To zvrst hrupa povzročajo številne delavnice in pritličjih stanovanjskih zgradb, avtobusne postaje za medmestni promet, mestna postajališča, železniški vozi in cinglajoče zapornice sredi mest, »prijazno« parkiranje težkih tovornjakov s cvilečimi prikolicami z oznakami TIR ob stanovanjskih blokih, avtomobilski servisi in pralnice, dostava blaga trgovinam . . .

Druga zvrst hrupa je individualna, torej jo povzročajo posamezniki. Saj poznate, kajne, lastnike predelanih avtomobilskih izpuhov in motorjev, ki so se lotili predelave z eno samo željo — zvečati hrup in zavoljo tega uveljaviti sebe. Povzročiti pri pečcu zeleno zavist. Igra za otroški vrtec.

Prav gotovo tudi poznate koga, ki sredi noči divja s svojo avtomobilsko zvočno raketo skozi speče mestne ulice pa petkrat po polnoči z vso močjo — športno — zavre prav na tistem oglu, kjer je najvišja stanovanjska stolpnica, da zažvižga do vrhnjega nadstropja . . .

Škodljiv in nekulturen hrup uprizarja še marsikdo, ki mu ob srečanju z njim na cesti ali kje drugje sploh ne bi tega prisodili. Tako je — na primer — sobna glasnost radijskih in televizijskih sprejemnikov marsikomu pravcata neznanca.

Čas in cenena gradnja sta nas prisilila, da živimo v hišah s pogostimi govorečimi stenami, da nehote zvedno, kdaj sta se leva sosedla sprla in katero zabavno vižo ima najraje vrhnja sosedla.

Dvigala znajo povzročiti pravcate živčne zlome stanovalcev ob svojem jašku. Enako zvočna nadloga napredne tehnike so transistorji v kopalnišnih ali sredi zelene narave, kamor greš pravzaprav zato, da se spočiješ . . .

Levji delež smradu v ozračju pa povzroče

AVTOMOBILSKI IZPUŠNI PLINI

Danes, ko je osebni avto človekova prometna potreba, je najraje najzgovornejše dokazilo imenitnosti in določenega položaja v družbi. Brez njega mnogi ne moremo več v službo, do prve trgovine, čistilnice, na obisk, brez njega smo takorekoč gibalno nebogljeni; tako zelo odvisni od teh naših malikov na kolesih smo, da izpustimo volan iz rok šele tik pred vhomom v hišo. Mi, naš levi sosed, desni, vrhnji, spodnji in po vrsti še vsi drugi, da potem ni nič čudnega, če še v najvišje stanovanjsko nadstropje vdre vonj po modrikastem bencinskem izogrevanju . . .

Še vedno nismo z vso resnostjo dojeli škodljivih posledic vdihavanja izpušnih plinov, zato še vedno nismo v mnogih mestih zaprli ulic avtomobilom. Nasprotno, dovolili smo jim prosto pot in so se razšopirili, kjerkoli se je dalo: odvzeli so nam zelenice, zožili ceste in pločnike, otroke pa osiromašili za njim namenjena igrišča. Še vedno ni v večini mest po svetu parkirišč izven območja mestnega središča, še vedno so mlade mamice prisiljene peljati svoje otroke v popoldanskih urah skozi zvočni in zračni kaos in mimo kolon vozečih se brezobzirnežev do prve mestne zelene oaze . . .

PONEKOD RAZMIŠLJAJO IN NAČRTUJEJO

V Franciji — na primer — imajo že nekaj let uslužbenca za borbo zoper hrup. Zvišal bi naj dosedanjo kazen za ropot motorjev, za prepogost in nepotreben stisk avtomobilske hupe, slehernemu francoskemu prebivalcu pa bi naj zagotovil potrdilo, da je dom, v katerega se seli in je pravkar zgrajen, zvočno izoliran in varen pred uničujočim hrupom tekočega stoletja. Monsieur Yves Martin bi naj bil to, a Francozom — tako le-ti izjavljajo — le še ni mogel ustvariti eldorada tišine. Objektivne težave rečemo temu . . .

Menda se v ZR Nemčiji slabo piše voznikom avtomobilov. Dvanajst znanstvenikov je izdelalo predlog in ga zaupalo vladi. Poglavitna misel: voznja z avtomobilom naj postane ne le dražja, marveč tudi prepovedana v strogih mestnih središčih in gosto naseljenih industrijskih krajih.

Obstajajo še hujši predlogi: da bi naj tovarne zmanjšale letno proizvodnjo osebnih avtomobilov in tako neposredno vplivale na nakup . . . Da bi naj prepovedali vožnje z zasebnimi avtomobili v mestna središča v prid avtobusnemu in tramvajskemu prometu . . . Da bi naj zvišali pristojbino na parkiriščih in krepko kaznovali tistega, ki bo vztrajal za svojim volanom, četudi mu mesto za malenkostno odškodnino ponuja prevoz s svojimi vozili.

Skratka — civilizacijo bo — kot kaže — treba civilizirati.

Jagoda Vigele

SLOVENSKI LONEC

ROKOVNJAŠKI PLADENJ

Poleti, ko greste na izlet v naravo lahko za spremembo enkrat pogostite svojo družino z rokovnjaškimi pladnjem. Potrebujete: kilogram in pol jagnjetine ali kozlička, 2 kranjski klobasi, 15 dgk prekajene slanine, 15 zelenih paprik, 1,5 kg drobnega krompirja, sol, gorčico, poper, 2 stroka česna, 2 dcl olja in večji pladenj.

Meso razsekamo na manjše kosce. Debelejše malo potolčemo, vse posolimo, popopramo, premažemo z gorčico in strtim česnom ter pokapamo z oljem. Meso damo v skledo in pustimo dobri dve uri. Medtem zakurimo ogenj, ki naj počasi dogoreva v žerjavico.

Slanino s kožico narežemo, da bodo, ko jih opečemo, imele obliko zvezde. Kranjske klobase prerežemo po dolžini in jih na vzbočeni (zunanji) strani mrežasto narezljamo. Paprike operemo, osušimo in pomočimo v olje, zatem pa jih damo na mrežasto rešetko ter jih na žerjavici opečemo, da začno rumeneti ter lahko olupimo kožico. Olupljene zložimo v skledo, malo solimo in polijemo s solatno marinado, ki smo jo pripravili iz olja, kisa, strtega česna in drobno seseklanega zelenega peteršilja. Posebej spečemo v žerjavici, ki smo jo posuli s pepelom, opran neolupljen krompir. Počasi naj se peče 20 minut do pol ure. Ko je krompir pečen, začnemo peči meso. Rešetko namestimo dva do tri prste nad žerjavico in nanjo zložimo pripravljeno meso. Ko spečemo meso, damo na rešetko kranjske klobase in slanino. Ko se vse skupaj lepo rumenkasto obarva, začnemo urejati pladenj. V sredo zložimo pečen krompir, ki ga obdamo s kosi pečene mesa, vmes pa zatakujemo kose klobas. Na vrh položimo pečeno slanino, okrog pa zložimo papriko.

K rokovnjaškemu pladnju ponudimo domač koruzni ali ajdov kruh.

RACA Z MLADO KORUZO

Očiščeno raco nasolimo, pokapamo z maščobo in v ogreti pečici pečemo. Med peko ji dodamo na krhle razrezano neolupljeno jabolko. Peče naj se počasi.

Mlado mlečno koruzo ostrgamo s storža in jo v malo osoljeni vodi do mehkega skuhamo. Ko je raca pečena, jo razrežemo na kose in damo nazaj v omako, ki ji dodamo kuhano mlečno koruzo in nekaj žlic smetane ter pustimo, da se vse skupaj nekoliko zapeče, ali vsaj dobro prevre. Tako pripravljeno raco ponudimo kot samostojno jed.

FILATELIJA

DOMAČE VIZE

VAS KOTICEK

SKOPSKA UNIVERZA

Skupnost jugoslovanskih PTT je 24. aprila izdala znamko za 2 dinarja ob proslavi 30-letnice univerze »Kiril in Metodij v Skopju. Ze leta 1946 je začela z delom filozofska fakulteta, kateri sta leta 1947 sledili medicinska in kemijsko-gozdarska. Te tri fakultete so sestavljale univerzo »Kiril in Metodij«, ki je začela z delom 24. aprila 1949. Osnutek za znamko (poslopja univerze z znakom proslav) je naredil Andrija Milenković, akad. slikar iz Beograda. Večbarvni ofsetni tisk je oskrbel zavod za izdelavo bankovcev v Beogradu v prodajnih polah po 25 kosov.

TEDEN RDEČEGA KRIŽA

25. aprila je izšla doplačilna znamka za en dinar, ki so jo morali koristniki poštne službe lepiti na vse pošiljke v notranjem poštnem prometu v tednu Rdečega križa od 6. do 13. maja. Slika na znamki (avtor A. Daskalović) simbolizira skrb za boljše življenje otrok, obenem pa tudi proslavlja obnove delovanja Rdečega križa Jugoslavije (9. maja 1944 v Drvarju) in Rdečega križa Slovenije (18. 6. 1944 v Gradacu v Beli krajini). Večbarvni ofsetni tisk zavoda za izdelavo bankovcev v Beogradu v prodajnih polah po 50 kosov.

EVROPA-CEPT

Zadnjega aprila je izšla serija Evropa-CEPT, ki obsega znamki za 4,90 in 10 dinarjev. Na prvi znak je reprodukcija akvarela avstrijskega slikarja Carla Göbela (1824—1899), ki kaže panoramo Beograda v drugi polovici 19. stoletja s tedanjim načinom prenosa poštne službe s sli na konjih. Na znamki za 10 dinarjev je reprodukcija vedute nizozemskega slikarja Jana van der Heydna (1637 do 1722), ki kaže Ljubljano v 17. stoletju s postiljonom na konju.

FANTJE TREH DOLIN — Letos slavi petnajstletnico nastopanja in obenem tudi številnih javnih priznanj priljubljeni domači zabavni ansambel »Fantje treh dolin«, ki ga vodi Konrad Doler iz Vuzenice. Ansmbel je prvokrat nastopil leta 1964 na vinskem sejmu v Ljubljani, od takrat pa so imeli vrsto uspešnih nastopov tako doma kakor tudi v tujini. Lani je ansambel gostoval tudi v Združenih državah Amerike, kjer je bil gost znane slovenske restavracije Slovenian Country House oziroma njenega lastnika Franka Sterleta. Ob tej priložnosti so imeli tudi koncert v Slovenskem narodnem domu na aveniiji St. Clair, nastopili pa so tudi v dveh oddajah »Polka Variety Show« na clevelandski televiziji. »Fantje treh dolin« pripravljajo tudi novo ploščo, ki bo najbrž imela naslov Moj stari kraj (kar nedvomno pomeni, da bo vrsta pesmi posebej namenjena tudi izseljenčem).

PRVA HARMONIKA DOLENJSKE — V organizaciji novomeškega glasbenega društva je bilo konec maja v Novem mestu prvo srečanje dolenskih harmonikarjev, ki je želelo privabiti predvsem številne ljudske godce iz tega dela Slovenije, ki se drugače pojavljajo le na domačih ohceti in veselicah. Strokovna žirija je za »prvo harmoniko Dolenjske« izbrala Jožeta Avbarja iz Ponikev, za najboljšega po tehnični plati je bil izbran Ivan Pugelj iz Straže, sedemdesetletni Valentin Dolinar iz Laz pa je dobil nagrado za izvirnost skladb, ki jih je igral.

VESELI PLANŠARJI — Fantje tega ansambla so na posebno željo letos že drugič nastopali za Slovence v Belgiji — tokrat na proslavi zlatega jubileja društva Sv. Barbara v Eisdu. Zabavati skoraj tritisočglatvo množico, kakršna se je zbrala na tem slavlju, ni lahko, vendar pa lahko trdimo, da je našim planšarjem uspelo, da so jih dodobra razgibali. Z ansamblom sta pela Marica Jerše in Dušan Kobal, humorist in povezovalc sporeda pa je bil Marjan Roblek.

ŠOK — Na tradicionalnem slovenskem planinskem plesu v Zürichu v Švici je letos rojake zabaval ansambel »Šok« iz Ljubljane, ki sicer ne velja za izključno »domači zabavni« ansambel, vendar pa je ljubitelje te zvrsti glasbe znal zadovoljiti tudi v Švici. Seveda pa so v plesnem delu sporeda prišli na račun zlasti mladi.

MALI OGLASI

Na Notranjskem v bližini Postojne prodam novo stanovanjsko hišo s poslopjem, primernim za kakršnokoli obrt. Stanovanjskih površin je 150 m² in 300 m² gospodarske površine, ki bi bila primerna za obrt. Ob hiši je tudi sadovnjak in vrt v skupni izmeri 27 arov. *Ponudbe pošljite na uredništvo Rodne grude pod oznako »tako prodam«.*

Na prodaj je takoj vseljivo mansardno stanovanje, velikosti 52 m² z ostalim podstrešjem, v lepem okolju Celja. *Ponudbe pod »Ugodno« na naslov uredništva Rodne grude ali po telefonu (061) 325-853.*

Prodaj vikend v Spodnjem Lakencu (Skurševce), zgrajen do tretje faze z vso potrebno dokumentacijo, ki ima zelo terpo lego in dostop z avtomobilom ter je slabih 800 m od glavne ceste. Lepo obdelan vinograd je na zemljišču v izmeri 1200 m². Ponudbe in informacije dobite na naslovu: *Skubic Lojze, Wuhrstr. 1, 8580 Švica*

V okolici Nove Gorice v Mirnu prodam takoj vseljivo 5 sobno stanovanjsko hišo z visoko mansardo, ki jo je mogoče preurediti v stanovanje. Spodaj je še obširen vrt in dvorišče z gospodarskim poslopjem. Ponudbe pošljite na naslov: *No 32400143 FERMO POSTA CENTRE Trieste — ITALIA*

V središču Gornjega grada (p. št. 63342) v Zadrenski dolini v bližini Mozirja, prodamo enonadstropno stanovanjsko hišo z visokim podstrešjem in kletjo s skupno stanovanjsko površino 380 m², umaknjeno od glavne ceste za 15 m, velikim enonadstropnim gospodarskim poslopjem (548 m²), dvoriščem (570 m²) dostopnim za vozila, zelenjavnim vrtom 126 m² in manjšim sadovnjakom. Objekta sta zelo primerna za stanovanje in opravljanje obrtnih dejavnosti. Objekti so v uporabnem stanju, hiša takoj vseljiva. Ponudbe pod »PRODAJA CELOTE« pošljite na uredništvo Rodne grude.

TURISTIČNO HOTELSKO PODJETJE PORTOROŽ n.sol.o.

66320 PORTOROŽ, OBALA 77, p. p. 27
TEL. (066) 73-978, 76-080, TELEX 34154 YU LUCIJA
Prodaja 73-281, 73-235

tozd hotel adria ankaran
tozd turizem avditorij
tozd hotel belvedere izola
tozd igralnica casinò
tozd gh metropol
tozd hoteli palace
tozd hotel piran
tozd pralnica in čistilnica luciija

Proizvodno podjetje
OPREMA
Kočevje
TOZD

Težka konfekcija
SINTEP — Kočevje

Tovarna PVC platna in težke konfekcije. Izdelujemo PVC poliestrsko tkanino v več barvah. Izdelujemo ponjave za kamione, ladje, železnico, gradbeništvo, industrijo, zaščito pitne vode, tunelov, pokrivala za provizorije za pokrivanje materiala na odprtih skladiščih, kontejnerjih za prevoz drobnozrnatih in prašnatih materialov in ostale proizvode izdelane iz PVC platna.

ARCOMURKA

TRGOVSKO PODJETJE
»GALEB« LJUBLJANA
Mestni trg 21

Ko pridete v domovino, boste verjetno potrebovali razna oblačila, zato vas pričakujemo v naših poslovalnicah, v katerih boste vlijudno sprejeti in hitro postreženi.

Poslovalnice imamo:

- I. **V Ljubljani:** na Miklošičevi cesti št. 30, 32 in 36; na Mestnem trgu št. 21, to je nasproti Magistrata; v podhodu Ajdovščina (vhod pri gostišču Figovec ali pri Metalki); na trgu MDB št. 10; na Rimski cesti št. 9 (arkade)
- II. **V Celju** v Zidanškovi ulici št. 22
- III. **V Laškem** v Zdravljiški ulici št. 1
- IV. **V Litiji** na Brodarski cesti št. 9.

Poslovalnice so založene z žensko modno konfekcijo in moškimi perilom ter pleteninami. Prijetno bivanje v domovini vam želi: KOLEKTIV TRGOVSKEGA PODJETJA »GALEB« LJUBLJANA

TEKSTIL

TOZD

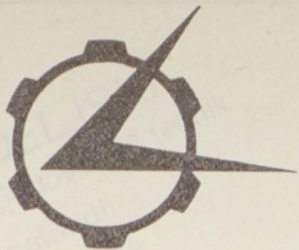
motvoz
in platno n. sol. o.

Taborska 34
61290 Grosuplje

vam priporoča iz svojega proizvodnega programa: polipropilenske embalažne tkanine, polipropilenske gosto tkane vreče s folijo za prehransko in kemično industrijo, redko tkane vreče za povrtino. Vse vrste polipropilenskih motvozov za uporabo v kmetijstvu za baliranje slame in sena na samovezalkah, kombajnih za hmeljišča in splošno uporabo. Vse vrste konopljenih motvozov in vrvi ter polipropilenske vrvi.

Naročila in informacije:
DO »TEKSTIL«
TOZD »MOTVOZ IN PLATNO«
GROSUPLJE Taborska 34
telefon 061/771-311 telex 31498

ITAS

INDUSTRIJA TRANSPORTNIH
SREDSTEV IN OPREME

n. sol. o. KOČEVJE
SLOVENIJA—JUGOSLAVIJA
61330 Kočevje, Reška cesta 13
Telefon: h. c. 061/851-511,
061/851-297, 061/851-526
Telex: 31 147 YU ITAS

Telegram: »ITAS«

PROIZVODNI PROGRAM:

prikolice in polprikolice; kiper
prikolice in polprikolice;
polprikolice za prevoz kontejnerjev;
avtomešalce za beton 3, 4
in 6 kubikov; cisterne za prevoz
materialov v razsutem stanju;
oprema za prevoz in vskladiščenje
živalske krme; betonarne; stabilne
silose za žitarice in druge
materiale v razsutem stanju;
pretovarne postaje za materiale
v razsutem stanju; kompletna
oprema za pnevmatski transport
materialov v razsutem stanju;
kontejner cisterne za prevoz
materialov v razsutem stanju.

PREDSTAVNIŠTVA:

11000 BEOGRAD, Zmaj Jovina 7,

tel. 011/636-821, 637-946

41000 ZAGREB, Mrazovičeva 5,

tel. 041/441-727

61000 LJUBLJANA,

Trg komandanta Staneta 4,

tel. 061/557-512

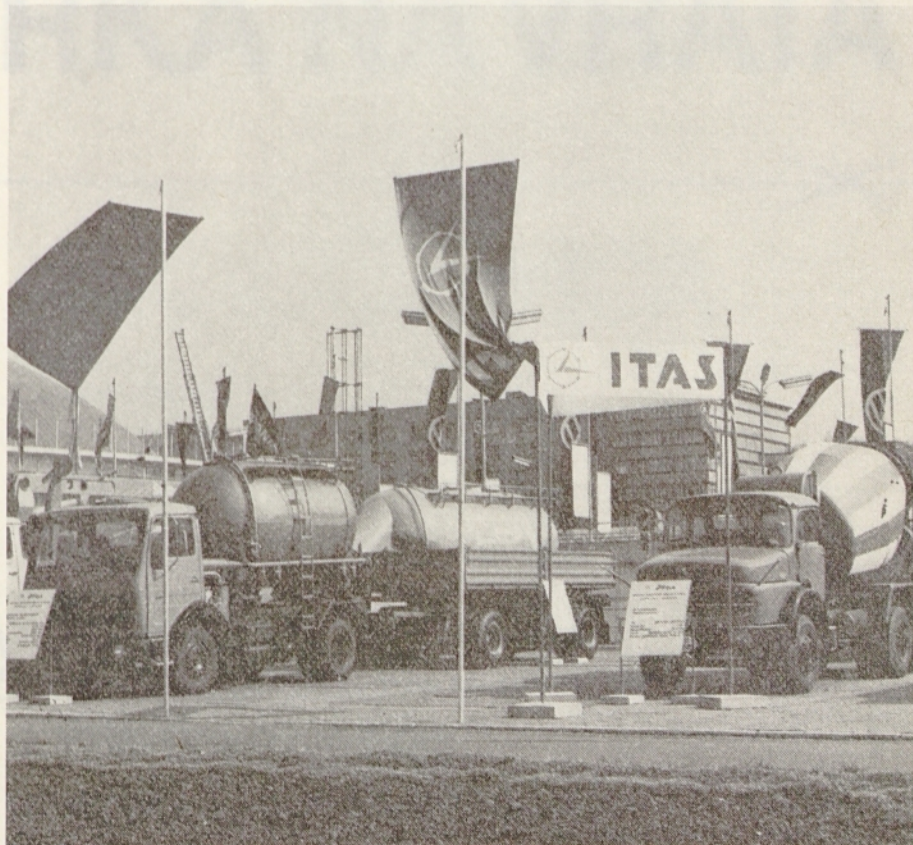
78000 BANJA LUKA,

Branka Radičevića 20,

tel. 078/32-745

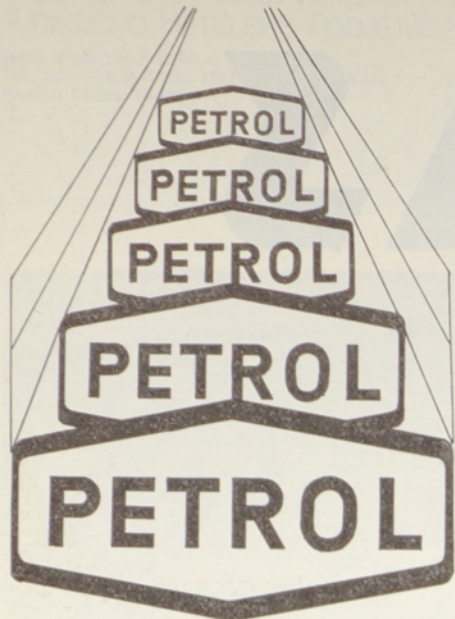

Silosi za skladiščenje živalske krme

Itasovi proizvodi na sejmu v Beogradu

PETROL LJUBLJANA

NA VSEH NAŠIH BENCINSKIH SERVISIH VAS BOMO HITRO IN SOLIDNO POSTREGLI.

POLEG GORIV IN MAZIV VAM NUDIMO TUDI AVTOMOBILSKO OPREMO, AVTOKOZMETIKO, GUME IN NAJNUJNEJŠE REZERVNE DELE.

PROIZVAJAMO KVALITETNA MOTORNA OLJA »MOTOROL« IN »MOTOROL SUPER«, KI SO ZNANA ŠIROM PO SLOVENIJI

OKREPČALI SE BOSTE V NAŠIH MOTELIH IN RESTAVRACIJAH.

OBLOGA SLIKOPLASTIKA LJUBLJANA - POLJE

IZVAJAMO DELA NA STANOVANJSKIH, INDUSTRIJSKIH, GOSTINSKO-HOTELSKIH IN DRUGIH OBJEKTIH.

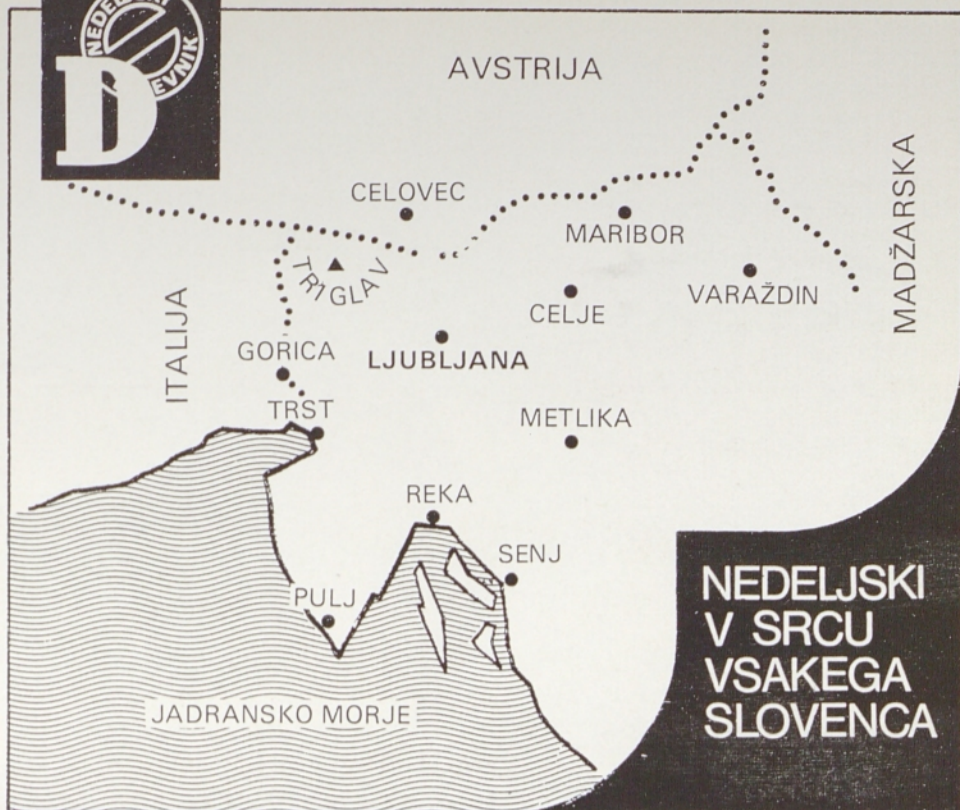

NEDELJSKI
največji slovenski tednik

- po nakladi
- številu rubrik
- pestri vsebini

NEDELJSKEGA tiskamo že vrsto let v povprečni nakladi 207.000 izvodov. Najnovejše analize kažejo, da bere en izvod NEDELJSKEGA 3,4 člana družine (gospodinjstva). To pomeni, da ga bere okrog 70 odstotkov vseh Slovencev v matični domovini.

IN KOLIKO JE SLOVENCEV PO SVETU...? Postanite tudi vi član te velike slovenske družine: naročite NEDELJSKEGA!

**NEDELJSKI
V SRCU
VSAKEGA
SLOVENCA**

PRIJATELJ NEDELJSKI TRKA NA VRATA

**NAROČILNICO
POŠLJITE
NA NASLOV**

NEDELJSKI
Kopitarjeva 2
61000 LJUBLJANA
SLOVENIJA JUGOSLAVIJA

NAROČILNICA

Ime in priimek: _____

Kraj, ulica: _____

Pošta, država: _____

Naročam NEDELJSKI — največji slovenski tednik.

Celoletna naročnina 27 USA DOLARJEV ali 68 DM oziroma enakovrednost v drugih valutah.

Kraj in datum: _____ Podpis: _____

Modernizirana Celovška cesta v Ljubljani (foto Peter Strnad)

LJUBLJANA

dejavnosti OZD:

- nizke in visoke gradnje
- avtoceste, letališča
- mostovi, predori
- stroji in oprema za kamnolome in gramoznice
- projekti in inženiring za vso dejavnost

REVIJA ZA SLOVENCE PO SVETU
MAGAZINE FOR SLOVENES ABROAD
REVISTA PARA LOS ESLOVENOS POR EL MUNDO

JULIJAVGUST
1979
LETNIK 26

RODNA GRUDA 8|9

SLOVENIJA

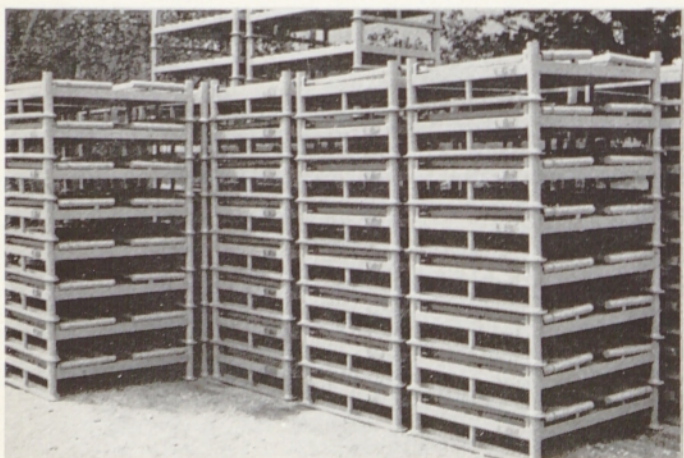
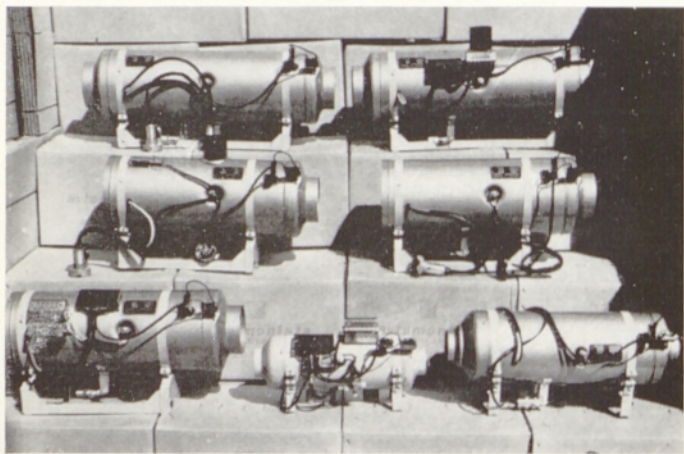
ENGLISH SECTION, pages 25-32

avtomontaža

Tovarna gospodarskih vozil, trgovina in servis motornih vozil ● Ljubljana n. sol. o.

Projektira, konstruira in proizvaja: avtobusne in specialne šasije, avtobusne karoserije; mestne, primestne in turistične izvedbe, po želji kupcev s klima napravami ● nadgradnje za gospodarska vozila in priključna gospodarska vozila ● toplozračne in toplovodne grelce za avtobuse, druga vozila in manjše objekte ter toplovodne peči za centralno ogrevanje ● jeklene konstrukcije, jeklene profile, odpreske in transportne BOX PALETE ● montaža traktorjev SAME 35 in 45 KS, remont motornih vozil ter kmetijske mehanizacije ● proizvodnja vijačnega blaga ● zunanje trgovinska dejavnost: kooperacija, izvoz-uvoz, zastopstvo tujih firm: MAN, RABA MAN, SAME, ALFA-ROMEO, Ö. A. F. in druge ● Samoupravno je organizirana na osem TOZD in Delovno skupnost skupnih služb.

SNPJ — THE FIRST 75 YEARS

by — Peter Elish, National President

In 1904, twelve men representing several independent Slovene societies met for four days in Chicago and worked out an arrangement to join together and create a new national Slovenian benefit society. They named it the "Slovenska Narodna Podporna Jednota".

Why did they create this Society?

The first was basically for immediate economic needs as the Slovene immigrants came in large numbers to work in America. They soon realized that this was not a land of "milk and honey" and that streets were not literally paved with gold. Yes, they could find work (most of the time) but working conditions were harsh and governmental protection or security from injury, illness, or death were scant or non-existent. They had to band together, pool their resources and protect themselves. Creating a mutual benefit society where everyone contributed a little each month could be pooled in a centralized treasury, and then be distributed to those that needed it. The first provisions of the new Society (SNPJ) provided benefits for sickness, injury, and death payments to the beneficiary or beneficiaries of the dead.

Secondly, although there were already existing national Slovene organizations, the Chicago pioneers didn't want to belong to organizations that were church influenced or oriented toward church and clerical supervision. They wanted a free, democratic organization that would be run by its members. To this day, the Constitution and By-Laws are very democratic and give the members a large voice in its operations.

Lastly, some of the leaders recognized that the economic system in America was unfair to the working people. In the early 1900's they were influenced by the working class movements, particularly, the labor unions, and the then growing Socialist Party led by Eugene Debs. They wanted, thus, a fraternal society that not only was free and independent, and gave fraternal benefits to its members, but that also would express their thinking, and give support to the labor movement and to labor parties that were democratic socialist in nature.

On those principles, the early pioneers of the SNPJ had a missionary zeal in promoting our Society. In a few years it became the largest Slovene organization in America. It reached its peak of 76,000 members in the 1940's. Today, its membership is close to the 58,000 mark. It is

the largest Slovene organization in the world, with local branches throughout the United States. Presently, it has 77 million dollars of insurance in force and 30 million dollars in assets.

Many of the local branches have lodge halls, bowling lanes, etc. in their vicinity. The Society has its own recreational area. In east central Pennsylvania, near the Ohio border, it owns 485 acres of land on which some 48 cabins and cottages are built for use of members. It has a large multi-purpose building that has a lounge, kitchen, dining room, as well as, a large auditorium and smaller rooms for all kinds of events. There is a swimming pool, a 25 acre lake with an island in the center that reminds one of Lake Bled, and a 9 hole, par three, golf course. It also has tenting and trailer areas, as well as a pavilion and a barn that are used for social and cultural affairs. Also, there is a Heritage Room with artifacts of our Slovene culture displayed.

The Society publishes a weekly newspaper that has a Slovene section, and also a Youth magazine.

Hardly a week goes by through the year, that there is not some type of activity by local branches, or cultural groups. Sports are supported and they flourish through the seasons. The popular sports are bowling, golf, basketball, balina and soft ball.

As we go on to the last two decades of the Twentieth Century, the question arises, What does the future hold in store for the SNPJ? Can the SNPJ retain its present members and add new ones, particularly, the young and the still unborn generations?

This is a difficult question, and there are no easy answers. I will say, however, that there are several forces that are working against us. The first is that many second generations Slovenes, like other ethnic groups, wish to discard their ethnicity and blend into the general "American" culture. We lost, practically, a whole generation of young people who didn't wish to relate with us. The other force working against us is "mixed" marriages — Slovenes marrying non-Slovenes of varied cultural and ethnic backgrounds. They don't have the same feeling of identifying with our ethnicity, than we who are of pure Slovene descent. In America, I would guess that more Slovenes marry non-Slovenes than their own kind. We now have descendants that are one-half, one-fourth, and one-eighth sanguinely Slovenes. This group will increase in future years.

Don't misunderstand me, we do have many second, third, and fourth generation Slovenes, and we do have those that are one-half, one-fourth, and one-eighth Slovenes who are strong and enthusiastic members of our Society. Many are reaching for their "roots" and are keenly interested in our culture and in our ethnic heritage.

Just last week, I received a letter from an intelligent and educated young man with a distinctly Anglo-Saxon name. He said, "I want to join the SNPJ. I'm half Slovene. My maternal grandmother and grandfather were Slovenian. Where is the nearest lodge to my home? Please advise". We are certain that he, and people like him will join our Society.

There is another problem that is endemic to all fraternal insurance societies. Many of the young people don't care

RODNA GRUDA, Magazine for Slovenes Abroad
Cankarjeva 1/II, 61001 Ljubljana Slovenia-Yugoslavia
Tel. 061/23 102

Published by Slovenska izseljenska matica, Ljubljana
Editors: Drago Seliger (Editor-in-chief), Jože Prešeren
(responsible Editor) and Jagoda Vigele
English translations: Milena Milojević-Sheppard, M. A.
RODNA GRUDA is published monthly. Numbers 8 and
9 are published together as a double issue.
Yearly subscription for overseas countries is 8. — U. S.,
10. — Canadian or 7. — Australian dollars. Payment can
be made direct to our Account. No. 50100-620-010-32002-
-2818/5

at Ljubljanska banka, or by international money order,
or by check — payable to "Slovenska izseljenska matica"
— in a registered letter

for the ritual, trappings, and the archaic business methods that most fraternal societies have.

Lastly, fraternal insurance societies like ours don't have the crusading zeal to recruit and enroll members. Also, the compelling urge to protect one's self against the hazards of life are not there anymore, as the government, as well as private industry, provides insurance protection for the people. This, coupled with the aggressive paid salesmen at commercial insurance companies, have cut heavily into the ranks of fraternal benefit societies. We in the SNPJ are no exception.

However, we have been fortunate. We do have loyal and dedicated workers and members. We have members, not only because of our ethnic Slovene background, but also for the ideals and principles we espouse, together with the spirit of cooperativeness and sense of fellowship — of belonging to a group that has a common "domace" will, I believe, continue to hold us together in the future.

We, of course, in the leadership of the Slovene National Benefit Society must adjust to the new times and accommodate to the needs of our members in an ever changing world.

NEWS

WHAT DAILY PAPERS AND MAGAZINES DO SLOVENES READ?

In Slovenia a public-opinion poll was recently held to find out what daily papers and magazines Slovenes buy and read. It was found that interest in the reading of papers and magazines has increased considerably in recent years.

Of all Slovenia's daily papers the central paper, "Delo", is understandably the most widely-spread and read. It is read, regularly, frequently or occasionally, by as many as 57.3 % of all Slovenes. In second place is "Dnevnik" with 36.7 %, whereas the daily-paper based in Maribor, "Večer", counts as its readers somewhat less than one-third of all Slovenes. According to how widespread they are these three daily-papers are beaten by two weekly magazines: "Nedeljski dnevnik", which is read by 63.7 % of all Slovenes, and the women's magazine "Jana", which has won for itself half the population, according to a representative sample.

Many readers also subscribe to "Stop", the magazine for Radio and Television, to the illustrated magazine "Teleks", and to the magazine for the young, "Antena". Over 40 % of Slovenes read their local paper, such as "Gorenjski glas", "Dolenjski list" and others.

The opinion-pollers found that in the period 1962 to 1978 the degree to which individual papers and magazines are widespread has increased for all kinds of print. All the Slovene daily-papers have a greater number of readers than they had ten years ago, and in the case of weekly magazines the jump is more obvious. The only exception is the religious magazine "Družina", which has dropped from a bit less than 25 % to 19.2 %.

A large role in the degree of widespreadness of individual papers and magazines is played by differences in education. For instance it was found that 93.7 % of all people with university or college education read the central daily-paper "Delo"; they are followed by those with high-school education, highly-qualified and qualified workers and pensioners. "Delo" is least read among farmers — only 2.1 % of all the farming population read it. The equivalent differences are much smaller in the case of the other two daily-papers; in the case of "Dnevnik" they vary from 48 to 43 percent and amount to 15 % in the case of "Večer".

EXHIBITION OF WORKS

BY OLJA IVANJICKI

Olja Ivanjicki, the well-known painter and graphic artist, has been exhibiting her recent works at the Yugoslav Cultural Center on Madison Avenue in New York. She has spent six months in the United States as a Ford Foundation Scholar and has recently been a guest of the School of Design on Rhode Island. The exhibition of her works has been well received.

30 YEARS OF THE "JOŽEF STEFAN" INSTITUTE

This year thirty years have passed since an institute for physics was founded in Ljubljana on the initiative of Boris Kidrič. The institute was first called "Fizikalni inštitut" (The Institute for Physics). It was later renamed after our Carinthian fellowcountryman and world famous physicist, Jožef Stefan. At the time of its foundation, there were only seven people working in the institute; today the institute employs over six hundred people — 120 of whom hold a doctorate in science — and is one of the biggest scientific research institutions in Slovenia.

A land along river Mura (photo by Miško Kranjec)

The thirtieth anniversary of the Institute was officially celebrated a short time ago in the presence of prominent representatives of Slovene scientific and political life. At the celebrations the director of the Institute, Dr. Boris Ferlec, spoke about the development and work of the Institute up till now, about its achievements and plans for the future. He said that the Institute plays an important role both in the field of research and that of education especially on the post-graduate level, for roughly 60 B. Sc. theses, 25 M. Sc. theses and 10 Ph. D. theses are carried out at the Institute every year. As well as this, specialists working in industry are able to improve their knowledge in its laboratories.

The President of the Republic's Executive Council, Dr. Anton Vratuša, spoke about the importance of the Institute for the development of Slovene science and the Slovene economy. He pointed out the necessity of developing our own science and of greater creativity in the development of advanced technology.

SONJA LAMUT'S WORKS EXHIBITED IN BOSTON

The painter and graphic artist Sonja Lamut has recently exhibited her works at the Boston Gallery "Baack". She has been living and working in the United States for quite some time. Her present exhibition is entitled "Work where time cannot be bought", her constant preoccupation being with time. Her pictures show original approaches and most varied techniques.

Stari grad (The Old Castle) near Novo mesto (photo by Ančka Tomšič)

750 YEARS OF THE TOWN OF KAMNIK

There are certain towns which can pride themselves on a grand past, to be envied by others. Kamnik, a picturesque little town at the foot of the Kamnik Alps is certainly one of them. This year Kamnik is celebrating an important jubilee — 750 years of its existence, that is 750 years since it was first mentioned in historical documents.

Turbulent and varied is the history of Kamnik, ranging from the first reign of the strongest feudal vassals in Carniola, followed by the flourishing of bourgeois trades and crafts up to the industrial town of today. As early as in the 13th Century the town had its own hospital and school organized by the Church. It was widely-known for its nail-making, fur and leather crafts, and its hard-working people were eager to make progress. Even a strong earthquake in the 16th Century and a number of fires in the following centuries were not able to affect its growth seriously; the town picked itself up from the ground again every time. The train which finally whistled along the Kamnik railway-line in 1891 promised even faster progress. "Now the people of Kamnik can hope with joy that a new period will begin for their town, a period of progress and flourishing. Of course, this will come true only if we are always aware of our tasks and if we work united for lasting and honourable happiness", wrote one of the citizens upon this important occasion.

Times change, however, and ten years ago the passenger train service between Ljubljana and Kamnik was cancelled. Only last year the train began to run again, much to the joy of those people who have to go to Ljubljana on their everyday errands and despair over the heavy traffic on the main roads leading to the capital.

Kamnik, with its well-developed industry based on long tradition, is today among the better developed of the sixty Slovene Communes. The Kamnik Commune has a total of 25,049 inhabitants, 10,054 of whom are employed, 6,244 of the latter working in industry. The people of Kamnik are particularly proud of the high percentage of employed women; with a figure of 47 % they beat the Slovene average. However, technological know-how in the factories is rather out of date and a lot of investments have to be made, we were told at the Communal Assembly of Kamnik. It is expected that a total of 620,000,000 dinars will be invested in the economy this year, the main investments being those marked for the factories of Fructal Alko and the Kamnik Chemical Industry.

Numerous touristic points of interest — mention must be made of the well-preserved town center which is being restored, the ruins of Mali grad (the Little Castle), the museum at Zaprice Court, the not-far-away Velika planina and the beautiful valley of the Kamniška Bistrica — have always attracted visitors. Unfortunately, not enough has been done to provide good facilities for tourists. As we were told at the Communal Assembly, the right enterpriser to take this task on can't be found, and as well as this

Kamnik lacks a modern hotel. However, a lot is expected from the recently discovered thermal waters.

Quite a lot of effort has been made concerning the protection and improvement of the environment. The latter includes a sewage treatment plant, a joint effort on the part of the Kamnik and Domžale Communes, which is to bring back the fame of Bistrica (The Clear River) as being "as clear as a fish's eye".

Kamnik's rich past includes a number of well-known people who were either born or lived and worked in this town. Here was born the famous fighter for the Northern Border, General Maister, the young people of Kamnik were once taught by Jakob Zupan who composed the first Slovene opera "Belin", Emil Adamič led the first Slovene singing society "Lira", and the pioneer of Slovene modern architecture, Plečnik, left a number of his works to the town as well. Poets weren't missing either; let us just mention Anton Medved and Fran Albreht. Simon Jenko, the author of the Slovene anthem "Naprej" ("Forward!"), worked for some time in Kamnik as an articulated solicitor and in 1868 became the first secretary of the famous Kamnik "čitalnica" (progressive society).

Cultural life is extremely lively today, too, and a suitable hall for cultural events is one of the greatest wishes of the people of Kamnik. The workers' cultural society, "Solidarnost" ("Solidarity") is very active and the members of the "Lira" singing society still attract a large audience with their beautiful singing. There are a number of enthusiastic amateur cultural groups in the villages around Kamnik.

The people of Kamnik have always been keen on gymnastics, skiing and mountain-climbing. Last year the Kamnik Alpine Society celebrated its 85th anniversary. The riding club at Komenda is well known, too. And whenever the people of Kamnik speak with pride of their rich sporting tradition they never forget to mention that Josip Broz Tito, who was than a young worker at the local foundry, was among the keenest gymnasts in their town. A new sports hall, to be finished this year, will ensure a full sporting life for the future.

The people of Kamnik will be celebrating this year's jubilee by a number of cultural events and by the opening of several new buildings. The completion of a new secondary school center for directed education, of a new elementary school at Duplica, of the gallery of the painter Miha Maleš, and of a by-pass around the town are the achievements which they are looking forward to the most.

SLOVENES AFFECTED BY THE URGE TO TRAVEL

Nowadays Slovenes and Yugoslavs travel a great deal in their own country, as well as abroad. It is true that our great-grandfathers, grandfathers and fathers, too, had quite a lot of the restless spirit in them and they often travelled the world, but those travels were of a purely economic nature — they left their homes in order to make their living elsewhere. In those days only a few of the richest people were able to afford a tourist trip abroad, whereas today travelling has become a kind of mass entertainment in which a great number of our people take part. Almost everybody without exception can afford to travel to the neighbouring countries and many even to the most far-away parts of the world.

Travelling abroad acquired a mass character when the borders opened up widely and the standard of living began to rise. Slovenia has always been somehow open to the world and among Slovenes the travelling urge has a long tradition, but the country has never been open in the past to such a degree as it is now. To say that the Yugoslav borders are among the most open in the world is not an

exaggeration. One only needs to see some of the border crossing-points to be convinced. At these crossing-points, such as, for instance, Škofije near Koper, Fernetiči near Trieste and Šentilj near Maribor, there is such heavy traffic every day, not only during the holidays, that they have to be constantly enlarged and new international crossing-points have to be opened. The traffic pours over the border like a wide stream of travellers. The same holds true for Yugoslav airports. During the past few years Ljubljana Airport has had to be modernized twice owing to the rapid increase in air traffic. The case is similar with other airports; at present Belgrade airport at Surčin is being enlarged and modernized. A number of new airports have been opened, among them the international airport at Maribor which has, in the few years of its existence, proved its importance. Of course, there has been a considerable increase in traffic on the railways, buses and ships, too.

Yugoslavs travel abroad on their own or in organized parties arranged by tourist and travel agencies. They travel abroad to visit their relatives, to go shopping and, recently more and more, they go for real touristic purposes; not only to the neighbouring countries, well-known resorts and European capitals but also to faraway places, to America, Asia, Africa, Australia and around the world. In Slovenia alone some thirty organizations which organize conducted tours in Yugoslavia and abroad have been established in recent years. This itself shows how great the interest in travelling is. The Slovene travelling urge is reflected in the advertisements, too; every week the Slovene newspapers publish pages of advertisements offering, at very reasonable prices, trips to or holidays in Great Britain, France, Scandinavia, West Germany, Switzerland, Turkey, not to mention the neighbouring countries of Italy, Austria, Greece, Bulgaria and Hungary. As these advertisements show, Yugoslavs travel most often to Spain, Great Britain, Tunis, Malta, Turkey, Morocco, France and Egypt, if we do not consider the neighbouring countries. Trips to the above-mentioned countries are organized once a week, and from time to time, the agencies organize travels to faraway countries, such as the Scandinavian countries, the United States, Mexico, South America, the Caribbean, Kenya, Tanzania, the islands in the Indian Ocean, China, Indonesia, Thailand, Burma, etc.

There is no doubt that we are faced with some kind of travelling boom. However, can we say that Slovenes travel more than other nations? It is more difficult to answer this question. We can only state with certainty that Slovenes and Yugoslavs in general travel much more often than they used to and that they no longer lag behind other nations in getting to know new places and in their urge to travel.

However, people concerned with tourism can notice a difference between our tourists and foreign tourists. According to them Slovenes travel although they are not particularly well-off; there are a lot of retired people with relatively low pensions and students among them. It is no longer money but free time which is of decisive importance.

Travel agencies also observe that the Slovene tourist is somewhat more restless than other travellers. Time means a lot to him and for this reason he likes to get the most out of his travels. This holds true primarily for people who have not yet retired. Such a tourist likes to spend some of his holidays peacefully at some resort or in his holiday home, so that he has only a week or so left for travelling. Of course, one can't get very far in a week's time. Therefore he is most interested in trips over the weekend which can be combined with only a day or two of his annual leave. Since he hasn't a lot of time he wants to see as much as possible and get as far as possible during that time. For this reason he prefers to travel by plane. Shopping

A bee-keeper (photo by Janez Zrnec)

abroad has no longer the feverish attraction for our people which it used to have for a long time in the past. Now we want to see many places of interest in the country to which we travel and we go on all the trips organized from the place of stay in the foreign country. Of course, we can't do without buying a few souvenirs, for it is still the general opinion that we have to bring at least one souvenir from the trip, otherwise we can't be happy. It is in this that our tourist differs from foreign ones, as well as in the fact that he practically cannot stay quietly at one place. He wants to see and experience as much as possible, as if he were never to have another such opportunity.

The latter, of course, is not the case, for Yugoslavia has opened its doors wide both for Yugoslavs and foreigners.

THIRTY YEARS OF SLOVENE PAINTING — A REFLECTION OF THE TIMES

A grand art exhibition has been prepared by the Modern Gallery of Ljubljana, which exemplifies the achievements of Slovene painters over the last thirty years. Thirteen well-known names were included in the organizing committee, and, for the first time in the history of Slovene art exhibitions, a catalogue has been published, consisting of three thick books, full of data and photographs, representing a valuable practical aid for all those who would like to follow the development of Slovene art of the present and recent past.

This exhibition was supplemented by an extensive and carefully arranged presentation of the achievements of Slo-

vene architecture, town-planning and design during the period 1945—78, which was held at the new Rihard Jakopič Exhibition Gallery. One of the principles laid down for the new gallery in the centre of Ljubljana was that it is to bring some novelties into "exhibition life". It is to be a place where people meet who want to talk about exhibitions. In other words the exhibitions should no longer be a place for "a silent dialogue between the exhibits and viewers", but a place for "lively conversation, in which there is confrontation of opinion, sharpening of views and the forming of new ideas".

There has already been a confrontation of expert opinion concerning the exhibition in the new Rihard Jakopič Gallery, whereas during the first few days of the central exhibition at the Modern Gallery there was a lot of heated discussion among the critics, who missed some names of painters as equally well-known as those whose works could be seen in the exhibition rooms, who discovered that the whole of Slovenia was not sufficiently represented among the exhibitors because of preference given to painters from Ljubljana, and that the part taken by the youngest generation of Slovene painters was too modest.

In spite of all this the exhibition nevertheless provided outstanding proof of the standard of quality of contemporary painting in Slovenia, which, during the thirty or so years since the war, has joined in, with equal rights, the trends of painting prevailing in the "old continent".

Of course it is difficult to be a perfect judge of the achievements of individuals or groups of Slovene artists. Marjan Tršar, the art critic, for example, says that "it is a responsible and difficult task to present a short but fair

and definitive survey of modern Slovene art. As it has been just in recent times that artistic works have become very differentiated in Slovenia, and that along with the older, middle and younger generation a fresh influx of the youngest artists has occurred. The latter have begun bravely to turn their steps towards the public and to bring nearer to the latter the most avantgarde world trends in art, whose reflections we have known so long.

STRONG ENCOURAGEMENT TO ARTISTS DURING THE NATIONAL WAR OF LIBERATION

The years of the National War of Liberation influenced the development of Slovene art, too. In fact there is no nation in Europe which is able to boast of such extensive and artistically so convincing and varied activities during the difficult years of the occupation and the struggle for freedom as the Slovene partizans' artistic creations. It grew into a heritage, which bore much fruit in the years after the liberation, as it provided the basis for the development of art in freedom.

We must not forget that three of our leading painters — partizans Božidar Jakac, Franc Mihelič and Niko Pirnat — were the founders of the new academy of art in Ljubljana and formed the backbone of the study carried out there. The emphasised study of graphic art at the new faculty, a faculty never possessed before by Slovenes, was certainly one of the consequences which drawings as such and especially reproducible graphics had during the National War of Liberation. The specific conditions of wartime and especially of the partizan methods of warfare had a strong influence on the technical definition of artistic creations. The desire to produce as many reproductions as possible in order to make this kind of art widely available gave the advantage to graphic art. At the same time this was the condition for the further development of our graphic art, which over the last thirty years has acquired a place for itself amongst the very top of European artistic creations. In this way conditions became suitable for the

INTERNATIONAL BIENNALE OF GRAPHIC ART,

which has already celebrated its fifteenth anniversary in the exhibition-halls of the Modern Gallery of Ljubljana and is certainly one of the most important world exhibitions of graphic art. It has acquired and maintained its present place in the world because in all the years of its existence quality has been the one and only criterium upon which participation in the exhibition depends. Artists of all nationalities from those countries where graphic art has reached a high standard have been among the participants and prize-winners of this exhibition. From the prize-winner of the first biennale, the American Armin Landeck, numerous foreigners have won prizes in the past years, but in comparison with them the works of the prize-winning Yugoslav graphic artists, such as Jakac, Mihelič, Maleš, Debenjak, Pregelj, Zelenko, Bernik and Jemec do not fade at all. Their works are continually gaining new recognition and belong to the summit of world graphic art capabilities.

Slovenes have achieved world fame as illustrators as well as graphic artists. The art of illustration developed strongly in Slovenia in the years after the war. Exceptionally high-quality illustrations were recorded in the case of picture-books and books for the very young.

In order that art should not become the domain only of those who live in Slovenia's capital, in the thirty years since the war there have been established.

ART-GALLERIES ALL OVER SLOVENIA

and the ranks of amateur artists have multiplied. The galleries of Ljubljana — the Modern Gallery, the Small Gallery, the City Gallery, the Bežigrad Gallery, the Emona Gates Gallery — and some other museum and library exhibition rooms have been joined by exhibition-galleries in other Slovene towns. Maribor now has several and is building a new exhibition pavilion there this year. Celje has an art "salon", whereas in Ajdovščina there is the Pilon Gallery and in Velenje the Napotnik Gallery. The gallery in Novo mesto is named after their fellow-citizen Božidar Jakac. In Slovenj Gradec there is a big pavilion for exhibitions, in which well-known international exhibitions are held. There are also galleries at Krško, Kranj, Brežice and elsewhere, not forgetting to mention the zealous people of Ruše.

One novelty is certainly the numerous exhibitions held in working organizations, banking-halls and post-office buildings, along the passages of factories (MTT in Maribor and Litostroj in Ljubljana), in hospitals and other halls and waiting-rooms. Here can be felt the important contribution of the Association of Cultural Organizations of Slovenia, which combines together all the Slovene cultural-artistic amateur societies and which places great emphasis on the development of art and education of this kind. Under its patronship numerous art groups have been established, and it has encouraged the holding of many "painters' colonies", which are visited, ever more numerously, by professional (i. e. schooled) and amateur artists. Painting and sculpturing colonies exist in all parts of Slovenia, such as at Borel, where the colony is traditional and much visited, at Gradišče in Slovenske gorice, at Videm on the Ščavnica, where the Kreft family with their exceptional organizational powers and love of art live, at Ruše, Škofja Loka, Idrija, Novo mesto, and at Izlake, near the Zasavje coal-mines, which will be celebrating its 15th anniversary this year — as the oldest such colony.

As painters' and sculptors colonies have been appearing like "mushrooms after rain" over the last few years and there is no real complete survey of them it has been proposed that a working agreement be drawn up between all of them and an organizing body of some kind be set up in order to provide guidelines and control.

The high standing of Slovene painting has been helped by the NAIVE PAINTERS, which is the name popularly given to those artists who don't have a degree certificate from a suitable academy of art in their pockets.

Slovene naive art has developed within the framework of Yugoslav naive art, but, in contrast to other republics, this form of art grew up in Slovenia only after the Second World War. There are some famous personalities among the chief naive artists: Ivan Sedej from Žiri, who makes soft and lyrical paintings of his local countryside, Jože Tisnikar from Slovenj Gradec, the higher medical technician for autopsies, who uses for his motives the corpses on his dissecting-table (two extensive monographies of his works have already been published), Ivan Repnik, the blacksmith from Muta na Koroškem, who creates paintings with varied figures who, with their big, melancholy-asking eyes, show their love of country work, Jože Horvat is "partly naive" — Jaki from Nazarje in the Savinja valley, then there are the two Peternelj's in Žiri, Magyar in Grosuplje, Polde Mihelič in Grosuplje, the teacher Podpečanova at Rečica near Šoštanj, and the housewife Greta Pečnikova at Piran.

All these, and numerous other naive artists, are today the much desired guests of European and American art galleries. They have created a Yugoslav phenomenon of certainly the most popular and high-quality naive art, and

A hay-makers' competition (photo by Marjan Zaplatil)

have won numerous admirers and collectors throughout the world.

The post-war development of art in Slovenia has been influenced, too, by

FORMA VIVA

1960 is counted as its first year. This live form of art, as it is called, appeared first at Kostanjevica in Dolenjsko. In the two sulmer months of that year sculptors from both Yugoslavia and abroad (the Japanese were among them) swung their chisels and special knives to shape the soft, willing and shape-desiring wood, to bring to life the material which up till them had not been used enough, and to give it the image of their artistic tradition and their own human messages. The quiet, idyllic world under the Gorjanci mountains has overnight become our first art gallery in the open air.

In the same year the second Slovene Forma Viva came into being; Seča near Portorož offered its genuine Istrian stone for the works of art which make up the second Slovene gallery in the open air, a gallery merged into the rough Karst world, the blue of the Adriatic sky and the turquoise of the Slovene sea.

In the following years another Forma Viva was established at Ravne na Koroškem, where the artists make their sculptures out of iron and steel, and in Maribor where the local building firm, "Stavbar", encouraged a special kind of applied art — sculptures made of concrete, which, with their artistic messages provide culture for every new housing estate of apartment blocks and skyscrapers.

The Society of Slovene Artists now has 360 members, at least 200 of whom live in Ljubljana.

At the Academy of Fine Arts in Ljubljana the idea of opening a special, pedagogical course in fine arts is being considered. Among the twenty-four students, which is the number of new students accepted at the Academy every year, there would probably be some of those who would like to devote themselves to the detailed study of teaching art classes at school, thus making it possible for "pure artists" to devote themselves entirely to their creative work".

Let us finally make brief mention of this year's plans for art exhibitions in Slovenia; they mainly concern important retrospective exhibitions to be organized all over Slovenia. Thus the 80th birthday of Božidar Jakac will be celebrated by several Slovene galleries, during celebrations of the 750th anniversary of the town of Kamnik Miha Maleš will be remembered by a retrospective exhibition of his works, Radlje ob Dravi will remember Maks Kavčič, Slovenj Gradec the sculptor Janez Jurij Mersij, Maribor Remigij Bratož, Velenje Guido Birolla, Cerknica Lojze Perko, Nova Gorica Ivan Čargo, Ilirska Bistrica France Pavlovec, the National Gallery in Ljubljana Ivana Kobilca and the Modern Gallery Janez Bernik.

It can be seen that all the artistic endeavours of the near past and present times are reflections of their own time. They are witnesses of achievements because of which we need not be ashamed to belong to a small nation. A nation small in numbers and geographical area, but big in its creativity.

PÁGINA EN ESPAÑOL

BELGRADO: REUNIONES INTERNACIONALES DE IMPORTANCIA

Con la construcción del centro internacional de Congresos SAVA, entre paréntesis una de las construcciones más modernas de Europa en su tipo, Belgrado se coloca así entre los centros de congreso más importantes del mundo.

Es por eso que vemos en las publicaciones extranjeras, ya sea en los periódicos, programas de radio y TV como así también en otros medios de comunicación la propagación cada vez más asidua del citado centro y de la ciudad capital de Yugoslavia como el punto de reunión de los congresos, conferencias y reuniones de mayor importancia. No enumeraremos dentro de esto, el enorme número de reuniones de todo tipo que sin dejar de ser importantes son secundarios a los ya mencionados. Es decir qué, Belgrado durante todo el año alberga ya sea unos u otros una gran cantidad de reuniones de altura e importancia internacional.

A mediados del mes de abril tuvo lugar en Belgrado el 10º congreso de italianistas, en el mismo se reunieron un gran número de científicos, profesores y expertos en esta rama del quehacer cultural.

Por primera vez tuvo lugar este año en Belgrado una reunión de cierto organismo de las Naciones Unidas. Durante la última semana de abril tuvo lugar en la ciudad que se encuentra en las desembocaduras del Sava y del Danubio la reunión del comité de las UN para la decolonización, conocido como el comité de los 24, el cual se dedicó especialmente de la situación crítica que atraviesa Namibia y Zimbabve (Rodesia del Sur). También a fines de mayo tendrá lugar en Belgrado un importante congreso internacional. La conferencia europea de los ministros del transporte que durará desde el 29 hasta el 31 de mayo en los ambientes del edificio SAVA. Algo más tarde, entre el 21 y 28 de julio, organizarán en Belgrado el INTERSTENO, campeonato internacional de dactilógrafos y taquígrafos, en el cual se reunirán y enfrentarán los mejores maestros de estas dos especialidades.

Una reunión de gran importancia tendrá lugar los primeros días de octubre. Se trata del Congreso anual del Banco Mundial para la renovación y desarrollo del fondo monetario internacional, en el cual se reunirán entre el 1º y el 5 de octubre en Belgrado cerca de 5000 participantes de más de 110 países. En las salas adyacentes del SAVA se reunirán los bancarios, expertos en finanzas y sus acompañantes. Aparte del personal técnico, los invitados vendrán con sus especialistas en cuestiones bancarias y financiación internacional.

Para la organización de esta reunión, el cual por su importancia es uno de los más excepcionales que tuviera Belgrado, ya hace muchos meses atrás que se vienen haciendo preparativos especiales. En el municipio de Belgrado se formó a tal efecto una comisión especial para la organización de la citada reunión. Así mismo se estableció una comisión especial dentro de la unión turística de Belgrado para los espectáculos culturales, deportivos y de turismo.

En el mes de octubre organizarán además en Belgrado entre otras un gran número de exposiciones interesantes. En el Museo Nacional estará abierta la exposición de numismática como así también la exposición de cuadros de los pintores ingenuos más conocidos. En el Museo de Arte Moderno que se encuentra en la desembocadura del Sava en el Danubio, expondrá sus pinturas Milena Pavlović-Barili. En otros museos organizarán además exposiciones del arte joyero antiguo y moderno como así también grabados de Belgrado.

También los hoteles han comenzado a preocuparse por la ampliación de sus capacidades. Es así que están urgiéndose los trabajos de construcción del hotel SAVA-Intercontinental con 500 habitaciones, es decir con aprox. 1000 camas. El mismo ya albergará los primeros huéspedes a comienzos de la reunión de bancarios de todo el mundo.

También se están ampliando los edificios adyacentes del aeródromo del Belgrado, con lo cual se aumentará la capacidad de entrada del más importante aeródromo dentro de nuestro país. También está en proyecto la construcción de un nuevo hotel (Holiday Inn) junto al aeródromo de Surčin como así también la ampliación del hotel Moscú en el centro de la ciudad, con lo cual se adquiriría así 250 camas más en habitaciones confortables y claro está dentro del tipo de primera categoría.

LJUBLJANA: LOS MEJORES TRADUCTORES ESLOVENOS

En los salones del club de traductores, escritores y poetas eslovenos, tuvo lugar el otorgamiento solemne del premio anual Sovre que organizan entre sí las editoriales del país. Recibieron los respectivos premios y reconocimientos anuales Tone Pavček poeta y traductor de poesías y prosas rusas que fueron editadas en la antología «Glasovi časa» y Drago Bajt por sus traducciones editadas en la antología «Glasovi časa» y la traducción de la novela «Golo leto» de Piliniakov.

ESTRENO DE UN NUEVO FILM ESLOVENO

En la sala del cine Unión de Ljubljana tuvo lugar el 19 de abril el estreno excepcional del nuevo film esloveno de largo metraje en colores, «Draga moja Iza». Ivo Zorman realizó la adaptación literaria mientras que los escenarios los efectuó el mismo director de la película, Vojko Duletić.

En el papel principal actúa Zvone Hribar, participan además Bert Sotlar, Štefania Drolc, Boris Juh, Radko Polič, Lučka Uršič, Milena Zupančič, Marjeta Gregorač, Majda Grbac y Demeter Bitenc.

MÚSICA

En el ambiente musical inglés se está haciendo famosa últimamente una hija de nuestros emigrantes que nació en Detroit, EE UU de América. Lena Lovich conquistó un gran éxito con su disco LP STATELESS (sin ciudadanía). En las últimas semanas esta a la cabeza de la escala musical con su éxito Lucky Number (Número de suerte) que lo tiene además grabado en un pequeño disco 45.

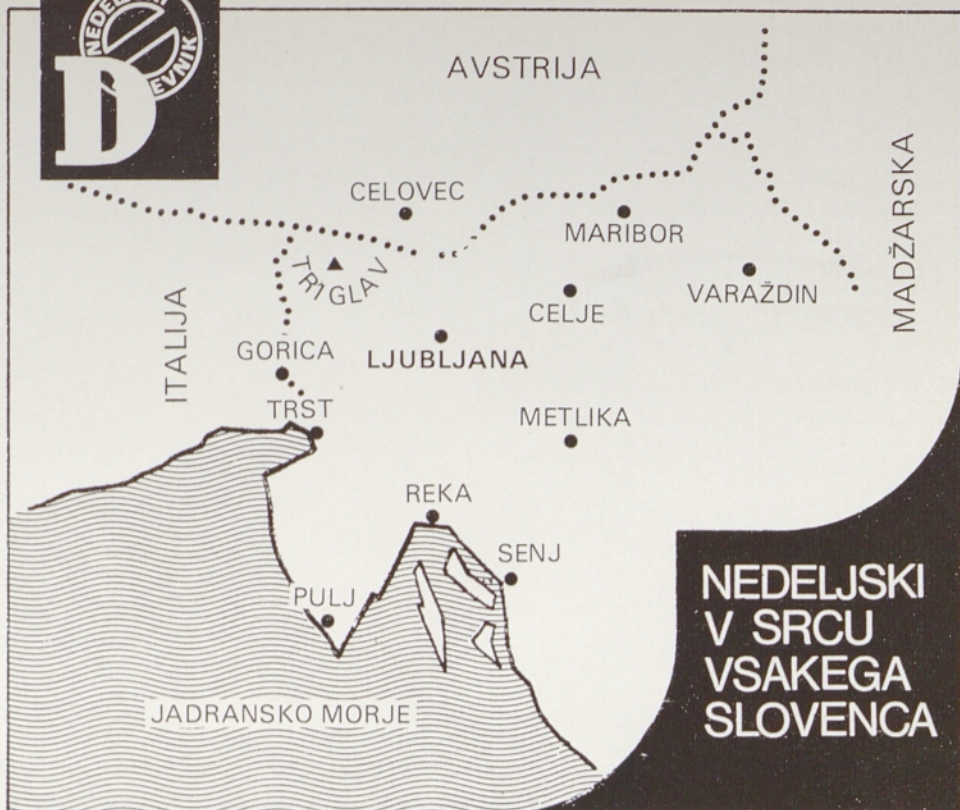

NEDELJSKI
največji slovenski tednik

- po nakladi
- številu rubrik
- pestri vsebini

NEDELJSKEGA tiskamo že vrsto let v poprečni nakladi 207.000 izvodov. Najnovejše analize kažejo, da bere en izvod NEDELJSKEGA 3,4 člana družine (gospodinjstva). To pomeni, da ga bere okrog 70 odstotkov vseh Slovencev v matični domovini.

IN KOLIKO JE SLOVENCEV PO SVETU...? Postanite tudi vi član te velike slovenske družine: naročite NEDELJSKEGA!

**NEDELJSKI
V SRCU
VSAKEGA
SLOVENCA**

PRIJATELJ NEDELJSKI TRKA NA VRATA

NAROČILNICO
POŠLJITE
NA NASLOV

NEDELJSKI
Kopitarjeva 2
61000 LJUBLJANA
SLOVENIJA JUGOSLAVIJA

NAROČILNICA

Ime in priimek: _____

Kraj, ulica: _____

Pošta, država: _____

Naročam NEDELJSKI — največji slovenski tednik.

Celoletna naročnina 27 USA DOLARJEV ali 68 DM oziroma enakovrednost v drugih valutih.

Kraj in datum: _____ Podpis: _____

Modernizirana Celovška cesta v Ljubljani (foto Peter Strnad)

LJUBLJANA

dejavnosti OZD:

- nizke in visoke gradnje
- avtoceste, letališča
- mostovi, predori
- stroji in oprema za kamnolome in gramoznice
- projekti in inženiring za vso dejavnost